

Institutionen för Psykologi

KINETIKENS TECKEN

En experimentell studie i samspelet mellan kroppens rörelser och dess försvarsmekanismer

Hanna Troëng

Psykologexamensuppsats. Vol. X (2008):24
Vårterminen 2008

Handledare:
Per Johnsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

I. Förord.	4
II. Inledning.	5
II.I. Tidigare forskning	5
II.II. Hypoteser.	7
III. Metod.	8
III.I. Design.	9
III.II. Urval- och undersökningsgrupp.	9
III.III. Datainsamlingsmetod.	11
III.III.I. Manipulerade oberoende variabler.	11
III.III.II. Ickemanipulerad oberoende variabel.	13
III.III.III. Beroende variabler.	15
III.IV. Tillvägagångssätt.	23
III.IV.I. Experimentproceduren.	24
III.V. Dataanalys.	25
IV. Teori.	26
IV.I. Psykoanalytisk teori.	26
IV.I. I. Psykoanalytisk teori och försvarsmekanismer.	26
IV.I.II. Perceptgenes och DMT.	33
IV.II. Ickeverbalt beteende.	34
IV.II.I. Ickeverbalt beteende, kinetik och kvasikommunikation.	34
IV.II.II. Psykoanalytisk teori och kinetik.	41
IV.III Genusparameter.	45
IV.III.I. Kinetik och genusparameter.	45
IV.III.II. Försvarsmekanismer och genusparameter.	51

V. Resultat.	53
VI. Kvalitativ redogörelse för upplevelser kring film.	53
VII. Kvantitativ bearbetning.	54
V.III. Skillnader mellan grupper, presentationsordning film. Försvarsmekanismer: DMT – Defence Mechanism Test.	55
V.IV. Skillnader mellan grupper, presentationsordning film. Kropps rörelser.	56
V.V. Skillnader mellan grupper, presentationsordning film. Självberöring.	59
V.VI. Skillnader mellan grupper, presentationsordning film. Självskattningsformulär.	61
V.VII. Skillnader mellan grupper, kön. Försvarsmekanismer: DMT – Defence Mechanism Test.	66
V.VIII. Skillnader mellan grupper, kön. Kropps rörelser.	67
V.IX. Skillnader mellan grupper, kön. Självberöring.	70
V.X. Skillnader mellan grupper, kön. Självskattningsformulär.	72
V.XI. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och kropps rörelser. Kvinnor.	77
V.XII. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och självberöring. Kvinnor.	79
V.XIII. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och självskattningsformulär. Kvinnor.	80
V.XIV. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och kropps rörelser. Män	83
V.XV. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och självberöring. Män.	85
V.XVI. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och självskattningsformulär. Män.	86
VI. Diskussion.	88
VI.I. Resultatdiskussion.	89
VI.II. Metoddiskussion.	98
VI.III. Forskningsetiska överväganden.	108
V.III.I. Respekt.	108

V.III.II. Förtrolighet och tystnadsplikt.	108
V.III.III. Informerat samtycke och valfrihet.	108
V.III.IV. Själbestämmande.	110
V.IV. Framtida studier.	111
VII. Litteraturförteckning.	116
VIII. Appendix.	125
VIII.I. Förstudie.	125
VIII.I.I. Experimentproceduren	126
VIII.I.II. Resultat	127

I. FÖRORD

Jag är mycket tacksam för allt stöd jag mottagit under arbetet med denna studie. Först skulle jag vilja tacka Andrejs Ozolins som uppmuntrade mig att genomföra denna modifierade replikation av hans studie; Defence patterns and non-communicative body movements – An experimental study with the Defence Mechanism Test (1989).

För ett respektfullt mottagande av frustrerade tankar och känslor under arbetets gång, för konstruktivt givande av råd, för ett stort stöd och ett varmt bemötande vill jag även tacka min handledare Per Johnsson. Hans förhållningssätt till sitt arbete och sina medmänniskor är en stor inspiration.

Denna studie skulle inte kunna ha genomförts utan en stor mängd tekniskt kunnande och understöd. Jag vill därför tacka Marie Bergström och Martin Bäckström som bistått med teknik för DMT – the Defence Mechanism Test, Peter Jönsson, som förutom utlån av tekniskt material, generöst gett av sin tid och sitt tekniska kunnande kring neuropsykologisk mätning, Gardar Viborg, Johan Rahm och Synneve Nesse för tillgång till och samarbete kring filmkamera och inspelningsapparat samt Bengt-Erik Svensson som gav mig tillgång till den lokal där jag kunde genomföra experiment. Jag vill även uttrycka min tacksamhet till alla de som bidragit med filmmaterial till min studie; Gertrud Helgesson från Danisco Sugar AB, Bo Sunzel från Käkkirurgiska kliniken, UMAS, Malmö, Åsa Thuning och Peter Elfving från Urologiska kliniken, UMAS, Malmö och Erik Gyllstedt från Thorax operationsavdelning, Universitetssjukhuset, Lund.

Nödvändigt för att kunna genomföra en större studie är även att livet vid sidan om arbetet ger utrymme för vila och återhämtning. Jag vill därför tacka mina föräldrar Ulla och Stefan Troëng som varit behjälpliga med att läsa och kommentera mitt material och som berikar mitt liv med kärlek och omtanke. Tack även till Björn Muskos. Tack för ovärderligt bistånd med fallerande och problematisk teknik. Tack för att han delar sitt liv med mig och varje dag får mig att känna mig lycklig, även de dagar då arbetet är tungt.

Slutligen ett stort tack till alla informanter.

II. INLEDNING.

”People would often talk about him to me; they said he was unstable, moody, even neurotic; I liked being the only one who understood him. If he was sometimes blunt and rude, as people claimed, it was certainly only a defence” (Beauvoir, 1998, s. 16)

Att älska någon kan, liksom Beauvoir gör tydligt, ge upplevelsen av att helt förstå den som älskas; dennes beteende, försvar, person. Den klarögdhet, eller blindhet, som den älskande upplever tillfaller måhända mer sällan en skeptisk professionell. Det torde knappast möjligt, för den professionelle psykologen, att med säkerhet hävda full förståelse av en annan människa. Vi tolkar vad vi tycker oss se, samtidigt som många intryck kan tyckas vaga och okategoriserade – däribland kroppsrörelser och ansiktsuttryck. Det kan tyckas en paradox att det mest konkreta, det i kroppen och ansiktet synbara, är svårt att studera, klassificera och förstå.

II.I. Tidigare forskning.

Aristoteles omtalade för över 2000 år sedan ett samband mellan kropp och personlighet, därigenom uppmärksammande möjligheten att från det konkreta yttre observerbara härleda inre personliga egenskaper (Gifford, 2006, s. 160f). Gifford sammanfattade i anslutning till Aristoteles teori det magra utbud av forskningen mellan personlighet och kropp som därefter framkommit det senaste seklet. En första ansats (1933) genomfördes av Allport och Vernon. Deras bidrag var ett försök att lägga en grund för personlighet – sökande kinetiska likheter mellan studerade individer. Deras studier resulterade i uppkomsten av två kluster; av ”generella” och ”specifika” rörelser (dock med relativt låg reliabilitet (Ibid, s. 161).¹ Först under 1960-talet återupptogs någon egentlig forskning inom området, enligt Gifford. Detta var i form av en studie kring individers behov av gruppstillhörighet och deras visuella interaktion, av Ralf Exline (1963). Resultatet visade att ömsesidiga blickar var talande för behov av gruppstillhörighet. Samtidigt fann Exline skillnader i beteendet hos de kvinnor och män han studerade. Gifford konkluderade att Exlines studie blev tongivande för vidare forskning inom området på så sätt att studier därefter med preferens genomfördes med interaktionsdesign. I

¹ Översättning av uppsatsförfattaren.

början av 1980-talet fastställdes, av Bull 1983 samt av Heslin och Patteson 1982, att det fortfarande saknades empiriskt stöd för korrelationen mellan ickeverbalt beteende och personlighet (Ibid, s. 161). Efter en genomgång av över 400 artiklar och 40 litterära verk² inom det kinetiska forskningsfältet drar även denna författare slutsatsen att forskning (aktuell och reliabel) inom området saknas.

Den moderna forskning som Gifford framhåller är i huvudsak inriktad på icke-verbalt beteende vid interaktion och social bedömning. Resultatet av sådan forskning har visat att missförstånd lätt uppstår i interaktion, vid social tolkning av ickeverbalt beteende. Stabila, korrekta tolkningar av observerade rörelser och dess relation till inre processer blir därmed svårfångade. Giffords slutsats har blivit att det befintliga sambandet mellan kinetik och personlighet är komplext (Ibid, s. 162, 175f).

Ovan nämnda studier har primärt studerat interaktionens kinetik och frångått tanken på kroppsrörelser utanför en interagerande kontext. Dessa studier har även tvekat att fastslå klara samband mellan kroppsrörelser och personlighetsdrag. Andrejs Ozolins frångick båda dessa särdrag (av interaktionsstudier och tvekan) genom sin studie; *Defence patterns and non-communicative body movements* (1989). I denna studie undersökte Ozolins icke-kommunikativa kroppsrörelser och försvarsmekanismer. I den mån forskning inom kinetisk teori och individuella skillnader är begränsad är forskning kring kinetik och försvarsmekanismer det i än högre grad. Ingen forskning i Ozolins efterföljd har funnits. Ozolins nämnde själv ett antal studier av fysiska reaktioner kopplat till försvarsmekanismer eller omedveten varseblivning (elektrodermala-, endokrina-, autonoma- och kognitiva reaktioner (Ozolins, 1989, s. 173). Dessa resultat indikerar även ett möjligt samband mellan personlighetsdrag och kinetik. Genom att mäta kinetisk frekvens och typ, under betingelser av starkt obehag, observerade också Ozolins signifikanta skillnader i personlighet. Ozolins studie frångick i designen tidigare studier i det att den var uppbyggd kring icke-kommunikation.

Ickekommunikationens egenart menade Ozolins utmärkas av att den individ som ger uttryck för denna är ensam, dvs. inte har någon annan individ att interagera med (Ibid, s. 13). Detta kräver att individen såväl är ensam i ett rum, som omedveten om att den registreras. Etiska överväganden omöjliggjorde för denna författare arbete med en identisk design. Att studera

² En sökning efter tillgänglig litteratur inom fältet genomfördes via databaserna PsycInfo, PsycARTICLES, PubMed och datanätverket ELIN.

kroppen utanför kontexten av direkt interaktion föreföll dock lockande. Därmed valdes att studera personlighetsdrag i kontexten av kvasikommunikation (för definition av kvasikommunikation, se s. 35).

I syfte att söka samband mellan kvasikommunikativa kroppsrörelser och försvarsmekanismer önskade jag därför genomföra en modifierad replikation på Ozolins studie.

II.II. Hypoteser.

Denna design har utgått från tre hypoteser.

I. En första hypotes replikerades av Ozolins forskningshypotes; att det går att förevisa en skillnad i frekvens av kroppsrörelser i korrelation med olika personlighetsdrag sådana de kan mätas i försvarsmekanismer; främst de som gav uttryck för försvarstecken bortträngning och isolering.

Hypotesen prövades genom observerade kroppsrörelser under två betingelser (experimentfilm och kontrollfilm), självskattningsformulär (med de tre skalorna emotionell, intellektuell och somatisk) och mätning av försvarsmekanismerna genom DMT (Defence Mechanism Test (Ibid, s. 64). För de olika försvarsmekanismerna som DMT omfattar ställde Ozolins, utifrån psykoanalytisk teori, upp ett flertal underhypoteser till hypotes I, som även denna studie anammat.

Bortträngning förväntades av Ozolins korrelera med en högre frekvens kroppsrörelser i experimentsituationen än i kontrollsituationen samt uppvisa höga värden på självskattningsformulärets somatiska och emotionella skalor. Likaledes bedömdes identifikation med angriparen med stor sannolikhet manifesteras i högre frekvens kroppsrörelser i experimentsituationen än i kontrollsituationen.

Isolering antogs av Ozolins korrelera med en högre frekvens kroppsrörelser i kontrollsituationen än i experimentsituationen samt uppvisa höga värden på självskattningsformulärets intellektuella skala. En teoretisk koppling mellan förnekelse, reaktionsbildning och isolering ledde även Ozolins att anta en högre frekvens kroppsrörelser vid kontroll-

situationen än experimentsituationen för förnekelse och reaktionsbildning. Därutöver antogs även leende och skratt samt höga värden på självskattningsformulärets intellektuella skala korrelera med reaktionsbildning.

Vändning mot det egna jaget ansågs av Ozolins kunna samverka med såväl ett ökat antal kroppsrörelser vid experimentbetingelsen som med olika former av självskadebeteenden (liksom nagelbitning och kliande). Identifikation med det andra könet antogs av Ozolins, för de män han studerade, visa på en ökad frekvens av kroppsrörelser vid experimentsituationen jämfört med kontrollsituationen. Hans studie visade dock på en minskad frekvens rörelser i experimentsituationen, varför denna studie ställer upp hypotesen att identifikation med det motsatta könet medför ett minskat antal rörelser. Ozolins ställde inte upp hypoteser kring kroppsrörelser för försvarsmekanismerna introjektion av annat objekt, projektion och regression (Ibid, s. 60ff, 138).

II. En andra hypotes utgående från denna design är den att teman av kroppsrörelser kopplat till olika personlighetsdrag, sådana de kan mätas i försvarsmekanismer, kan identifieras.

III. Till skillnad från Ozolins, som studerade en population av män (n=101), har denna studie även ambitionen att studera genuskillnader. En tredje hypotes är därmed att det inte kommer att finnas statistiskt säkerställda skillnader mellan könen, i avseende till frekvens av kroppsrörelser.

III. METOD.

Designen för denna studie bygger på två grundläggande idéer; naturvetenskaplig forskningsmetodik och empirisk testbarhet. Således bör studien räknas till positivistisk forskningstradition (Allwood, & Erikson, 1999, s. 232). Förhållningssätt och teorier är genomgående empiriska till sina karaktärer. Studien utgår från ett hypotetiskt deduktivt upplägg med falsifierbara hypoteser och konsekvensanalys som följs av en empiriskt utforskande undersökning. Observationer genomfördes systematiskt och undersökningar experimentellt, varför teorier bör klassificeras som varande empiriska (Ibid, s. 233f). Vidare tecken på studiens positivistiska anslag är dess nomotetiska kunskapsambition (fokuserande lagbundenhet och samband), teknologiska kunskapsintresse (fokuserande predicerbar kunskap)

och kvantitativa metod. (Ibid, s. 239). Att studiens forskningsmetod huvudsakligen är kvantitativ är vidare märkbar genom studiet av kroppsrörelser; ”fysiologiska reaktioner”, ”beteendeobservationsdata” och statistisk bearbetning (Ibid, s. 451). Att forskningsdata i studien korrelerar till numeriska värden och skalnivåer och således kan faktoranalyseras är även detta företrädande för kvantitativ metodik. (Ibid, s. 451, 456). Ambitionen för upptäckt, förståelse och hypotesgenerering medför dock drag av kvalitativ metod (Ibid, s. 458).

III.I. Design.

Då studien är en modifierad replikation av Ozolins avhandling (1989) följer även att metoden har kommit att influeras av detta tidigare arbete. Liksom Ozolins studie är detta en studie kring sambandet mellan försvarsmönster och kroppsrörelser, dock med undantag av att denna studie fokuserar på kvasikommunikation. En grupp inom approximativt liknande ålderskategori (i Ozolins studie 20.00-26.07 år, i denna studie 19.05-28.11) har med en liknande design studerats. Detta innebär att en DMT-testning (Defence Mechanism Test) har genomförts (icke manipulerad oberoende variabel), liksom exponering inför två filmer (manipulerade oberoende variabler); en kontrollfilm, som antas neutral, samt en experimentfilm, som antas uppväcka känslomässiga stimuli. Efter exponering av experimentfilmen har ett självskattningsformulär (beroende variabel) ifyllts. Därtill tillkommer som två beroende variabler kodningsmanualer för kroppsrörelser och självberöring (Ozolins, 1989, s. 60, 69ff, 85) Den experimentella designen är faktoriell, med fyra celler, där faktor A åsyftar kön, faktor B ordningsföljd av filmexponering (Shadish, Cook & Campbell, 2002, s. 264).

III.II. Urval- och undersökningsgrupp.

61 informanter har deltagit i studien; 30 psykiskt friska kvinnor och 31 psykiskt friska män, samtliga med, av testledaren bedömd, svensk kulturtillhörighet. Kriterier för att delta i studien var ett åldersintervall på 18-28 år. Ett bortfall av tre personer förekom; en man och en kvinna, vilka avbröt studien vid exponering för experimentfilm samt en man, då tekniken fallerade under denna testning. Gruppen informanter delades in i två grupper (I och II), baserat på

könstillhörighet, där kvinnor tilldelades till I och män till II. Inom dessa grupper fördelades därefter till fyra undergrupper (I.I, I.II, II.I och II.II), där I.I och II.I var de kvinnor och män som tilldelades till experimentfilmvillkoret och I.II och II.II var de kvinnor och män som fördelades till kontrollfilmvillkoret. För att minimera risken för alternativa förklaringar till effekter randomiserades deltagarna till dessa undergrupper. (Ibid, s. 248). För att ej fördela ojämnt antal deltagare till de olika villkoren begränsades randomiseringen (Ibid, s. 297). Gruppen deltagare fördelades först efter kön, därefter randomiserades ur dessa grupper till två olika betingelser. Skillnaden i betingelser mellan dessa undergrupper var ordningen på de filmer som visades. För grupper I.I och II.I förevisades kontrollfilmen före experimentfilmen, omvänd ordning för grupper I.II och II.II. Åldersfördelningen för grupperna visas i Tabell III.I och Tabell III.II.

Tabell III.I.

Åldersfördelning för grupp I.I och I.II (kvinnor) och grupp II.I och II.II (män).

Grupp	n	Median	Medelvärde	Spännvidd
I.I & I.II	29	21.07	22.12	20.03-28.04
II.I & II.II	29	23.09	23.48	19.05-28.11
Samman	58	22.10	22.80	19.05-28.11

Tabell III.II.

Åldersvillkor för grupp I.I och II.I (experimentfilmvillkor) samt I.II och II.II (kontrollfilmvillkor).

Grupp	n	Median	Medelvärde	Spännvidd
I.I & II.I	28	23.06	23.30	20.06-28.11
I.II & II.II	30	22.06	22.32	19.05-28.10
Samman	58	22.10	22.80	19.05-28.11

III.III. Datainsamlingsmetod.

De variabler som användes i Ozolins studie kvarstår relativt oförändrade för denna. Detta innebär att de manipulerade oberoende variablerna utgörs av experimentfilmen samt kontrollfilmen, den ickemanipulerade oberoende variabeln utgörs av Kraghs Försvarsmekanism test (DMT) samt att de beroende variablerna utgörs av en skattningsskala för kroppsrörelser, en skattningsskala för självberöring samt självskattningsformulär. (Ozolins, 1989, s. 69-84).

III.III.I. Manipulerade oberoende variabler.

De filmer som Ozolins använt i sin studie var på grund av bristande kvalitet ej möjliga att använda i studien. En ansats fanns dock att använda filmer som till sin karaktär påminde om dem som användes i den ursprungliga studien. Ett undantag rörande experimentfilmen var ställningen till filmmoment som kunde tänkas uppväcka fantasier och ångest kopplat till kastration (som berördes i den tidigare nämnda studien av Ozolins, 1989). Filmmoment av ingrepp i penis, som förekom i Ozolins studie, förekom ej i denna studie, beroende på vald genusaspekt (då resonemang kring bevisvärde hos begreppen "penisavund" och "kastrationsångest" önskades undvikas). De filmer Ozolins brukat var båda 8 minuter och 52 sekunder långa (Ibid, s. 70). I enlighet med rekommendation från Ozolins att använda filmer på cirka 5 minuter är filmerna i denna studie klippta till en längd av 5 minuter och 19 sekunder. Tidsavstånd mellan exponering för de båda filmerna var ej kvantifierat. De testdeltagare som fick se kontrollfilmen först exponerades för experimentfilmen inom 60 sekunder. För de testdeltagare som fick se experimentfilmen först antogs eventuella överspillningseffekter kunna föreligga vid ett liknande förfarande. För att minimera sådan risk fungerade även självskattningsformuläret som en bufferperiod, som åtskilde de båda filmerna och möjliggjorde stabilisering av psykofysiologiska nivåer. Självskattningsformuläret tog i genomsnitt cirka 5 minuter för testdeltagare (deltagare begränsades dock inte till någon tidsram i detta moment). Därmed överensstämmer bufferperioden i tidslängd med annan forskning som vinnlagt sig om stabiliseringsfaser mellan experimentperioder (Wegner & Gold, 1995, s. 784).

Experimentfilmen.

Ozolins refererade i sin studie till att det inom forskning finns en tradition av att använda filmer som kan upplevas obehagliga för att väcka känslomässigt påslag. Som exempel ger han en film som använts inom ett flertal områden inom psykologisk forskning; en film rörande pubertetsriter där unga män blir ”opererade” i underlivet (Ozolins, 1989, s. 69).³ Filmer bestående av kirurgiska ingrepp har vid ett flertal studier framgångsrikt anammats för ångestinducering (Kaviani et al, 2004; Ritz et al., 2005).

Experimentfilmen bestod av tre sekvenser:

- I.** Öppning av bröst samt operation av lobektomi
- II.** Käkkirurgi med förberedelse för tandimplantat.
- III.** Stängning av bröst efter operation av lobektomi; stygn som sätts.

Då bakgrundsljud saknades för sekvens I och III lades där en ljudbild från en operation av uretärsten.

Den totala längden för experimentfilmen var 5 minuter och 19 sekunder. Till skillnad från den film Ozolins använde förekom ej någon förklarande text till filmerna, ej heller disharmoniserad musik.

Kontrollfilmen.

Liksom i Ozolins studie bestod även i denna studie experimentfilmen av en informationsfilm kring sockerproduktion i Sverige. Med musik i bakgrunden hördes en berättarröst informera kring sockerbetans väg till socker. Tanken med denna film var att, till skillnad från experimentfilmen, inte väcka känslomässiga stimuli utan i någon mån vara neutral. Trots att det är omöjligt att helt bortse från eventuella obehagliga associationer hos deltagare som ser kontrollfilmen, innehöll, som Ozolins betonade, filmen inte fysisk- eller annan form av skada och bör därför inte anses ha framkallat samma typ av känslomässiga reaktioner hos deltagarna.

³ Översättning av uppsatsförfattaren.

Således bör en diskrepans mellan observerat kroppsspråk bli tydlig vid deltagarnas exponering för de båda filmerna.

Den totala längden för kontrollfilmen var 5 minuter och 19 sekunder.

En förstudie som genomfördes föregående denna studie påvisade att de olika filmerna framkallade olika frekvenser av kroppsrörelser och självberöring.⁴

III.III.II. Ickemanipulerad oberoende variabel.

Kraghs Försvarsmekanism test (DMT).

DMT har använts sedan 1955 (Kragh, 1969, s. 1) och har ett stort antal kritiker och förespråkare. En diskussion kring dess fördelar och nackdelar kommer att behandlas mer utförligt i metoddiskussionen (s. 103ff). I metodpresentationen kommer endast en introduktion och kort beskrivning av testet ges. Bakgrunden till testet är ett antagande om att allt människan varseblir har sin uppkomst i dynamiska processer och att dessa processer kan synliggöras av DMT via fragmenterade stimuli. Stimuli består av bilder med en person, som testdeltagare anses identifiera sig med, hotad av våld. Detta stimuli exponeras för deltagare i en stigande frekvens från 10 millisekunder till 2000 millisekunder, varför stimulusbilden till en början kan tyckas fragmenterad och svår att tyda, för att sedan allt mer korrekt uppfattas. De fragmenterade stimuli som på detta sätt exponeras för testdeltagare förutsätts göra det omedvetna (försvarsstrukturena) synligt att studera, då det lockar deltagare att skapa mening kring det hot som en objektiv varseblivning ej omfattar. Utifrån reaktioner på detta hot antar DMT att hanteringsstrategier av hot blir synliga, och därigenom även förekomst av försvarsmekanismer. (Kragh, 1969, s. 1f; Ozolins, s. 71f).

En testdeltagare, vid DMT, får placera sig framför ett taktiloskop (en projektor där stimulusbilder visas). Mot testdeltagaren är taktiloskopets skumgummiförsedda tratt riktad. Bakom denna tratt finns en öppning där testledaren kan placera stimulusbilder, tidsinställning och

⁴ Resultat av förstudie synes i Appendix, s. 127.

exponeringsknappar. 6 bilder ingår i testet. Varje deltagare exponeras för sammanlagt 4 bilder; en demonstrationsbild, en distraktorbild som visas före, mellan och efter de huvudsakliga testbilderna samt de egentliga testbilderna. Dessa egentliga testbilder är två med manliga figurer (M1 och M2), som visas för manliga testdeltagare, samt två testbilder med kvinnliga figurer (K1 och K2) som visas för kvinnliga testdeltagare. De två testbilder som i serier visas för testdeltagarna har en ung centralfigur med neutralt ansikte (Hero) kopplad till attribut (leksaker bil och instrument för manlig Hero, stekpanna och väska för kvinnlig Hero). I bildens högra hörn, bakom Hero, är en äldre person med hotande ansiktsuttryck avbildad (man i bilder för manliga testdeltagare, kvinna i bilder för kvinnliga testdeltagare). Stimulusbilderna visas i varsin serie, i upp till 20 skalsteg; från 10 millisekunder (en hundradels sekund) och därefter i en logaritmisk skala upp till 2000 millisekunder (2 sekunder). I det fall testdeltagare korrekt uppfattar testbilden i tre på varandra följande visningar avbryts visningsserien. Testdeltagaren får i testets inledning en instruktion, där de uppmanas se ner i tratten på taktiloskopet och vara uppmärksamma på de bilder de ser där. Särskilt deltagarnas intryck av bilderna efterfrågas. Deltagare uppmanas även rapportera kring bilderna, genom enkla teckningar och verbalt. (Kragh, 1969, s. 20f, 28; Ozolins, s. 71f).

Utvärdering av DMT beskrivs utförligt i Kraghs manual (1969). Även Ozolins har i sin studie använt sig av denna manual. Där ingår stimulus och strukturdefinitioner samt beskrivning av testets faser (Kragh, 1969, s. 30-51; Ozolins, 1989, s. 72). Kodningen utgår från tio tecken med underliggande teckenvarianter, kategoriserade utifrån sifferkombinationer med huvudsiffra för huvudtecken (1-10) och följande siffror för teckenvarianter. Kombinationer av tecken är enligt manualen möjliga. Om något tecken i en kombination är framträdande ska detta skrivas över det andra (Kragh, 1969, s. 30-51; Ozolins, s. 72). Ett antal misstolkningar av bilderna antas förutsäga förekomst av försvarsmekanismer, sådant Bäckström förklarar testets uppbyggnad. Detta är också de misstolkningar som omnämns ”tecken” (Bäckström, 1994, s. 13). De tecken som ingår i manualen är bortträngning, isolering, förnekande, reaktionsbildning, identifikation med angriparen, vändning mot det egna jaget, introjektion av motsatta könet, introjektion av annat objekt, projektion och regression. Beskrivning av huvudtecken och teckenvarianter åtföljs av en klassificeringsmanual av huvudtecknens strukturer. (Kragh, 1969, s. 32-51; Ozolins, s. 72). 25 av de 55 teckenvarianterna inom DMT tillhör, som Bäckström noterat, huvudtecknen isolering och repression. Detta förklarades bero på att isolering och bortträngning utgjorde de tidigaste delarna av DMT, då DMT konstruerades. Detta innebar dock förskjutningar av de olika tecknens frekvenser. Bäckström

visade att i en normal svensk urvalsgruppstod isolering för över hälften av registrerade tecken (Bäckström, 1994, s. 17).

Reliabilitet för DMT baseras dels på ett parallelltest (med perceptgenetiska serier avsedda att påminna om DMT) som gav motsvarande resultat för de båda testen, dels interbedömarreliabilitet. Ozolins hänvisar till en uppskattning av Kragh (1969) på mellan 0.65 och 0.92 i interbedömarreliabilitet (utifrån nio olika studier). Enligt Westerlundh (1976), refererad av Ozolins, är skillnaden mellan bedömare 4% av den totala mängden tecken. (Kragh, 1969, s. 9-11; Ozolins, s. 72). Smith och Hentschel menade interbedömarreliabiliteten variera mellan 0.65 och 0.95. Skillnaden i reliabilitet härleddes till den träning bedömarna mottagit. Validitet visades enligt Smith och Hentschel genom ett antal genomförda studier (1985, 1990, 2004) varav majoriteten med signifikanta resultat (Smith & Hentschel, 2004, s. 136).

Data från DMT bearbetades statistiskt på två sätt; dels genom jämförelser av gruppers teckenvarianter, dels genom korrelationsberäkning av beroende variabler (två av de statistiska beräkningar även Ozolins genomförde) (Ozolins, 1989, s. 74).

III.III.III. Beroende variabler.

Skattningsskala för kroppsrörelser.

Vid kodning av ickeverbalt beteende uppmärksammade Jeffrey F. Cohn och Paul Ekman framförallt två alternativ; 1. att ”mäta bedömningar om ett eller annat meddelande” och 2. att ”mäta teckenförmedlare som befordrar meddelandet” (Cohn & Ekman, 2005, s. 10).⁵ Detta innebär, sådant perspektiven beskrivs av Cohn och Ekman, en skillnad i observerad yta eller hypotiserat djup. Alternativ ett betyder att ett beteendes orsaksverkan antas, i form av olika inre processer, liksom känslotillstånd. Alternativ två i sin tur registrerar det som upplevs observerbart. Att på detta sätt registrera är även, vilket framträder i det Cohn och Ekman beskriver ett avpersonifierat ideal för alternativ två, en strävan efter objektivitet (Ibid, s. 12).

⁵ Översättning av uppsatsförfattaren.

Denna studie har valt att registrera observerade kroppstecken utifrån en manualstyrd modell. Det finns ett antal olika manualer för bedömning av kroppsrörelser. Detta är enligt Jinni A. Harrigan en brist gällande kinetiska mått; ett brett forskningsfält som motverkat sammanhållen enighet (Harrigan, s. 137). Ozolins nämner bland de tillgängliga manualerna en manual för handrörelser av Friesen et al. (1980), en manual för kroppshållning av Mehrabian (1968), en manual för kommunikativa aspekter av kroppsrörelser av Birdwhistell (1970) och en mekanistisk manual för beskrivning av kroppsrörelser av Frey och von Cranach (1973). Liksom i Ozolins studie har en förenklad version av Bulls (1981) manual för bedömning av kroppsrörelser använts. Då Bulls manual inte skiljer på kroppsrörelser som ger kontakt med övriga kroppsdelar eller ej, har denna studie liksom Ozolins även använts sig av en manual för självberöring (beskriven nedan) (Ozolins, 1989, 74). Bulls manual fokuserar studiet av kroppen på sittande kroppsrörelser utifrån riktning och aktivitet. Det innebär att möjliga funktioner eller betydelser bakom rörelserna inte behandlas av manualen. De områden som Bulls manual fokuserar på är huvudrörelser, bålens rörelser, övre lemmars rörelser och nedre lemmars rörelser (Bull, 1981, s. 1). Till bålens rörelser tillkommer även ett antal ansiktsrörelser liksom leende, gäspning, blick mot kameran osv, av Ozolins tillagt (Ozolins, 1989, s. 75). De rörelser i studien som studeras utifrån Bulls manual, följer beskrivningen av rörelser som inte ger kontakt med övriga kroppsdelar. Det innebär, enligt Ozolins;

rörelser som är möjliga att genomföra med lederna som startpunkt (rygggrad, höfter, knän, vrist, skulderblad, axlar, armbågar, handleder och fingerleder), för kroppens större delar (huvud, bål, armar/händer, ben/fötter). Termerna som används för att beskriva, e.g. huvudrörelser är: falla, höja, nicka, luta, vagg, vända, skaka, röra framåt eller bakåt och cirkulära rörelser (Ibid, s. 74).⁶

Liksom Ozolins betonar finns även för övriga kroppsdelar liknande termer för att beskriva rörelser, och bland dessa kan en mängd kombinationer uppstå. Sammanlagt 163 rörelser ger manualens system upphov till, då oräknat det oändliga antal som kombinationer kan ge (Ibid, s. 74f, 77). Denna studie har, liksom Ozolins studie, brukat Bulls manual för att notera typ av rörelser, kopplat till typ av kroppsdel, samt registrera frekvens av kroppsrörelser (Ibid, s. 75). Den data som finns att tillgå på interbedömarreliabilitet anger Ozolins (1989) vara 0.81 för

⁶ Översättning av uppsatsförfattaren.

rörelser av händer och armar (3 informanter, 120 beteendekategorier) och 0.75 för rörelser av huvudet (4 informanter, 68 beteendekategorier) (s. 77).

Skattningsskala för självberöring.

Teorin bakom kroppsrörelser som innebär självberöring är, enligt Ozolins, nära förbundet med individers psykologiska behov. Forskning som stödjer detta refereras bland annat till Ekman och Friesen (1972), Ruggieri et al. (1982) och Waxer (1977). Särskilt bör här Ozolins hänvisning till Ruggieri et al. samt Waxer framhållas som av särskild vikt för studien. Ruggieri et al. genom den forskning som visade att ökande arousal inför ångestfyllda eller obehagliga situationer minskade vid självberöring, Waxer som i sin forskning, om än ej enbart inkluderande självberöring, visade att handrörelser av icke-signalerande karaktär var mindre frekventa hos personer med låg ångestnivå än personer med hög ångestnivå (Ibid, s. 78). Denna studie, liksom Ozolins, har dock som fokus att se självberöring och försvarsmekanismers eventuella korrelation. Den manual Ozolins använder sig av, och som därmed ligger till grund för kodning av självberöring i denna studie, är baserad på forskning av Goldberg och Rosenthal (1986). Självberöring som observeras fördelas i manualen på sju aktiviteter; stryka, massera, leka, vila, gnugga, riva och smeka. De kroppsdelar som observeras indelas av manualen i nio områden; hår/huvud, ansikte, hals, övre bål, nedre bål, arm, hand, ben och fot. Självberöring kodas enligt Ozolins genom att en hand berör en del av kroppen i enlighet med någon av de sju definierade självberöringsaktiviteterna. En upprepad rörelse under två sekunder kodas enligt denna manual som en rörelse, först efter två sekunders intervall räknas ännu en repetitiv rörelse. Sammanlagt ger manualen 63 möjliga variabler för självberöring. Den median interbedömarreliabilitet som Ozolins uppger, med hänsyftning till Goldberg och Rosenthal (1986), är 0.73 för testdeltagares självberöring och för dem som intervjuade 0.56 (Ibid, s. 78f).

Självskattningsformulär.

För att förutom en omedveten aspekt (betonad genom DMT och manualer för kroppsrörelser och självberöring) även undersöka en medveten och kognitiv aspekt administrerades ett självskattningsformulär efter experimentfilmen. Här antas, på samma sätt som Ozolins, att det

är vid experimentfilmen som stress eller obehag upplevs, och därmed personliga egenskaper blir mer tydliga än annars. Då liknande antaganden inte görs med hänseende till kontrollfilmen administrerades inte självskattningstest efter kontrollfilmen (Ibid, 80f). Självskattningsformuläret är av Ozolins utarbetat utifrån psykoanalytisk teori och åtföljs av hypoteser kring diverse teckens korrelation med försvarsmekanismer. Formuläret är uppdelat på tre skalor; emotionell skala, intellektuell skala samt somatisk skala (Ibid, s. 81). De tre skalor Ozolins skapat samt flertalet tecken i självskattningsformuläret består i denna studie.

Påståenden användes i huvudsak efter Ozolins modell med ett fåtal undantag; tecken 3 på den känslomässiga skalan då "depressing" föreföll en svåränvänd term och ersattes av "ledsen" i översättningen, tecken 7 på känslomässiga skalan "The film was gory" ströks med antagandet att den i översättning alltför mycket överensstämde med tecken 9 på samma skala; "The film struck me as sickening" (Ibid, s. 81f). Valt tecken för att ersätta dessa blev "Filmen var vidrig". Tecken 11 på den känslomässiga skalan "I would be able to follow the speakertext" [sic] ströks då det ej ingick någon speakerröst i studiens experimentfilm (Ibid, s. 82). Tecken 10 på den intellektuella skalan ändrades i den svenska översättningen från "The incisions were proof of skilful craftsmanship" till "Ingreppen var bevis på skickligt hantverk", därigenom ersättande ett uttryck som även skulle kunna översättas med "snitt" till "ingrepp" (Ibid, s. 82). Ett antal tecken lades även till den somatiska skalan; Tecken 3 "Jag ville blunda", tecken 9 "Jag ville klia mig själv", tecken 10 "Jag ville bita på mina naglar", tecken 11 "Det kändes som om jag svettades mer än vanligt", tecken 12 "Det kändes som om jag skulle svimma" samt tecken 13 "Jag fick ont i kroppen". Strykning av två tecken i den känslomässiga skalan samt tillägg av tecken i den somatiska skalan innebar att alla skalor innehöll lika många tecken. Självskattningsskalan i sin helhet synes i Tabell III.III. Noteras bör att skalan mäter frekvens och ej intensitet.

Tabell III.III.

*Självskattningsskala. Teckentexter i original placerade inom paranteser.*⁸

Känslomässig skala

1. Filmen var blodig (The film struck me as bloody).
2. Filmen gjorde mig sömnig (The film made me sleepy).
3. Filmen gjorde mig ledsen (The film was depressing).
4. Filmen var äcklig (The film struck me as disgusting).
5. Filmen var tråkig (The film struck me as boring)
6. Filmen var irriterande (The film was irritating).
7. Filmen var förvirrande och inkonsekvent (The film was confused and incoherent).
8. Filmen var vidrig (The film was gory, The film struck me as sickening).
9. Jag hoppades att filmen skulle vara kortare (I hoped that the film would be shorter).
10. Filmen fick mig att tänka på annat (The film made me think of other matters).
11. Filmen gav mig panik (The film made me panic).
12. Patienterna led (The patients were suffering).
13. Innehållet var nytt och lärorikt (The content was new and instructive).

Intellektuell skala

1. Filmen var tekniskt intressant (The film was technically interesting).
2. Filmen var informativ (The film was informative).
3. Filmen var trevlig (The film was pleasant).
4. Filmen var fascinerande i sina detaljer (The film was fascinating in its detail).
5. Doktorerna hade situationen under kontroll (The doctors had the situation under control).
6. Filmen var spännande (The film was exciting).
7. Filmen gav en objektiv bild (The film gave an objective picture).
8. Beslut under operationer är korrekta och logiska (Decisions about operations are correct and logical).
9. Filmen var roande (The film was amusing).

⁸ Ozolins, 1989, s. 81ff.

10. Ingreppen var bevis på skickligt hantverk (The incisions were proof of skilful craftsmanship).
11. Patienterna mår bra (The patients were well).
12. Filmen var en intellektuell uppvisning (The film was an intellectual display).
13. Doktorerna var 100% pålitliga (The doctors were 100% reliable).

Somatisk reaktions skala

1. Jag fick ont om luft (I got out of breath)
2. Det var svårt att sitta still (It was hard to sit still).
3. Jag ville blunda
4. Min kropp var stel och spänd (My body was stiff and tense).
5. Jag fick en klump i magen (I got a lump in my stomach).
6. Mitt hjärta slog hårt (My heart pounded).
7. Jag mådde illa (I felt sick).
8. Jag ville resa mig upp och gå (I wanted to get up and leave).
9. Jag ville klia mig själv.
10. Jag ville bita på mina naglar.
11. Det kändes som om jag svettades mer än vanligt.
12. Det kändes som om jag skulle svimma.
13. Jag fick ont i kroppen.

Varje tecken följdes av en undre linje, 144 mm lång. Linjen hade sex graderingar; ”Aldrig, Sällan, Ibland, Ofta, Våldigt ofta, Hela tiden” (som överensstämde med de sex som Ozolins använde; ”never, seldom, sometimes, often, very often, all the time”) (Ibid, s. 83).⁹. För beräkningar användes mm-skattningar som värde.

Liksom Ozolins studie uppmärksammade denna studie, i relation till självskattningsformuläret ett antal hypoteser rörande möjliga korrelationer med resultat av försvarsmekanismer (se Hypoteser, s. 7f). Sådana korrelationer skulle, vilket Ozolins också noterar, stärka DMT's reliabilitet (Ibid, s. 83f).

⁹ Översättning av uppsatsförfattaren.

I utarbetade av designen uppmärksammades en möjlig problematik i anslutning till emotionellt stimuli; deltagarnas upplevelse av detta och det uttryck deltagarna skulle kunna tänkas ge det. För att skapa en referenspunkt och möjliggöra registrering av reaktioner på emotionellt stimuli utvaldes två neuropsykologiska mätmetoder till att inkorporeras i designen; galvanic skin response (GSR) och elektrokardiografi (EKG).

EKG innebär registrering av hjärtats elektriska aktivitet och är en noninvasiv undersökningsmetod.¹⁰ Genom att avläsa och förstärka de elektriska reaktioner som når huden från hjärtmuskeln tolkas EKG, i form av vågor som korrelerar med depolarisering och repolarisering i hjärtmuskelcellerna (Stern, Ray & Quigley, 2001, s. 180; Persson 2003, s. 29). 12 avledningar för att mäta EKG förekommer (uppdelade i 6 avledningar för extremiteter och 6 avledningar för bröst eller prekordia), därtill följande standardiserade placeringar av 10 elektroder. (2005, s. 158). Den EKG som ingick i studiens ursprungliga design var en extremitetsavledning av typen ”Einthovens triangel” med en avledning mellan armarna, en avledning mellan vänster ben och höger arm samt en avledning mellan vänster ben och vänster arm. (Persson 2003, s. 29). Elektroder placerades därmed på höger och vänster handled samt vänster vad (inalles 3 elektroder). För att undvika växelströmsstörningar var elektroder täckta av elektrodgel och fästes genom en plåsterliknande konstruktion (Ibid, s. 32). Dataackvisitionsenheten MP100A och ECG100B; electrocardiogram förstärkarmodul, med dataprogrammet AcqKnowledge 3.8.1. användes vid registrering av EKG. (Biopac Systems Inc, 1999, s. 300). Det som skulle ge positivt utslag för EKG skulle vara att potentialskillnader registreras; från en mer positiv potential i vänster arm jämfört med höger arm, mer positiv potential i vänster ben jämfört med höger arm och mer positiv potential i vänster ben jämfört med vänster arm. En högre positiv potential hos en extremitet innebär att depolariseringsvågen går i riktning mot denna extremitet (Johanson & Wollmer, 2005, s.

¹⁰ Tekniken för EKG baseras på hjärtcellers elektrofysiologi, utförligt beskrivet av Jonson och Wollmer i *Klinisk fysiologi med nuklearmedicin och klinisk neurofysiologi* (2005) som en process där hjärtcellernas vilopotential avlöses av aktionspotential, som ger kontraktion (sammandragning av hjärtmuskeln), för att sedan återgå till vilopotential, allt genom ett intrikat system av jonkanaler. Aktionspotentialen innebär att cellen (som under viloperioden har negativ laddning beroende på kaliumjoners flöde ut ur cellen) depolariseras genom natriumflöde till cellen för att uppnå lätt positiv laddning. Depolariseringen möjliggör därefter kalciumflöde till cellen; den direkta orsaken till kontraktion. Då kalciumkanalerna stängs flödar åter kalium ut ur cellen. Denna repolarisering innebär att vilopotential återställs. (s. 138, 151ff). Hjärtats muskelceller är sammankopplade via nätverk där jonerna kan passera. En depolariseringsprocess hos en hjärtmuskelcell sprider sig till närliggande celler så att även dessa depolariseras. Det är denna ”elektriska impuls våg” som möjliggör hjärtats pumpning (Ibid, s. 138, 152). Retledningssystemet (som innebär att aktionspotentialretningen följer i en riktning från höger förmaks sinusknuta) och hjärtmuskeln påverkas i sin tur av det sympatiska och parasympatiska nervsystemet. (Ibid, s. 138, 153). Dels påverkar det sympatiska nervsystemet hjärtats kontraktionsmöjligheter, dels påverkar såväl det sympatiska- som det parasympatiska nervsystemet ”rytmbildning, hjärtfrekvens och fortledning i retledningssystemet” (Ibid, s. 153).

158ff). Stern, Ray och Quigley påvisade även att möjliga stressorer, framkallande obehag, har en aktiverande effekt av det sympatiska nervsystemet, därigenom ökande alla former av svar på arousal; andningshastighet, blodtryck, svettkörtlarnas aktivitet samt hjärtats rytm. EKG registrering som påvisar ökat hjärtrytm skulle på detta sätt kunna påvisa emotionellt påslag. Dock betonades att det är svårare att påvisa emotionellt påslag vid svaga eller måttliga stressorer. De inre organ som det autonoma nervsystemet kontrollerar tenderar uppvisa en annan form av svar på arousal än de som utgår från sympatiska nervsystemets påverkan. Reaktionen under det autonoma nervsystemets kontroll förekommer inte alltid parallellt och reagerar även ofta på stressorernas kontext. Detta kan komma till uttryck i inversivt relaterad hjärtrytm och konduktivitet från huden där hjärtrytm minskar då konduktivitet från huden ökar (Stern, Ray & Quigley, 2001, s. 181f). Att EKG planerades registreras kombinerat med mätning av GSR minimerade eventuella felkällor kring attribuering av emotionellt påslag.

GSR, eller elektrodermal aktivitet, är en mätning av huden. Mätningen antas mäta kognitiva och känslomässiga svar på en organisms interaktion med sin kontext. Mätning av GSR i studiens design var av typen exosomatisk. Detta innebär att konduktans i huden mäts, med hjälp av elektroder. Rekommendationer för placering av elektroder är platser på organismen som har en hög koncentration av endokrina svettkörtlar. Det innebär fotsulor, handflator eller fingrar. I denna studie fästes elektroder av standardstorlek med kardborrband på två fingrar, på den hand testdeltagaren inte använde för att skriva med. (Ibid, s. 206f, 211). För mätning av konduktans täcktes elektroder av elektroddigel. Dataackvisionsenheten MP100A och GSR100B; elektrodermal aktivitet förstärkarmodul, med dataprogrammet AcqKnowledge 3.8.1. användes vid registrering av GSR (Biopac Systems Inc, 1999, s. 325). Det emotionella påslag som GSR kan påvisa är som tydligast genom aktivering av endokrina svettkörtlar. Stern, Ray och Quigley för ett resonemang kring dess betydelse i relation till andra svettkörtlar, som i huvudsak reagerar på temperaturökning. Till skillnad från dessa reagerar endokrina svettkörtlar i regel på psykisk arousal. De endokrina svettkörtlarna funktion är liksom parallellkopplade resistorer. Det sympatiska nervsystemets aktivering bestämmer mängd av aktiverade endokrina svettkörtlar och mängd svett de producerar. En högre nivå svett i en körtel innebär ett lägre motstånd i körteln/receptorn och svett tenderar då stundom nå hudens yta. De två deskriptorer som GSR med exosomatisk mätning registrerar till följd av denna svett på huden är ökad ”hud konduktans nivå” och ”hud potential nivå” (Stern, Ray &

Quigley, 2001, s. 207, 209f).¹¹ Stern, Ray och Quigley betonar i anslutning till detta att ”konduktans är motvarigheten till motstånd” (Ibid, s. 210).¹² Resultat av GSR består dock inte enbart på hudens svett. Ökning av svettnivå i de endokrina svettkörtlarna, mängd återabsorption av svett, öppningen av hudens porer och kaliumnivå på hudens yta kan påverka det värde som registreras i GSR. För att kvantifiera måttet på GSR kan aktiva parallellkopplade svettkörtlar/receptorers värden summeras. Denna summa är då densamma som deras konduktans (Ibid, s. 210f). Förutom GSRs koppling till endokrina svettkörtlar finns även en mer oklar koppling till centrala nervsystemet. Stern, Ray och Quigley har pekat på möjligheten att ipsilaterala och kontralaterala system i centrala nervsystemet kontrollerar GSR; ipsilaterala (hypothalamus, anteriora thalamus och cingulate gyrus) vid känslomässiga stimuli och kontralaterala (laterala frontal cortex och delar av basala ganglierna) vid kognition och rörelse (Ibid, s. 209).

Ett flertal problemvariabler, märkbara i en förstudie (se Appendix, s. 126) bidrog till att registrering av EKG och GSR borttogs ur designen; däribland hämmande av kroppskorrelat och risk för masskorrelation.

III.IV. Tillvägagångssätt.

Informanter rekryterades genom informationsblad i Lund, med fokus på universitetsområden, samt information och inbjudan inför kursgrupper på Lunds Universitet.

Den information som gavs till deltagare var att deltagare mellan 18 och 28 år söktes till en studie kring reaktioner på filmvisning. Vidare meddelades att experimentet bestod av två steg och beräknades ta cirka 60-90 minuter. Steg 1 förklarades bestå av en mätning av varseblivningskänslighet; förmågan att uppfatta snabb exponering av bilder. Steg 2 förklarades bestå av exponering för två filmer, varefter ett självskattningsformulär skulle få fyllas i efter en av filmerna. Deltagare informerades även om att de skulle spelas in med videokamera under steg 2 av experimentet, och att filmen skulle komma att förstöras efter publicerad studie, i det fall deltagaren ej godkände att den sparades under begränsad tid för eventuell vetenskaplig granskning. Under en större del av rekryteringsprocessen innehöll en

¹¹ Översättning av uppsatsförfattaren.

¹² Översättning av uppsatsförfattaren.

inledande information uppgiften att även neuropsykologisk mätning skulle genomföras under experimentets två steg. Då den neuropsykologiska mätningen gav ett flertal felkällor i en mindre förstudie (n=8) togs den bort ur designen (se Appendix, s. 126). Denna förändring av designen kommenterades ej under studiens vidare testning. Alla deltagare gavs informationen att de när som helst kunde avbryta deltagande i studien samt att alla uppgifter skulle komma att avidentifieras. Deltagare informerades även om möjligheten att ta del av studien då den publicerats. Den ersättning som utgick var möjligheten att få en av de två MP3-spelare som lottades ut bland deltagare.

Deltagare fick även feedback med mer utförlig information om studiens syfte och hypoteser, samt möjlighet att ställa frågor. Deltagare gavs även möjlighet att ta kontakt vid eventuella frågor, funderingar eller obehag som härrört från deltagande i studien.

III.IV.I. Experimentproceduren.

Studien har genomfördes i en av Lunds Universitets lokaler. Lokalen mätte 2.50 x 4.40 meter och hade endast en ingång. Ett bord på 1.20 x 0.82 meter stod uppställt mot en vägg. På detta bord var placerat Defence Mechanism Test apparaturen, videokameran på stativ samt en laptop som fungerade som skärm för kontroll- och experimentfilm. Vinkeln från videokameran till deltagare var cirka 30 grader. Videokamerans bild täckte därmed direkt ansikte, överkropp och övre lemmar på testdeltagare. Med hjälp av spegel bakom deltagare reflekterades även ben och fotrörelser. Rummet var ett mörkerrum, och med en lampa infälld mot väggen (delvis täckt med papper) uppfylldes kraven för testning av Defence Mechanism Test (Kragh, 1969, s. 21) gällande ljusförhållanden¹³.

När deltagare anlände tillfrågades de om de hade ytterligare frågor om studien och fick en kort repetition av tidigare given information. De ombads därefter sätta sig ner vid ett bord där Defence Mechanism Test genomfördes; instruktion, demonstrationsbild, distraktorbild, den första PG-serien (PG representerande perceptgenes) med M1-/K1- bilden, distraktorbild, den andra PG-serien med M2-/K2-bild och slutligen distraktor. Deltagaren ombads därefter sätta

¹³ 2.8 lux, mätt med ljusmätare, från testdeltagarens plats vid DMT-apparaturen och riktat mot ljuskällan (Kragh, 1969, s.21).

sig på angiven plats så att skärmen där filmerna visades syntes väl. De informerades om att de skulle få se två filmer, vardera cirka 5 minuter och att de efter den ena filmen skulle få fylla i ett självskattningsformulär. Filmerna presenterades inte med någon beskrivning av innehållet. Efter experimentfilmen ifylldes ett självskattningsformulär. Deltagarna fick instruktionen att på en linje markera hur mycket de höll med om påståenden i självskattningsformuläret. Presentationsordningen visas i Tabell III.IV. Efter genomförd studie gavs en kort information om studien och möjlighet att ställa frågor. Deltagare upplystes om att filmen som spelats in med dem skulle förstöras efter publicerad studie, om de inte godkände att den sparades på begränsad tid för eventuell vetenskaplig granskning. Deltagarna fick även informationen om att de efter datainsamlingens slut skulle kontaktas för ytterligare information och att de då, liksom dessförinnan och efter hade möjlighet att kontakta testledaren för eventuella frågor och funderingar. Samtliga deltagare i studien (ej räknat bortfall) godkände tidsbegränsad förvaring av film för eventuell vetenskaplig granskning.

Tabell III.IV.

Presentationsordningen för experimentets beroende variabler. Exp. är experimentfilmen, Sj. är självskattningsformuläret och Kont. är kontrollfilmen.

Grupp	n	Variabler			
I.I. & II.I	28	DMT	Exp.	Sj.	Kont.
I.II & II.II	30	DMT	Kont.	Exp.	Sj.

III.V. Dataanalys.

De analysmetoder som användes var deskriptiva beräkningar med frekvens- och utforskandeanalyser, Chi², signifikanstestning genom Mann-Whitney och korrelationsanalys (mellan manipulerade oberoende variabler och beroende variabler) med Spearman's r. Statistikprogrammet SPSS användes för samtliga beräkningar. För statistisk signifikans användes p-värde: .05.¹⁴

¹⁴ För statistisk bearbetning och strukturering av formalia begagnades Aron, Aron & Coups (2006), Brace, Kemp & Sneglar (2006), Cramer (2006) och American Psychological Association (2005).

IV. TEORI.

IV.I. Psykoanalytisk teori.

IV.I. I. Psykoanalytisk teori och försvarsmekanismer.

Olika grader av medvetande har av Sigmund Freud uppdelats i tre ”kvaliteter”; medvetet, förmedvetet och omedvetet. (Freud, 1996, s. 490f). Det medvetna ansåg Freud så självklart att det inte behöver definieras. Han presenterade dock medvetna skeenden som begränsade i tid. Detta innebär att medvetet närmar sig omedvetet genom att bli latent material. Den form av omedvetet som via latens lätt kan medvetandegöras (enligt Freud omedvetet i ”deskriptiv bemärkelse”) benämnde Freud ”förmedvetet” (Ibid, s. 489f). Omedvetet i deskriptiv bemärkelse innebar enligt Freud föreställningar om det omedvetnas existens utifrån de tillstånd som det omedvetna ger upphov till, trots att vi inte har kunskap om det omedvetna. Ett omedvetet i ”dynamisk bemärkelse”; ”benämnt omedvetet,” innebar enligt Freud material som endast med svårighet, om ens då, kan medvetandegöras (Ibid, s. 489f). Längre kontroversiellt har idag, enligt Bäckström (1994), teorin om ett omedvetet accepterats inom personlighets- och kognitionspsykologin (s. 8). Även Solms och Turnbull omtalar kognitionsteoriernas inkorporerande av det omedvetna; tanken att det omedvetna upptar stor plats i vårt inre mentala liv (Solms & Turnbull 2005, s. 96).

En tredje form av omedvetet ansåg Freud här ligga i jagkonstruktionen, till skillnad från de övriga två formerna av omedvetet som istället ansågs visa på konflikt mellan jagkonstruktion och omedvetet (där omedvetet står för ett system). I jagkonstruktionen benämndes det omedvetna ”detet” (Freud, 1996, s. 490). De övriga två delarna av jagkonstruktionen: jaget och överjaget, ansågs även de kunna vara omedvetna, dock utan att på samma sätt som detet visa ”primitiva och irrationella” drag (Ibid, s. 493). Sammantaget består Freuds personlighetsteori av tre aspekter; jaget, detet och överjaget. Dessa områden betonades samtidigt av Freud inte vara starkt avgränsade utan snarare flyta in i varandra. Freud ställde

sig även öppen till individuell variation samt föränderlighet inom instanserna (Ibid, s. 491, 496).

Jaget har funktionen att samverka med varseblivning av såväl yttre som inre stimuli, och det medvetande som uppkommer härur. Detet kunde enligt Freud i mycket beskrivas som jagets motsats; det är varken underställt logik, organisation, moral, enighet eller måttfullhet. Dess karaktär kan sägas bestå av mentala uttryck motsvarande lustprinciper. (Ibid, s. 492f) I motsatt ända av jaget, från det omedvetna detet, residerar överjaget. Överjaget är en instans i jagstrukturen där samvete utgör en funktion, iakttagande en annan. Freud belyser även överjagets idealistiska aspekt; att däri ligger idén om det eftersträvade jaget. Överjaget kan beskrivas som en föräldrainsans genom dess stränghet, förbud, krav och straff. Skillnaden ligger i att omvårdande, kärleksfulla aspekter är frånvarande hos överjaget. (Ibid, s. 479f, 482, 484). Liksom ifråga om detet (och det omedvetna) tydliggörs överjaget, enligt Anna Freud, genom de tillstånd det ger upphov till. Upplevelsen av skuld är enligt Anna Freud en av dessa tillstånd som kan härledas från överjagets kritik (Freud, 1976, s. 15).

I relation till såväl omvärlden, detet och överjaget är jaget underställt de övriga genom sin modererande uppgift, förkroppsligande förnuft. Yttervärlden representeras via varseblivning av jaget och förmedlas till detet på så sätt att detets önskemål går omvägen kring jagets kognition innan det kommer till uttryck i handlingar. Jaget kan så i någon mån behärska detet, men strävar samtidigt efter att medla mellan omvärldens och detets respektive krav. Därtill söker även jaget harmonisera med överjagets pålagor. (Freud, 1996, s. 493ff).

Konflikten för jaget att svara på såväl omvärldens som detets krav skapade enligt Freud en situation där obehag av olika grad hotar. Jaget väljer för att undkomma hotet om obehag mellan handlingsalternativ, som Freud omnämnde som ”försvarsmekanismer” (Freud, 2002, 337). Dessa handlingsalternativ har funktionerna av att på olika sätt förvanska varseblivning (och därmed en mer korrekt uppfattning av omvärld eller inre processer) så att kunskapen om omvärlden eller detet blir mer fragmenterad eller på annat sätt förändras (Ibid, 337).

Obehag i form av ångest behandlas inom psykoanalytisk teori som två begrepp, vilka Bäckström redogjort för; ångest med koppling till trauma och ångest med koppling till signaler. Trauma, i denna bemärkelse, antas utgå från ouppfyllda behovs krav men kan ersättas av ångestsignal när liknande trauman förutses inträffa. Signal om möjligt trauma, om än

ångestskapande, möjliggör även hantering av situationen för att undvika trauma, exempelvis genom att tillgå försvarsmekanismer. De områden Bäckström beskrev, där signalångest enligt Freud kom till uttryck, omtalades såsom ”farosituationer” (Bäckström, 1994, s. 7). Westerlundh ansåg dessa farosituationer verkande efter en av två möjliga alternativ. Antingen som en inre bild av fara eller av ett hot som förknippas med fara (Westerlundh, 2004, s. 97). Ett antal farosituationer kunde, menade Bäckström, även tematiseras. Fem farosituationer har av psykoanalytisk teori förklarats allmängiltiga (i synnerhet för barn, men även för vuxna om obearbetade) i situationer där fara för ”hjälploshet”, ”förlorande av objektet”, ”förlorad kärlek”, ”kastration” och överjagskonflikt förelåg (Bäckström, 1994, s. 7f).

Försvarsmekanismernas teori delades av Bäckström upp i två. Den ena fastslog att individer på ett omedvetet plan fjärrar sig från ångest, genom situationer som kan tänkas ångestframkallande. Denna teori ansågs av Bäckström behandla försvarsmekanismer mer generellt än den andra teori han omnämner, där kognitiva processer utgör en viktig del. Den kognitiva försvarsmekanismteorin menades även mer fokuserad på strategier som individer begagnar i försvarssyfte (Ibid, s. 8).

Aktiveringen av försvarsmekanismer förklarades av Sigmund Freud i en modell bestående av fyra steg, en modell Hentschel, Draguns, Ehlers och Smith redogjorde för. Inledande med aktivering av en impuls följer, i denna modell, den inre upplevelsen av hot som ger upphov till ångest. En ångest som bemöts av en försvarsmekanism (Hentschel, Draguns, Ehlers, & Smith, 2004, s. 5). Medan tidig psykoanalytisk teori avgränsade den aktiverande impulsen till att bestå av inre konflikter förevisade Hentschel et al. hur modern forskning snarast inräknar alla former av hot mot individens säkerhet som möjlig aktiverande impuls (Ibid, s. 6).

Karaktäristika för försvarsmekanismer, sammanförda av Vaillant utifrån Freuds samlade verk, ger att mekanismerna är omedvetna och åtskilda från varandra samt en viktig del av individens hantering av känslotillstånd och instinkter. Betonas gör även dubbelheten i dess funktion – försvarsmekanismer kan vara såväl uttryck för patologi som anpassningsförmåga, de kan förändras och gå tillbaka. (Ibid, s. 9). Endast vid hög grad av rigiditet och överdrift hos försvarsmekanismerna antas dessa svara för patogenes av något slag. Falk Leichsenring framför i anslutning till detta den anpassningsbara sidan av försvarsmekanismer, som Anna Freud framhöll. Denna innebar att individer som en del av sin personlighet väljer en begränsad samling försvarsmekanismer. Försvarsmekanismerna har härmed funktionen av att

skydda individer från upplevt obehag. Leichsenring refererar vidare till Millon, 1984, som ansåg gedigen personlighetsbedömning innefatta studiet av försvarsmekanismer (Leichsenring, 2004, s. 107). Härav kan slutsatsen dras att mekanismer är en del en funktionell personlighetsstruktur. Beskrivningen av en subjektiv och fluktuerande samling mekanismer ger dock försvarsmekanismerna en abstrakt och svårfångad karaktär. Andrejs Ozolins särskiljde mellan försvar och försvarsmekanismer, sökande konkretisera begreppen. Försvar ansåg han svara för ”mentalt innehåll och observerbart beteende”; ”föreställningar, känslotillstånd, eller beteenden, med försvar till syfte, förklarade av försvarsmekanismer”, försvarsmekanismerna för en ”hypotetisk konstruktion” (Ozolins, 1989, s. 38).¹⁵ Det innebär att försvarsmekanismerna, till skillnad från försvar, inte kan studeras empiriskt, utan är förklaringsmodeller av det vi observerar av försvar (Ibid, s. 371). Försvarsmekanismerna bör därmed konkretisera det omedvetnas roll vid försvar – att utifrån tillstånd som det omedvetna ger upphov till göra oss en föreställning om dess existens.

Vad hos individer som skall räknas till försvarsmekanismer är även detta ett område för ett antal olika tolkningar. De första nio försvarsmekanismerna som Anna Freud sammanfattade från den psykoanalytiska teorin var

- ”1. bortträngning (ty. Verdrängung, eng. repression)
2. regression
3. reaktionsbildning (Reaktionsbildung, reaction-formation)
4. isolering (Isolierung, isolation)
5. annullering (upphävande av det skedda. Ungeschehenmachen, undoing)
6. projektion
7. introjektion
8. vändning mot den egna personen (Wendung gegen die eigene Person, turning against the self)
9. vändning till motsatsen (Verkehrung ins Gegenteil, reversal)” (Freud, 1976, s. 146).

Därtill tillade Anna Freud en ickepatologisk försvarsmekanism

- ”10. subliminering eller förskjutning av driftmålet” (Freud, 1976, s. 146).

¹⁵ Översättning av uppsatsförfattaren.

Anna Freud nämnde även ytterligare en försvarsmekanism; en introjektion av yttre straffande objekt och projektion av upplevda förbud som gav ”identifikation med angriparen” (Ibid, s. 104, 106).

Ozolins framhöll av dessa; ”bortträngning, isolering, (...) reaktionsbildning, introjektion, projektion, (...) annullering” och ”förnekelse” som försvarsmekanismer majoriteten av psykoanalytiska teoretiker accepterat (Ozolins, 1989, s. 38).¹⁶ Därtill nämner han den oenighet som rått mellan mekanismerna ”vändning mot den egna personen, regression, vändning till motsatsen och förskjutning av driftmålet” (Ibid, s. 38).¹⁷ Ozolins omtalar även ett flertal försvarsmekanismer som av den psykoanalytiska teorin givits en mindre vikt (e.g. ”intellektualisering”, ”undvikande”, ”rationalisering” osv.) (Ibid, s. 38).¹⁸ Leichsenring hänvisar till DSM-IV’s senaste upplaga där 28 försvarsmekanismer omnämns (Leichsenring, 2004, s. 107).

Att den psykoanalytiska teorin innefattar kroppskorrelat har tidigare fastslagits (se Hypoteser, s. 7f). Ozolins beskrev (1989) de 10 försvarsmekanismerna han studerade, tillsammans med deras förmodade kinetiska uttryck.

Bortträngning beskrev Ozolins som två aspekter av försvar. Det ena ansågs av honom inte som en försvarsmekanism utan istället som individens reaktion på trauma. Efter denna reaktion sågs istället de försvarsmekanismer följa där bortträngning är en del. Bortträngningens funktion kan beskrivas som att det som väcker obehag förflyttas till det omedvetna. Den intellektuella aspekten skiljs därefter från känsloupplevelsen och förflyttas även den till det omedvetna. Ozolins omnämner detta som en motsats till försvarsmekanismen isolering. Beteende att förvänta i anslutning till denna försvarsmekanism är resultatet av en inre kamp mellan önskan att fly och att bevara det bortträngda omedvetet; utbrott av känslor och kroppsrörelser (Ozolins, 1989, s. 42).

Isolering innebär enligt denna sammanfattning att erfarenhet dräneras på känsla. Associationer som individen kan tänkas få till en upplevelse måste, för att kvarhålla isoleringen, undanträngas eller på annat sätt hållas borta. Ozolins jämför detta beteende med

¹⁶ Översättning av uppsatsförfattaren.

¹⁷ Översättning av uppsatsförfattaren.

¹⁸ Översättning av uppsatsförfattaren.

det som normalt anammas då distans till irrelevant eller störande information önskas – koncentration. Vid isolering kan förväntas att rörelse av olika slag, som upphäver koncentration, ger upphov till de associationer som så kraftigt undviks. Frånvaro av rörelser kan väntas av individer med isolering som försvarsmekanism.

Förnekelse, med dess avvisande av upplevd erfarenhet, fann Ozolins samverka med kroppsligt avlägsnande från föremål; att vända sig från det som representerar hot, blunda eller täcka för ögonen. Psykoanalytisk teori omnämns även ha funnit distraktionsaktivitet, medvetande sänkning och maskering av det ångestframkallande med andra känslor, vara uttryck för förnekelse. Ozolins hänvisade till individuell manifestation av förnekelse där ett flertal uttryck finns att tillgå (bland dem de ovan nämnda) (Ozolins, 1989, s. 42ff).

Paul Kline beskrev reaktionsbildning som skapandet av en motsats till den upplevt hotfulla erfarenheten (Kline, 2004, s. 44). Enligt Ozolins är det följden av att en sida av ambivalens trängs undan för den andra sidan. Kinetiska uttryck för reaktionsbildning ansåg han kontextbundet; liksom att le i en situation som kan tänkas framkalla obehag.

Identifikation med angriparen beskrivs av Ozolins som en metod att undkomma hotet genom att bli ett med det. Det kan komma till uttryck i att hotande beteenden, attityder eller känslotillstånd, imiteras eller identifieras med.

Vändning mot den egna personen innebär, genom Ozolins beskrivning, att ambivalens splittras i gott och destruktivt. Gott, i denna bemärkelse, förlagt till yttre objekt och destruktivt till det inre. Självskadebeteenden av olika grad kan därmed förväntas vid denna försvarsmekanism; den lägre graden av detta varande exempelvis ”kliande, nypande eller nagelbitande” (Ozolins, 1989, s. 44f).¹⁹

Projektion förklarade Paul Kline innebära att individers tankar (tankar som ej går samman med individernas självbild) tillskrivs andra objekt (Kline, 2004, s. 44). Ozolins menade det vara en ersättningsprocess där yttre hot tar platsen av inre intinktiv fara. Därigenom kan upplevelsen av hot undvikas.

¹⁹ Översättning av uppsatsförfattaren.

Ozolins lade till de övriga försvarsmekanismerna även beskrivningar av introjektion; av yttre objekt och det motsatta könet. Introjektion av yttre objekt antogs av honom representera en upplevd otillräcklighet och eftersträvad helhetsupplevelse. Identifiering med det motsatta könet sågs som en möjlig följd på besvikelse och efterföljande regression. Regression i detta fallet skulle då innebära att individer regredierar till ett tidigare utvecklingsstadium där identifikationsobjekt var det motsatta könet.

Försvarsmekanismerna är som regel aktiva, enligt Ozolins. I motsats till detta antas regression vara en passiv försvarsmekanism som sker som en reaktion på frånvaro av tillfredsställelse. Ozolins konkluderade att regression kan komma till uttryck genom att de inre upplevelserna som följer på regression försvaras med andra försvarsmekanismer (e.g. isolering, regression, reaktionsbildning osv.) (Ozolins, 1989, s. 45ff).

Smith och Hentschel framhöll de många uttryck försvarsmekanismerna kunde ta i observerat beteende; varierande beroende på person och situation. Intensiteten i försvarsmekanismer ansåg de kunna fluktuera alltifrån att vara så svag att manifesta uttryck saknades till en intensitet där patogena symptom gavs (Smith & Hentschel, 2004, s. 129). En viktig aspekt av detta är de olika grader av tolerans inför ångest som Smith och Hentschel betonade förekommer. En högre toleransgrad kan här ge en starkare ångestsignal utan att reaktion (försvarsmekanismer) uppstår. Exempelvis tyder kreativitet på en högre toleransnivå gentemot ångest, enligt Smith och Hentschel. En möjlig orsak antog de vara att kreativiteten talar för konstruktiva lösningar av det bemötta obehaget (Ibid, s. 132). Det bör inte uteslutas att försvarsmekanismer, liksom känslor förmodats, anpassas till den kontext där de uppträder. Ekman omnämnde, enligt Bull, fyra varianter på kontextbunden förändring av känslor; att intensiteten minskas, att intensiteten ökas, att känslan döljs bakom ett neutralt ansiktsuttryck eller att känslan döljs bakom en annan sorts känsla (Bull, 2002, s. 30). Dessa anpassningsstrategier som hypotiseras hos individer ter sig även applicerbara för försvarsmekanismer. De ger även ytterligare stöd för Smith och Hentschels tes (2004) om att valda strategier att möta ångest påverkar utslag av försvarsmekanismer.

IV.I.II. Perceptgenes och DMT.

En genomgång av den perceptgenetiska teorin med såväl perceptgenes, mikrogenes som varseblivningsteori presenterades av Westerlundh 2004. Termen ”perceptgenes” tillskrevs här Kragh och Smith (konstruerad 1970) (Westerlundh, 2004, s. 91).²⁰ Termen är enligt Westerlundh en beskrivning av varseblivningens kognitiva utveckling. Teorin om perceptgenes menar Westerlundh vara mikrogenetisk. Mikrogenes beskrivs som kognitionsutveckling i olika steg - från kognitionens början till dess medvetandegörande eller beteendetryck. Perceptteorin som perceptgenesen bildar är enligt Westerlundh inriktad på process. Den är ”bottom-up, linjär, sekventiell och hierarkisk” (Ibid, s. 91).²¹ Den medvetna varseblivningen i denna process motsvarar inte med nödvändighet den sanna verkligheten, meningsskapande ses istället som subjektivt. I processen, från kognitionens början till dess medvetandegörande, försvinner den subjektiva och känslomässiga aspekten därefter i växande skala och det stimuli som uppfattas får allt större utrymme (Ibid, s. 91ff). De kognitiva processer som inverkar på denna process, benämns, i de fall de söker undvika ångestupplevelser, för försvarsmekanismer (Ibid, s. 95).

Den perceptgenetiska teorin, menade Westerlundh, grundar sig även i en psykoanalytisk försvarsteori (Ibid, s. 97). En av de metoder som utvecklades inom perceptgenesen var DMT (Bäckström, 1994, s. 4; Smith & Hentschel, 2004, s. 134). På ett flertal områden har Kragh visat korrelationer mellan DMT och psykoanalytisk försvarsteori, områden som Bäckström redogjort för. Förutom kliniska studier (uppvisande korrelationer mellan DMT och perceptgenes) noterades stora samband gällande beskrivning och förståelse av försvarsmekanismer och dess aktivering. Likheter har även funnits mellan psykoanalytisk teori kring fritt associerande och den uppmuntrade svarstekniken i DMT (Bäckström, 1994, s. 5f). DMT's särart, betonade Ozolins, består i just dess psykoanalytiska teorigrund. En teori där aktivering av försvarsmekanismer beror på upplevt hot och ångest. Skapat i syfte att, på en omedveten nivå av varseblivning, framkalla hot antas DMT av Ozolins även, via upplevd ångest, nå försvarsmekanismer och ge möjligheter att studera dessa (Ozolins, 1989, s. 56). I en kinetisk kontext är det även noterbart, vilket Per Johnsson uppmärksammat, att DMT i praktiken innebär en kroppslig aktivering; att det omedvetna kommer till uttryck i det individen ritat under DMT-testning. Den omedvetna processen förs därmed ut i armen och

²⁰ Översättning av uppsatsförfattaren.

²¹ Översättning av uppsatsförfattaren.

handen, medan intryck av DMT's bilder samtidigt verbaliseras (Johnsson, P. personlig kommunikation, 6 juni, 2008).

IV.II. Ickeverbalt beteende.

IV.II.I. Ickeverbalt beteende, kinetik och kvasikommunikation.

Bloom refererade i *The embodied self* till ett citat från Robert Winston; "It seems the key to knowing what people feel is in watching them move" för att illustrera kopplingen mellan personlighet och kroppsrörelser (Bloom, 2006, s. 17).

Studiet av kroppsrörelser och dess individuella korrelat har, som berördes i inledningen, i stort motsagt detta. För att söka klarhet i kroppens rörelser och vilka budskap som därur kan utläsas, bör till en början de olika begreppen av betydelse för studien definieras; ickeverbalt beteende, kinetik och kvasikommunikation.

Ickeverbalt beteende är, menar Bull, en term uppbyggd av negationer. Den definieras av allt den inte är och skapar sålunda ett begränsat antal aspekter; däribland kinetik (Bull, 2002, s. 27). Harper, Wiens och Matarazzo (1978) jämställde kinetik med kroppsrörelser och innefattade i begreppet, förutom kroppens olika rörelser, även uttryck i ansikte och ögon samt kroppshållning. Ansiktets rörelser gav de en särställning i dess förmodade höga förmåga att ge uttryck för känslor (högre än för andra kroppsdelar) (s. 119). Kinetik beskrevs även, av Hill och O'Brien, som de kroppsliga rörelsernas samverkan med kommunikation (Hill & O'Brien, 1999, s. 88). Den definition som valts för denna studie är den med Harper, Wiens och Matarazzos överensstämmande definitionen i Bonniers svenska ordbok där kinetik beskrivs som "läran om kroppars rörelse"; dvs. kroppsrörelser (Györki & Sjögren, 1990, s. 258).

Bull (2002) inräknade i kroppsrörelser en kommunikation av olika former av observerbara kroppsrörelser, liksom rörelser av lemmar, ansiktsmuskler osv. Vad som inräknas inom begreppet kommunikation råder enligt Bull delade meningar om. Ett antal teorier kring

kommunikation och icke-verbalt beteende presenterades av Bull. En första, företrädd av Watzlawick et al. (1968), menade kommunikation omfatta allt ickeverbalt beteende. Ekman och Friesen (1969) inskränkte istället kommunikationsbegreppet till att innefatta endast intentionellt kommunikativa beteenden.²² En tredje teori representerades av Wiener et al. (1972). Den krävde interkommunikation, för att ickeverbalt beteende skulle bedömas vara kommunikativt. Intentionalitet ansågs i denna teori för svårbedömt för att inräknas som en valid faktor. Härtill kom även grad av medvetande hos observerade individer. Såväl sändare som mottagare av information kan, enligt Wiener et al.'s teori, vara omedvetna om att budskap har sänts (Bull, 2002, s. 27).

Ozolins beskrev i sin definition av ickeverbalt beteende fyra områden för kommunikativ kinetik mellan sändare och mottagare: en interaktion byggandes på tvåvägskommunikation, envägskommunikation där en sändare trots en intention att interagera med liten sannolikhet når mottagaren och kvasikommunikation där sändaren passivt och icke-verbalt interagerar med en sändare (liksom en tv-skärm). Därtill kommer ickekommunikativt beteende, då en sändare är ensam tillsammans med en annan (ofta teknisk) sändare utan möjlighet att interagera med denna (Ozolins, 1989, s. 13f). Skillnaden mellan kvasikommunikation och ickekommunikation ligger i att ickekommunikation saknar all form av interaktion, även intention att interagera. Uppsatsförfattaren menar dock att sådana tillstånd av ickekommunikation inte är möjliga. Istället antas beteende i sig kommunikativt, i enlighet med den teori Austin framlade – att alla observerbara beteenden i sig är kommunikativa, på ett antal nivåer (Austin, 1962, s. 26). Som nämndes i inledningen är fokus för denna studie kvasikommunikation. Såväl kvasikommunikation som ickekommunikation utgår från sändarens upplevelse av, i någon grad, ensamhet. Kinetik i dessa båda kontexter antas därmed av Ozolins svara för de inre processer som aktualiseras i mötet med stimuli från en sändaragent (Ibid, 3. 13).

²² En genomgång av Ekmans och Friesens system av fem ickeverbala aspekter, från 1969, gav Harrigan. Inom forskning på samband mellan kinetik och inre processer tillskrev hon detta system stor vikt. Systemet innefattar ”emblem, illustratörer, regulatorer, adaptorer, och affektuttryck” (Harrigan, 2005, s. 158) (Översättning av uppsatsförfattaren). Emblem förklarade Harrigan som kommunikativa kroppsrörelser med en hög grad medvetenhet och intention. Illustrationer menade hon vara rörelser i relation till verbala uttryck, och mer omedvetet utförda än emblem (Ibid, s. 159). I interaktion förekommer, enligt modellen, även regulatorer med en låg grad av intention och fungerande som utfyllnad, exempelvis genom ”nickningar, ögonkontakt, förflyttningar i hållning” (Ibid, s. 165) (Översättning av uppsatsförfattaren). Adaptorer beskrevs av Harrigan som olika former av självberöring (och manipulering av den egna kroppen). Detta är kroppsrörelser som Harrigan framhöll öven kunde påvisa personliga egenskaper och tillstånd (Ibid, s. 160). Den femte kategorin av Ekmans och Friesens modell, innebär som regel huvudrörelser (Ibid, s. 165).

Den utsända kinetiken kan oberoende kontext ske på olika nivåer av medvetande. Ozolins menade att ett beteende samtidigt kan ge uttryck för medvetna som omedvetna inre processer (Ibid, s. 14). Lakin förklarade det ickeverbala beteendets medvetna såväl som omedvetna aspekt ha en kognitiv grund. Med kognitiv menade hon individers alla inre mentala processer, liksom informationsbearbetning av olika slag. En stor del av dessa processer sker, enligt modern forskning Lakin förde fram (Hassin et al., 2005), omedvetet och utan intentionalitet. Medvetandegrad definierades av Lakin i förhållande till denna forskning av hur inre eller yttre processer eller dessas påverkan uppmärksammas, intentionalitet definierades som den vilja hos en individ som möjliggör att en process sker. Att medvetenhet och intentionalitet saknas är även, utifrån Lakins antagande, tecken på automatiserat beteende (Lakin, 2006, s. 60). En stor del kinetisk kommunikation menade Lakin ske automatiskt, även om medvetenhet kunde ligga latent. Medvetenhet och intentionalitet kan på så vis inverka på den ickeverbala kommunikationen, då individer uppmärksammar sitt eget beteende (Ibid, s. 71).

Inom kinetik är särskilt ansiktet och dess rörelser kopplat till medvetandet, framför andra kroppsdelar och deras rörelser (Hall, 1984, s. 49). Trots detta har Dimberg, Thunberg och Elmehed (2000) kunnat visa hur just ansiktet till stor del är kopplat till det undermedvetna. I en studie utsattes testdeltagare, via omedveten varseblivning, för bilder av glada, neutrala och arga ansikten. De muskler i ansiktet som normalt aktiveras för att uttrycka dessa olika känslotillstånd (glädje, neutralitet och ilska) kunde i anslutning till bilderna ses reagera, i korrelat med bildernas känslouttryck. Dimberg, Thunberg och Elmehed drog av resultaten slutsatsen att affekter styr ansiktets reaktioner och att medveten kognition inte nödvändigtvis är en del av detta (s. 86, 88).

Studien av Dimberg, Thunberg och Elmehed berörde snarast grenen av emotionsforskning inom ickeverbal kommunikation. Bull (2002) uppdelade de olika forskningsgrenarna i fyra delar; ”emotion, interpersonella relationer, individuella skillnader, och tal” (s. 29).²³ Av dessa behandlas i denna teoretiska översikt de första tre (teori kring studiet av ickeverbalt beteende i relation till tal exkluderas då det i mindre grad är relevant för denna studie).

Emotionsgrenen domineras i huvudsak av Paul Ekman och hans studier kring ansikten. Tanken som där presenteras är en sorts generalisering av kinetiken. Ekman har, framhåller

²³ Översättning av uppsatsförfattaren.

Bull, visat att ansiktsuttryck tolkas likadant av individer oberoende kulturparametrar. Sex känslouttryck ("glädje, ledsnad, ilska, rädsla, avsky och överraskning") visades av Ekman för individer av olika kulturer (illitterata som litterata) med samma resultat (Ibid, s. 30).²⁴ Enligt Bull har detta tolkats som uttryck för inlärd och medfödda beteenden. En universalism har även noterats i uttryck av dessa känslor (ovan nämnda). I Ekmans modell, den av Bull beskrivna neurokulturella modellen, beror denna universalism på en omedveten och en medveten del med neuropsykologisk koppling. Det omedvetna beteendet menas här stå under den subkortikala delen av hjärnans kontroll och visa beteende som kan generaliseras över olika kulturer. Det medvetna beteendet hävdas styras av den kortikala delen av hjärnan och är specifikt kopplad till kulturnormer (Ibid, s. 30f). Till skillnad från dessa fynd menade Harrigan att endast ett fåtal kinetiska rörelser, möjligen, visar på kulturell universaliserbarhet. Inte heller menade hon specifika rörelser förenade med särskilt meningsinnehåll. Detta berör den svårighet kring intentionalitet och meningsskapande som föreligger inom kinetiken. Då rörelser kan variera i vilken grad de har medveten och intentionell riktning ansåg Harrigan en individs rörelsemönster kunna skifta inom ett kontinuum av mer automatiska, omedvetna och mer medvetna rörelser (Harrigan, 2005, s.139f).

En viktig del av den emotionella forskningen rör även orsaksbestämning. Forskning, som fastställt universella känslouttryck hos spädbarn samt döva och blinda barn skulle kunna indikera att känslouttryck är medfödda. Bull invände dock att även handikappade barn kan påverkas av sin sociokulturella omgivning (med dess förstärkande tendenser). Uttryck hos spädbarn ansåg han inte heller bevisa medfödda känslouttryck då han inte i dessa beteenden funnit bevis för att känsla, eller mening, kopplats till beteendet (Bull, 2002, s. 30). Den medvetna och omedvetna aspekten av dessa uttryck försvårar enligt Bull även möjligheten att fastställa skillnaden mellan medvetet tillrättalagt uttryck och omedvetet, spontant. Ekmans och Friesens forskning kring leenden har i den bemärkelsen lyckats särskilja mellan dessa olika former av uttryck genom en rad ansiktsuttryck, varav Bull nämner att timing differentierar samt att ansiktsmuskler vid kinder, undre ögonlock och mungipor höjs vid omedvetna, spontana leenden (Ibid, s. 32).

Frank, Ekman och Friesen (1993) menade att ett antal fysiska skillnader kunde uppvisas i "njutbara" leenden och "ickenjutbara" leenden (s. 92).²⁵ De kunde även (genom

²⁴ Översättning av uppsatsförfattaren.

²⁵ Översättning av uppsatsförfattaren.

självskattning) visa på att de icke njutbara leendena var i avsaknad av de inre känslotillstånd som de njutbara leendena korrelerade med. Uppmärksammat i denna studie var även att de båda variablerna ansågs noterbara för observatörer och var en faktor i subjektiv bedömning (Frank, Ekman & Friesen, 1993, s. 92). Att såväl positiva som negativa ansiktsuttryck visar på skillnader mellan omedvetna (spontana) och medvetna ansiktsrörelser ansåg Hess och Kleck (utifrån sin studie i medvetna och omedvetna, spontana ansiktsuttryck) tyda på att skillnader består över ett flertal känslotillstånd och i huvudsak är orsakade av medvetna processer (Hess & Kleck, 2005, s. 285). Ozolins menade dock, som tidigare nämnts, att det medvetna och omedvetna kan samexistera, noterbart i olika former av kommunikation. På ett medvetet plan kan exempelvis ett leende i interaktion syfta till att ”göra ett gott intryck på någon, medan den omedvetna intentionen av leendet är att undvika att visa fientliga känslor gentemot den andra personen” (Ozolins, 1989, s. 13).²⁶ För en envägskommunikation exemplifierade Ozolins leende som en möjlig medveten akt, för att glädjas åt ett objekt samtidigt som destruktiva önskemål gentemot objektet och de svåra känslor det för med sig kan distanseras ifrån på ett omedvetet plan. Inom kvasi- och ickekommunikation föreslog Ozolins möjligheten att en omedveten sida av leende är distansering från svåra känslor medan en medveten aspekt av leende kan vara att något i omgivningen uppfattas vara humoristiskt (Ibid, s. 13f).

Interpersonella relationer är en andra forskningsgren inom ickeverbalt beteende. Tre områden inom denna gren är observatörsbedömning, ”rörelsekoordination” och kroppshållning (Bull, 2002, s. 38).²⁷

Bull pekade på att ett antal studier har påvisat observatörers (barns liksom vuxnas) stora förmåga att kategorisera individer utifrån kroppsspråk. Vuxna har här visats kunna fastslå, kön, åldersrelation till dem själva och identitet i form av ”vän eller (...) fiende” på en individ de interagerar med, endast utifrån kroppsrörelser (Ibid, s. 38).²⁸ Lakin menade detta vara tolkningar som ofta sker omedvetet (Lakin, 2006, s. 68). Allen T. Dittman betonade att endast ett fåtal mindre och stabila rörelser är så generaliserade att de kan tolkas likvärdigt i olika grupper. Andra rörelser menade Dittman vara kopplade till språket eller den individuella personen, utifrån den aktuella kontexten eller i längre perspektiv. Hur väl tolkningar utifrån andra individers kroppsspråk stämmer överens med verkligheten beror därmed på ett antal

²⁶ Översättning av uppsatsförfattaren.

²⁷ Översättning av uppsatsförfattaren.

²⁸ Översättning av uppsatsförfattaren.

omständigheter (Dittman, 1987, s. 61f). Graden av överensstämmelse bör därmed till stor del bero på slumpen.

Rörelsekoordination visas i motsats till detta, genom forskning Bull förde fram, tyda på en universell och medfödd aspekt av kommunikation. Detta då individer koordinerar sina rörelser efter varandra och därigenom även ger varandra feedback. Kroppshållning ansågs i viss mån påminna om koordination i det att även den är en indikator på inställning till den/de individer kroppshållningen koordineras eller ej gentemot (Bull, 2002, s. 39). Attityd är således ett av de inre tillstånd som ses varande möjligt att utläsa från den mänskliga kroppen. Ett flertal områden där kroppshållning visade på inre processer uppräknades av Harrigan; ”status, interpersonell roll, motiv, och personlighetskaraktäristika för kodaren” (där kodaren avser den individ som intagit en kroppshållning) (Harrigan, 2005, s. 141).²⁹

Lakin menade att individer påverkas så starkt av sin omgivning att karaktärsdrag lätt kan aktiveras omedvetet, för att sedan påverka beteenden. Exempel på detta har visats i ett flertal studier; däribland en studie av Berg et al. (1996) där individer vars drag av ohövlighet förstärktes betedde sig ohövligt gentemot testledare och individer vars schabloner kring äldre förstärktes rörde sig långsammare (Lakin, 2006, s. 62). Även intrycket av individen/individerna som interageras med påverkar enligt Lakin det ickeverbala beteendet. Exempel Lakin gav på detta var en studie av Godfrey, Jones och Lord (1986) där testdeltagare uppmuntrades att få individen de interagerade med att tycka om dem. Instruktionen resulterade i ögonkontakt, nickningar och leenden i högre grad än hos de testdeltagare som inte fick en liknande uppmaning. En studie av LaFrance (1985), som Lakin refererade till, uppmärksammade även den att en information om att en interaktionspartner kunde vara hjälpsam ökade graden av koordinerade kroppshållningar, jämfört med de fall denna information saknades (Ibid, s. 67).

Forskningsgrenen inom personliga och individuella skillnader har kort omnämnts i inledningen. Som där omtalades består den moderna forskningen inom grenen i huvudsak av kodning och tolkning av personliga drag i en social, och interagerande, kontext.

²⁹ Översättning av uppsatsförfattaren.

Lakin fastslog att människor i interaktion kan göra bedömningar, i enlighet med teorier kring interaktion, utifrån kinetik och att dessa kan vara korrekta. Såväl denna tolkning som de egna kodningarna av personlighet menade hon ske genom kinetik (Ibid, s. 67). Också Gifford hävdade att personlighet uttrycks i ickeverbalt beteende, och avläses i andra individers kinetik. Problemet hävdade han, var att oklarhet fortfarande råder kring omständigheter och frekvens när denna personlighetstolkning sker (Gifford, 2006, s. 162).

Ozolins visade, genom hänvisning till en studie av Ekman (1965) att det finns en noterbar skillnad mellan kroppens och ansiktets rörelser och vad dessa indikerar. Huvudet bedömdes i denna studie påvisa kroppstillståndets kvalitet medan kroppen ansågs visa dess intensitet (Ozolins, 1989, s. 33). Även Hall uppmärksammade denna dualism; att kropp och ansikte förmedlar olika aspekter av individers inre (Hall, 2006b, s. 205). Ytterligare stöd får teorin genom Harrigan. Hon hävdade, även hon, inre tillståndets intensitet komma till uttryck i kinetiken. Detta trots att kroppens rörelser inte i sig ansågs förmedla specifik mening för inre tillstånd (Harrigan, 2005, s.141). Kinetikens förmodade oförmåga att visa på inre tillstånd hindrade inte heller att Harrigan fastslog kroppsrörelser ge uttryck för ”personliga attribut (e.g. varm, impulsiv, argumentativ, stabil) och motivationer som uppmärksamhet, intresse, vitalitet, sällskaplighet, konkurransinriktning, etc.” (Ibid, s. 170).³⁰

En möjlighet att studera kroppsspråk utifrån Big five teorin har trots existerande svårigheter visat valida resultat. Utifrån Big five skalan har ett flertal personlighetsvariabler funnits korrelera med kinetik. ”Vänlighet” (”agreeableness”) ansågs av en studie Gifford framförde (av Berry och Hansen, 2000) visa på visuell uppmärksamhet och mer öppen kroppshållning, än vid lägre grad av vänlighet (Gifford, 2006, s. 165).³¹ En negativ korrelation fanns även mellan vänlighet och dominerande, negativa uttryck i ansiktet. Extroverta personlighetsdrag fanns, enligt Gifford, i en studie av Lippa (1998) korrelera med snabb och uttrycksfull kinetik (Gifford, 2006, s. 165). Av de fåtal signifikanta studier Bull uppmärksammade (1983) noterades även korrelation mellan extroverta personlighetsdrag och en ökad nivå av stirrande, liksom samband mellan vänliga, leende ansiktsuttryck och upplevt behov av gruppstillhörighet (s. 87). Gifford uttryckte även en optimism kring möjligheten att fastslå kopplingar mellan personlighet och ickeverbalt beteende. Ett måttligt samband ($r=0.41$) framstod mellan dessa båda variabler i hans egen forskning (där kodning och tolkning studerades simultant). För att

³⁰ Översättning av uppsatsförfattaren.

³¹ Översättning av uppsatsförfattaren.

korrekt dra slutsatser kring personlighetens uttryck i kinetik ansåg dock Gifford att forskare bör frånga att i sina designer sammanföra främlingar under behagliga omständigheter (Gifford, 2006, s. 162).

IV.II.II. Psykoanalytisk teori och kinetik.

Två starka skäl gavs av Ozolins till att anamma psykoanalytisk teori vid studiet av kroppsrörelser. Dels möjliggör teorin individuella orsaksförklaringar (såsom symptom) dels innebär den en bakomliggande helhetstanke. En tanke om att individen bör ses som en helhet. Hela kroppen blir därmed mer än summan av dess delar och fysiska rörelser blir avsedda uttryck för inre skeenden (det vill säga det inre blir märkbart i det yttre observerbara) (Ozolins, 1989, s. 4). Helhetstanken framträder även i det psykoanalytiska begreppet ”psykisk determinism”, där omedvetna processer enligt Auld, Hyman och Rudzinski antas förklara kroppsligt beteende (som inte kan förklaras verbalt eller av rörelser i sig) (Auld, Hyman & Rudzinski, 2005, s. 26)³². Utifrån psykisk determinism menade Auld, Hyman och Rudzinski beteende observerbart som ”heuristiskt”, ”meningsfullt” och kommunikativt (Auld, Hyman & Rudzinski, 2005, s. 26).³³ I heuristisk bemärkelse är då beteende ett verktyg för att förstå en studerad individ. I anslutning till detta ligger ett antagande om att mening, snarare än slump, determinerar beteende. På meningskapande följer därvid att beteendet är kommunikativt, i det att mening manifesteras genom beteendet (Auld, Hyman & Rudzinski, 2005, s. 26f).

Försvarsmekanismer anses enligt Ozolins svara för mätbara individuella uttryck av inre skeenden i mötet med yttre hot och obehag där olösta konflikter tar sig fysiska uttryck (Ibid, s. 4f). Detta grundar sig, enligt Ozolins, på Sigmund Freuds teori om sexuella och aggressiva instinkter som, med fokus på inre processer eller yttre objekt önskar komma till uttryck (Ibid, s. 17f). Dessa instinkter omfattas av den beskrivning detet fått inom psykoanalytisk teori (se s. 26f). Vid upplevelsen av hot söker jaget och överjaget, enligt Ozolins, motverka dessa instinkter och kinetik följer. Kroppsrörelserna kan enligt denna teori samverka med ett kontrollerande jag, eller om instinkterna är starkare än jaget agera ut instinkter. Den ångest och det obehag instinkterna väcker bemöts, som tidigare nämnts, av försvarsmekanismer och

³² Översättning av uppsatsförfattaren.

³³ Översättning av uppsatsförfattaren.

åtföljande kinetik. Ozolins skiljde här på inre och yttre ångest och obehag. Yttre ångest ansåg han leda till beslut om beteende utifrån alternativen; ”flykt, försvar, (...) attack” (Ibid, s. 18f).³⁴ Då flyktresponser, som Ozolins menade vanligt förekommande, valts kommer detta till uttryck i kroppsrörelser, för att på olika vis avlägsna sig från det upplevda hotet. Detta upplevde Ozolins finna sin motsvarighet i reaktioner på inre hot – att de inte går att distansera sig ifrån löser då individer genom att agera ut med kroppen i omvärlden, och därigenom mätta inre behov. Reaktioner på obehagliga situationer genom kroppsliga uttryck bedömdes därmed funktionella hos individer i stort och inte i sig uttryck för patogenes (Ibid, s. 19f). Noterbart är dock att ett flertal kroppsliga uttryck är symptom som kan vara uttryck för patologi, liksom konversion där inre smärta omvandlas till kroppslig (Ibid, s. 20f).

En vidare fråga rörande upplevt hot och obehag är i vilken mån detta är medvetet och på ett medvetet vis hanteras. Hentschel, Smith och Draguns uppmärksammade att just ”fysiologiska reaktioner förefaller ge den mest klara förbindelsen mellan begrepp kring försvar och de kring hantering” (Hentschel, Smith & Draguns, 2004, s. 613).³⁵ En intentionell hanteringsstrategi bestod enligt dem av två på varandra följande bedömningar av stimuli. En första bedömning hanterade karaktäristik kring stimuli, en andra avgjorde inre eller yttre reaktion på stimuli. I en studie av Lazarus och Opton, 1966, som Hentschel, Smith och Draguns refererade till, exponerades testdeltagare för filmer som antogs inducera stress (filmer med operationsingrepp och olycksfall). Observerade resultat visade att försvarsmekanismerna ”förnekelse” och ”intellektualisering” bidrog till att styrkan av ”emotionella och fysiologiska reaktioner” minskade (särskilt frekvent då hudkonduktans och hjärtfrekvens avlästes) (Ibid, s. 613f).³⁶

Individuella skillnader beräknades av Ozolins uppstå utifrån individens jagstyrka och intensitet i upplevd känsla (Ozolins, 1989, s. 20). Karin Mogg och Brendan P. Bradley framförde, applicerbart till detta, att individer som är känsliga för obehag och ångest också, på en omedveten nivå, har en ökad uppmärksamhet gentemot möjliga hot. Uppmärksamheten har även visats öka i takt med att det upplevt hotfulla ökar i styrka. I relation till detta har individer med hög tolerans mot ångest, även de på en omedveten nivå, visat på beteende där uppmärksamheten riktades bort från hot. Inte bara den kognitiva processen, av uppmärksamhet, har visats ske på en omedveten nivå. Även i de fall där hot presenterades på

³⁴ Översättning av uppsatsförfattaren.

³⁵ Översättning av uppsatsförfattaren.

³⁶ Översättning av uppsatsförfattaren.

en omedveten nivå reagerade individer enligt liknande mönster (Mogg & Bradley, 2003, s. 129f). Varseblivning och fokus på detta förefaller därmed påverka utfall för upplevt obehag och ångest.

Även Ozolins noteringar en stark koppling mellan ångest (definierad som ”beredskap för fara”) och ökad varseblivning, men menade detta även ge kroppsliga konsekvenser; spänning som kan leda till rörelse som kan leda till försvarshandlingar (Ozolins, 1989, s. 22).³⁷ Motorisk korrelation för ångest har visats genom en studie Ozolins hänvisade till (av Waxer, 1977) med patienter inom psykiatri. Hög ångest ansågs här samverka med ett antal kroppsliga uttryck; ickekommunikativa rörelser (liksom självberöring), låg grad av leende och undvikande av ögonkontakt. Studiens resultat har senare motsagts (av en studie av Hobson, Strongman, Bull och Craig, 1973, som Ozolins refererade till) genom resultat då studenter försatts i ångestsituationer. Ångest ansågs av denna studie inte korrelera med undvikande av ögonkontakt. Skillnaden i att studera patienter med ångest och studenter betonades dock av Ozolins (Ibid, s. 33).

Av de försvarshandlingar som ångestupplevelsen enligt Ozolins gav uttryck för har han, utifrån psykoanalytisk teori, beskrivit fyra; bortträngning, isolering, projektion och förskjutning av driftmålet (Ibid, s. 22ff). Beskrivningarna kring dessa är även del av denna studies hypoteser.

Utmärkande för bortträngning, i psykoanalytisk teori, var enligt Ozolins att det hotfulla hölls borta från medvetandet genom kinetiskt agerande eller kroppsliga förändringar – anspänningar som menades minska då instinkter medvetet bemöts och förnekas. När den yttre världen omöjliggjorde utagerande ansågs dessa kroppsliga förändringar verka inåt. Sigmund Freud förklarade, enligt Ozolins, bland annat hysterisk konversion utifrån begreppet bortträngning (Ibid, s. 22). Intressant att uppmärksamma är här den studie av Carlsson och Neuman som framhöll bortträngningens negativa korrelation med medvetna ”kroppsliga reaktioner” och dess betydelse för somatiska utlopp (Carlsson & Neuman, 2008, s. 138).³⁸ Carlsson och Neuman visade även detta samband (korrelationen mellan bortträngning och kroppsliga reaktioner) genom att hos patienter med bortträngning notera försämrade prognoser. Med MCT-Meta-Contrast Technique har även framkommit, menade Carlsson och

³⁷ Översättning av uppsatsförfattaren.

³⁸ Översättning av uppsatsförfattaren.

Neuman, att så kallade omogna försvar³⁹ korrelerar med somatik, och ökar i takt med att sjukdom fortgår (Ibid, s. 138f).

Isolering menade Ozolins manifesteras genom att olika inre representationer hålls åtskilda och därmed kroppen hålls stilla. Detta kräver en hög nivå av intellektualisering och tankeförmåga. Rörelser ansågs här riskera störa individens avskildhet och tvinga fram en återgång till en hoplänkad, och känslofylld, verklighet. Ozolins betonade att Sigmund Freud omnämnde isolering vara en ”motorisk försvarsteknik”⁴⁰ som i huvudsak tillskrevs tvångsmässig neuros (Ozolins, 1989, s. 23).

Projektionens relation till den yttre världen (i det att inre hot tillskrivs yttervärlden) förklarade enligt Ozolins även möjliga kroppsliga reaktioner i anslutning till denna försvarsmekanism. Då ett hot tillskrivs yttervärlden kan det även behandlas som yttre hot och kroppsligen avlägsnas ifrån (e.g. gå eller röra sig bort från det upplevda hotet).

Svårigheter med att avläsa inre processer från kroppsrörelser tillskrev Ozolins i huvudsak förskjutning av driftmålet. Denna försvarsmekanism menade Ozolins styras av detet. Dess uttryck var enligt honom instinkternas försök att undvika att hämmas av jaget. Dess förmåga att förflytta laddningen hos ett område till ett annat i kroppen ansågs genom kroppsliga uttryck dölja instinkten och samtidigt ge uttryck för den (Ibid, s. 22ff). Kampen mellan jaget och detet skapar enligt psykoanalytisk teori, sådan Ozolins framför den, försvarsmekanismerna och deras manifestering i kinetik. Detta genom att jaget, som Ozolins sammanfattar psykoanalytisk teori kring försvarsmekanismer, hämmar detets längtan att få utlopp, med åtföljande obehag och ångest. Jaget söker då undvika obehag genom att tillta försvarsmekanismer. Detet söker samtidigt i reaktion på jagets hämmande inverkan kinetiskt utlopp (Ibid, s. 24). Psykoanalytisk teori kan så antas påvisa en samverkan mellan individuella särdrag och kinetik.

³⁹ Omogna försvar, även omnämna arkaiska, menade McWilliams (1994) karaktäriseras av allvarliga ”förvrängningar och ”undvikande” medan mogna försvar är mer verklighetsanpassade (s. 52). Detta innebar enligt Cullberg (1988) att bortträngning tillhör de mogna försvarerna medan de omogna innefattar klyvning av jaget och projektiv identifikation (s. 74, 77f).

⁴⁰ Översättning av uppsatsförfattaren.

IV.III Genusparameter.

IV.III.I. Kinetik och genusparameter.

En av de parametrar som inverkar på observerbara kroppsrörelser och personlighetsdrag är könstillhörighet. Till skillnad från övriga parametrar som i hög grad kan fluktuera (ålder, social miljö, kulturell tillhörighet osv.) är det, inom ramen för den kultur där den verkar, en relativt avgränsad parameter, som regel begränsad till två alternativ. Noterbart är i det avseendet den studie av Frable (1987) som uppmärksammade fler alternativ för könstillhörighet och dess inverkan på såväl utförande av kroppsrörelser som tolkning av dessa. Utifrån teorin om kön som personligt vald konstruktion studerade Frable ”sex-typed”/könsbestämda (”maskulina män och feminina kvinnor), androgyna (de som är både maskulina och feminina), odifferentierade (de som varken är maskulina eller feminina)” och ”cross-sex-typed”/korskönsbestämda (”feminina män och maskulina kvinnor)” (Frable. 1987, s. 391).⁴¹ Resultaten visade att studerade kroppsrörelser hos könsbestämda individer var mer förenliga med sexstereotyp beteende, än för de övriga grupperna. Frable menade därigenom att den personliga upplevelsen av könstillhörighet får inverkan på utförande av kroppsrörelser liksom tolkning av kroppsspråk. Samtidigt öppnades av Frable för en möjlig parallellprocess där typ av kroppsrörelser bidrar till att skapa en individs personlighetsdrag (då individer av omvärlden tillskrivs könstillhörighet utifrån tolkade kroppsrörelser, detta i enlighet med Butlers performativitetsteori, se s. 50). Individer tillhörande den könsbestämda och korskönsbestämda gruppen i studien könsbestämde i högre grad observerat kroppsspråk, och gjorde i högre grad än de andra grupperna korrekta bedömningar av könstillhörighet (då säkerhet på svarets korrekthet medtogs i bedömningen). Bedömningar om biologiskt kön visade dock inte på någon högre grad av korrekta svar hos någon grupp. Frable gjorde härav antagandet att könsbestämda och korskönsbestämda grupper är mer känsliga för könsparametern och därmed lättare kan diskriminera inom parametern. Att studien visade ett större antal korrekta köns-bedömningar av kvinnor än män hänvisas till tidigare studier, bl.a. Hall (1978, 1984) som menade att kvinnor noterar subtila aspekter av kroppsspråket i högre grad än män. (Ibid, s. 393ff).

⁴¹ Översättning av uppsatsförfattaren.

Hall kopplade denna egenskap hos kvinnor, att avläsa uttryck i kroppsspråk, till en observerad förmåga att i högre grad än män kunna uttrycka känslor i ansiktet, såväl positiva som negativa. Denna förmåga att uttrycka känslor i ansiktet omnämnde Hall som ”uttrycksprecision”; en term som omfattar såväl skicklighet i att uttrycka känslor i rösten, kroppen och ansiktet, som en ”transparens” i röst, kropp och ansikte. (Hall, 1984, s. 48).⁴² Transparens i den mening Hall gav den är omedvetna uttryck av känsla hos individen (Hall, 1984, s. 48). Hall har även betonat (2006) att uttrycksfullhet i ansiktet inte med säkerhet kan härledas till känslorrelaterat (Hall, 2006b, s. 204). Liksom teorier om kvinnors större känslomässighet än män har framförts har även motsatsen presenterats i ett antal studier (LaFrance, Hecht & Levy Paluck, 2003, s. 326). Vad i kroppens och ansiktets uttryck som är medvetet och vad som är omedvetet förefaller dock svårbedömt. Hall konkluderar att det vår kropp och vårt ansikte gör till stor del är en blandning av medvetet och omedvetet (och omedvetet kan vara automatiserat beteende snarare än spontant). Till den grad ger människor uttryck för det omedvetna att ett flertal forskare, Hall refererar till, inte anser människor kapabla att helt kontrollera sina uttryck även då de försöker. Inte ens ansiktet, som i högre grad än andra områden av människokroppen, av Hall anses stå under kontroll av medvetet agerande (Hall, 1984, 48f).

Ansiktets uttryck visar sig dock, enligt Halls studie (1984), stå i omvänt förhållande till kroppens uttryck. De resultat som Hall funnit är att kvinnor är mindre i sina rörelser och mer slutna i sina positioner, än män. Mäns kroppsrörelser sammanfattades av Hall vara mer ”rastlösa”, ”expansiva”, ”avslappnade” och ”mindre involverade” än kvinnors (Hall, 2006b, s. 205).⁴³ Tolkningen Hall gjorde av detta var att uttrycksprecision och god förmåga av ansiktskommunikation, tillsammans med mindre rörelser av händer och huvud, är tecken på kvinnors fokus på omgivning; social situation och andra människor. Halls tolkning innebär att kvinnor äger detta sociala fokus i högre grad än män, vilka istället med större öppnare rörelser antas (såväl medvetet som omedvetet) tydligare ge uttryck för inre tillstånd med kroppen (Hall, 1984, s. 126f). Hall har senare (2006) ytterligare betonat den medvetna delen av kroppsspråket; att människor medvetet uttrycker sig med sina kroppar så som de vill uppfattas av sin omgivning. (Hall, 2006b, s. 201). Bull har även han betonat betydelsen av kroppens rörelser gällande vilket intryck individer vill förmedla omvärlden, om könsidentitet. Till skillnad från Hall antar han dock denna förmedling ske mer eller mindre omedvetet (Bull, 2002, s. 85).

⁴² Översättning av uppsatsförfattaren.

⁴³ Översättning av uppsatsförfattaren.

En av de kropps- och ansiktsmarkörerna som anses visa på observerbara könsskillnader är leende (Hall, 2006b, s. 209). Förutom leende är även uttrycksprecision i ansiktet, självberöring, handgester och ett flertal andra ickeverbala variabler uppmärksammat könsdifferentia (Hall, 2006a, s. 385). LaFrance, Hecht och Levy Paluck uppmärksammade i en metaanalys rörande könsskillnader vid leende (2003) att kvinnor visserligen ler i högre grad än män men att det därtill tillkommer en rad noterbara omständigheter som ifrågasätter könsskillnader. Under vissa omständigheter, exempelvis vid upplevd avsmak, ler män i högre grad än kvinnor gör. LaFrance, Hecht och Levy Paluck menade att det är sociala omständigheter av olika slag (liksom etnicitet och nationalitet) som avgör storleksgraden av könsskillnader när det gäller leende. Även åldersfaktorn ansåg de inverka genom att könsskillnader i leende förefaller minska efter de sena tonåren.

De könsskillnader som kan noteras gällande leende visade LaFrance, Hecht och Levy Paluck vara större när de människor som testas tror att någon observerar dem. Ensamma visade testade individer en tendens att interagera med en imaginär åskådare eller åskådarskara. Till skillnad från de fall där testade individer inte trodde sig var observerade, visade samma individer i signifikant större grad könsskillnader gällande leende när de var medvetna om att de på olika sätt observerades. I de fall observation försiggick i laboratorium (med instruktion att lära känna andra individer) och innebar att beteende registrerades var könsskillnaden i leende; att kvinnor ler mer än män, särskilt markant. Skillnader mellan könen gällande leende visade sig även större då individer av samma kön interagerade, än då individerna var av motsatt kön (vilket torde visa på ett medvetet utagerande av könsroller enligt LaFrance et al.) (LaFrance, Hecht & Levy Paluck, 2003, s. 323ff).

Refererande till LaFrance, Hecht och Levy Paluck noterar även Hall en frånvaro av social interaktion utesluta könsskillnader i leende. Då individer observeras ensamma menar Hall könsskillnader gällande leende vara försumbara (Hall, 2006b, s. 203f). Tillsammans med andra människor är könsskillnader liksom "uttrycksprecision, leende, ansiktets uttrycksfullhet" och så vidare, enligt Hall, i gränslandet för vad som upplevs genom synen (0.20 i effektstorlek då storleksordningen 0.25 tillsammans med upprepad observation krävs för upplevd skillnad för ögat) (Ibid, s. 209).⁴⁴ Därtill tillkommer att en mycket liten del av

⁴⁴ Översättning av uppsatsförfattaren.

variationen som kan observeras i ickeverbalt beteende kan tillskrivas könsaspekter samt att mäns och kvinnors ickeverbala beteende överlappar varandra till cirka 70%. Detta innebär att kvinnor till stor del uppvisar sådant beteende som förväntas av män och män till stor del beter sig på sätt som anses kvinnliga. (Ibid, s. 210). LaFrance och Harris poängterade även de stora likheterna mellan könen gällande beteende (med överlappning i beteende) och pekade på de många möjliga variabler som kan inverka på observerat beteende; såväl i testsituationen som för individers personlighet (LaFrance & Harris, 2004, s. 138f). Hall betonade dock att i relation till andra socialpsykologiska effekter är könsskillnader likvärdiga i storleksordning och jämfört med andra könsskillnader är de överlägsna som förklaringskälla till observerat beteende. (Hall, 2006b, s. 210).

Individers bakomliggande orsak till uttryck (motivation och mål) har enligt Hall inte stått i fokus för studerade kroppsrörelser varför de blir svåra att avgöra. Ytterligare försvårande omständigheter utgår från omöjligheten i randomiserade och kontrollerade studier (då individer inte kan fördelas till kön) och det faktum att könstillhörighet påbörjas vid livets början (och en första orsak till beteende därmed omöjligt kan finnas). De möjliga faktorer till könsskillnader i kroppsrörelser som studerats är huvudsakligen biologi, makt och status, och sociokultur. Det biologiska perspektivet möttes av Hall av en avvisande hållning; det ickeverbala beteende som kan tillskrivas biologiska orsaker ansåg hon likväl kunna tillskrivas sociokulturella orsaker. Därtill tillkommer svårigheter att fastställa biologiska grunder för beteende (Hall, 2006b, s. 210ff). LaFrance och Harris har fört fram forskning med en genetisk förklaring till beteende; uppmärksammandet av en sorts hormoner som ger ett vänligt, omvårdande bemötande i stressituationer och som i högre grad än hos män funnits hos kvinnor. Endast biologisk förklaring ansåg LaFrance och Harris inte nog för att förklara skillnad hos mäns och kvinnors kommunikativa uttryck, dock noterades genetik vara en möjlig källa till förståelse (LaFrance & Harris, 2004, s. 149).

Sociokulturella aspekter kan, enligt Hall, antas påverka kvinnor och män i deras kroppsliga beteende; könsskillnader som uppmärksammats är förenliga med sociokulturella skillnader. Rollförebilder, normer, förväntningar från omgivningen och belönat, uppmuntrat beteende uppmärksammades av Hall som möjliga faktorer som vidmakthåller könsskillnader i ickeverbalt beteende. (Hall, 2006b, s.210ff). LeFrance et al (2003) menade att färre könsskillnader gällande leende (även frånvaro av könsskillnader i uttryck) har noterats då sociala roller inte förknippades med kön. Trots att de påpekar att detta inte nödvändigtvis gäller alla

sociala roller för män och kvinnor visade LaFrance et al's studie att roller medverkar till monotont beteende (frånvaro av könsskillnader) (s. 325f). LaFrance och Harris menade att könsskillnader blir mindre då ambivalens kring sociala roller saknas. Antagandet är att ambivalens kring karaktäristika för personer gör könstillhörighet mer betydelsefull. Med klara sociala roller minskar därmed behovet att agera könsstereotyp. (LaFrance & Harris, 2004, s. 148). Den sociokulturella påverkan på könsskillnader i leende som LaFrance et al. (2003) observerade från nationalitet och etnicitet, antog de möjligen härröra från förväntningar kopplat till könsroller. Detta menade de skulle förklara att individer när de antar sig vara observerade uttrycker sig annorlunda icke-verbalt, än när de inte tror sig vara observerade. Detta genom att individer som tror sig vara observerade upplever det säkrast att bete sig sådant det förväntas av deras kön. Ett antagande här är att kvinnor har en förväntan på sig att le (varande sociala) medan män inte har denna förväntan på sig utan istället anses stå för kontroll och makt i högre grad (s. 234f).

Betydelsen av makt för könsskillnad i ickeverbalt beteende ger en tredje alternativ orsaksförklaring. Burgoon och Dillman menade ickeverbalt beteende vara en viktig agent i förmedlandet av makt. Att kvinnor och män anses skilja sig åt i ickeverbalt beteende ansåg de samtidigt inte givet förmedla maktåtskillnad mellan könen. Deras studie visade att i många fall skiljer sig inte män och kvinnor åt i vilka betydelser deras ickeverbala beteende tillskrivs. Undantag har dock uppmärksammats av författarna; att samma form av beteendemönster kan anses förmedla makt hos män men inte hos kvinnor eller att män kan anses ha mer makt oberoende hur de uttrycker sig ickeverbalt (medan kvinnor kan tillskrivas mer vårdande egenskaper). (Burgoon & Dillman, 1995, s. 63, 76f).

Hall presenterade en teori kring makt som förklaring till könsskillnader i ickeverbalt beteende (utgående från Henleys studier 1977) baserad på en parallelltanke. En parallelltanke innebärande att ickeverbalt beteende hos män och kvinnor har sin motsvarighet i beteende hos individer med mycket eller litet makt. Att män och kvinnor generellt tillskrivs olika mycket makt samt har olika former av ickeverbalt beteende har enligt Hall bekräftats. Att beteende hos individer med mycket eller litet makt skiljer sig åt på ett liknande sätt som män och kvinnor har dock inte klart bekräftats. Hall ansåg därmed att man bör bortse från denna parallella aspekt då endast ett fåtal ickeverbala uttryck visar på parallellprocess med könsskillnader och makt (däribland "öppna kroppspositioner" och "visuell dominans ratio", det

senare ration i procent mellan tittande vid lyssnande och talande). (Hall, 2006a, s. 384f).⁴⁵ I de observerade fallen av parallellprocesser har beteende hos män och individer med mycket makt varit parallellt, liksom kvinnor och individer med litet makt uppvisat likheter. Det är samtidigt inte en genomgående trend. Ett antal beteenden (däribland uttrycksfull i ansikten och ”förmågan att uttrycka känslor genom ickeverbala signaler”) som återfinns hos individer med mycket makt är vanligare hos kvinnor än män. (Ibid, s. 385)⁴⁶ Ett flertal beteenden som inte anses kopplade till maktkvantitet (däribland ”leende” och ”gestikulerande” är även de beteenden som uppvisar könsskillnader (Ibid, s. 385).⁴⁷ Hall, Coats och Smith LeBeaus studie (2005) uppvisade även den en skepticism gentemot Henleys tes i det att endast vaga likheter funnits mellan kön och maktpremiss kopplat till ickeverbalt beteende (s. 917). Hall ställde sig dock öppen till förklaringen att maktskillnader kan vara en grund för sociala normer, även om den möjligheten inte kan anses falsifierbar (Hall, 2006b, 212).

Gemensamt för orsaks-förklaringarna rörande makt och sociokultur är, enligt LaFrance och Harris, betydelsen av social inlärning kring förväntat kommunikativt beteende för män och kvinnor (LaFrance & Harris, 2004, s. 145). Sociokulturella orsaksförklaringar till könsskillnader är de som Hall ansåg mest tillförlitliga (Hall, 2006b, s. 213) och är även förenliga med Butlers performativitetsteori – att könsroller skapas och upprätthålls genom sociokulturell diskurs. Yttre, kroppsligt beteende antogs av Butler skapa en inre upplevelse av könstillhörighet (Butler, 1999, s. 173). Kön blir därmed en social och kulturell konstruktion och överenskommelse. Följden, menade Butler, är att kön är upprepat beteende och agerande. Kroppens rörelser skapar könet (Ibid, s. 178f). Denna slutledning påminner till sin uppbyggnad om William James teori kring känslors uppkomst. Känslor väcktes enligt James som en reaktion på kroppens rörelser (”we feel sorry because we cry, angry because we strike, afraid because we tremble” (James, 1884, s. 189f)). James teori, såväl som Butlers, tillskriver i sin förlängning kinetik rollen som personlighetskonstruktör. Det innebär att kroppens intentionella och omedvetna aktioner ger individer deras upplevelser (av känslor och tankar), upplevelser vilka skapar identitet. Den kausalitet Butler och James framhåller utgör dock motsatsen till det kausala samband denna studie framhåller; att personlighet kommer till uttryck i kroppen.

⁴⁵ Översättning av uppsatsförfattaren.

⁴⁶ Översättning av uppsatsförfattaren.

⁴⁷ Översättning av uppsatsförfattaren.

IV.III.II. Försvarsmekanismer och genusparameter.

Att män och kvinnor reagerar på olika sätt i hotsituationer (rörande separation) kan enligt Bäckström anses belagt. Kvinnor anses i detta avseende mer känsliga för hot om separation, män mer känsliga inför hot om kastration och ett hotande överjag. Freud förklarade skillnaden ligga i utvecklingslinjerna för de båda könen, i det oedipala stadiet, och huruvida individer har kunnat identifiera sig med det egna biologiska könet. Som Bäckström noterat har psykoanalytiska teoretiker efter Freud snarast lagt fokus på skillnader i objektrelationer för de båda könen; skillnader som Bäckström ger en sociokulturell orsaksförklaring (Bäckström, 1994, s. 81, 107). Antagandet från modern psykoanalytisk teori, att män och kvinnor uppvisar skillnader i försvarsmönster, har av Bäckström bekräftats genom testning med DMT och självskattningsformuläret LSI – Life Style Index (som antas mäta försvarsmekanismer) (Ibid, s. 40, 97). Genom LSI noterade Bäckström även en skillnad rörande aggressions- och objektrelationsvariabler. Kvinnor tenderade ha högre medelvärden för tecken med öppet uttryckt aggression och positiva objektrelationer än män. Samtidigt uppvisade män högre värden än kvinnor gällande tecken för negativa objektrelationer (Ibid, s. 40, 85f, 89, 97). I anslutning till dessa resultat noterades att försvarstecken indikerande ambivalent könsidentitet korrelerade med resultatmönster i linje med det motsatta könets. Bäckström framförde även forskning rörande könsroller och försvarsmekanismer som uppvisade korrelationer mellan dessa båda variabler. Refererande till en studie av Cramer och Carter (1978) påvisades femininitet även korrelera med internaliserade försvar (e.g. attack mot det egna jaget, bortträngning och reaktionsbildning). Maskulinitet sågs i högre grad än femininitet korrelera med externaliserade försvar (e.g. projektion och förskjutning av driftmålet) (Ibid, s. 41, 108).

Zoccali et al. (2006) ansåg även detta gälla på en mer generell nivå, för män och kvinnor (studerat genom självskattningsformulär; STAXI – State-Trait Anger Expression Inventory och DMI – Defence Mechanisms Inventory). En högre grad av externaliserade aggressiva försvarsmekanismer hos män och en högre grad av internaliserade försvarsmekanismer hos kvinnor återfanns i deras studie (2006). Skillnader mellan könen förklarades av könsroller med medföljande normer och förväntningar, dvs. sociokulturella aspekter. Zoccali et al. betonade i anslutning till detta att individer som ger uttryck för hög social anpassning tenderar använda färre externaliserade försvarsmekanismer (än de som värderar social anpassning

lägre). Att män med hög social anpassning omtalar externaliserade försvar i självskattningsformulär kring försvarsmekanismer kan samtidigt, enligt Zoccali et al., antas förekomma då den aggression dessa externaliserade försvar ger uttryck för är en del av den rådande mansnormen (s. 1429f, 1433).

En studie av könsrollers samverkan med försvarsmekanismer har även genomförts av Bäckström, utifrån samma variabler Frable (1987) begagnade; androgyna och odifferentierade könsroller, liksom maskulina och feminina (Bäckström, 1994, s. 41). En studie av kvinnor (n=97) fördelade på dessa fyra könsvariabler gav härvid stöd för att könsroller determinerar mönster i försvarsmekanismer. Till skillnad från tidigare studier, som visat på introverta försvarsmekanismer, av typen attack mot det egna jaget, hos individer med hög femininitet, visade Bäckströms studie dock på ett samband mellan denna typ av introvert försvarsmekanism och maskulinitet hos kvinnor (Ibid, s. 109, 129). I övrigt fanns tendensen, liksom i tidigare studier, att maskulinitet i högre grad än för andra könsroller korrelerade med externaliserade försvar. Skillnader i könsroller för de kvinnor Bäckström studerade uppvisade även stora skillnader i reaktioner hos maskulina kvinnor och androgyna kvinnor. Detta gällde i huvudsak vilka former av hot som grupperna reagerade inför. Inför hot om separation visade den maskulina gruppen en hög grad av förnekelsestecken. Den androgyna gruppen visade ett lågt antal försvar inför separationshot men uppvisade däremot ett högt antal försvar inför kastrationshot (Ibid, s. 42, 127). Möjliga förklaringar som gavs de observerade skillnaderna var sociokulturella mönster. För maskulina kvinnor föreslogs att identitet skild från traditionell femininitet även är skild från separationstema (detta då separation av psykoanalytisk teori anses viktig för utveckling av femininitet). Att hot om separation skapar starka reaktioner kan därmed indikera förnekelse av femininitet. För ambivalenta kvinnor antogs maskulinitet vara önskvärd (i anslutning till den integrerade femininiteten). Därmed skulle lågt antal försvar vid separationstema förklaras med att femininitet redan är integrerad. Möjligheten att de på grund av maskulina tendenser (skilda från socialt förväntade kvinnliga egenskaper) utsatts för aggression från omvärlden antogs även leda till upplevt behov av att försvara sig. Detta försvarsbehov skulle enligt Bäckström kunna förklara den ambivalenta gruppens reaktioner på kastrationshot (Ibid, s. 127f).

V. RESULTAT.

Resultatet av studien presenteras i fyra delar. En kort kvalitativ redogörelse kring deltagarnas muntliga redogörelser kring de båda filmerna presenteras inledningsvis. Skillnader mellan grupperna II.I och II.II (kontrollfilm villkor) och I.I och II.I (experimentfilm villkor), utifrån exponeringsordning för filmer, visas därefter. Sedan framläggs även resultat av studerade skillnader mellan grupperna I.I och I.II (kvinnor) och II.I och II.II (män), utifrån en könsaspekt. Slutligen presenteras den korrelationsstudie som genomförts på materialet.

V.I. Kvalitativ redogörelse för upplevelser kring film.

Samtliga deltagare tillfrågades i anslutning till genomgången exponering av filmerna om sina upplevelser av filmerna. Efter inledande fråga för experimentvillkoret tillfrågades även testdeltagare om de upplevt det som jobbigt (att se filmen). Genomgående var efter exponeringen för experimentfilmen olika grader av obehag, som regel starkt. Reaktionen varierade från ”lite jobbigt, men okej” till ”det äckligaste jag sett”. Ett fåtal undantag visades till detta. Fyra individer uppgav att det var ”spännande” att se filmen (två av dessa omtalade svaga grader av obehag). En individ omtalade sig vara ”väldigt nyfiken” på filmens innehåll. Fem individer menade upplevelsen av att se experimentfilmen vara ”intressant” (en av dessa uppgav en svag grad av obehag). Reaktionen till kontrollfilmen var i betydande grad mer neutrala i sitt känsloutspel. En majoritet av deltagarna kommenterade kortfattat med ”bra” eller omtalade upplevelsen av informationsfilm. Ett mindre antal (fem individer) upplevde propagandainslag genom filmen. Tio individer upplevde filmen som ”intressant” eller ”spännande”. Av dessa omtalade tre även att filmen var ”lite tråkig” eller ”tråkig ibland”. Förutom dessa tre individer som upplevde en låg grad av tråkighet rörande filmen redogjorde nio individer för att filmen upplevdes som ”tråkig”. Till skillnad från experimentfilmen omtalades kontrollfilmen vid ett antal tillfällen i relation till den föregående exponeringen. Sex individer menade kontrollfilmen vara ”bra”, ”skönare”, ”skönt” eller ”bättre” i relation till experimentfilmen. Endast en individ omtalade kontrollfilmen som ”tråkig” i relation till experimentfilmen.

V.II. Kvantitativ bearbetning.

Liksom i Ozolins studie (1989) balanserades designen utifrån exponeringsordning av de båda filmerna. Detta innebar att grupp I.I och II.I exponerades för experimentfilmen före kontrollfilmen, och grupp I.II och II.II exponerades för kontrollfilmen före experimentfilmen. För att studera möjlig påverkan av exponeringsvillkor på beroende variabler tillämpade jag samma modell som Ozolins i sin studie (Ozolins, 1989, s. 101-112). Detta innebär inledningsvis att likheter hos den ickemanipulerade oberoende variabeln (DMT) undersöks, genom Chi2. Därefter studeras skillnader mellan de beroende variablerna.

Ett antal aspekter av hur materialet behandlats bör här omnämnas. Tecken för de båda PG-serierna sammanräknades för beräkningarna i denna studie. Detta bygger huvudsakligen, förutom praktiska skäl, på Ozolins resultat (1989) att hög grad av parallellism existerade mellan de båda PG-serierna (s. 126). Ett antal variabler (teckenvarianter, kropps rörelsekategorier och självberöringskategorier) borträknades även i de fall individer med dessa tecken var färre än fem. Detta till stor del genomfört med tanke på korrelationsberäkningar. Som Ozolins betonade ger variabler med färre än fem markeringar ofta en grav felkälla (i det att de uppvisar närmast fullkomlig korrelation) (Ozolins, 1989, s. 120). Detta innebär att för DMT tecken 1.10, 1.42, 2.30, 2.41, 2.51, 3.12, 4.20, 7.20, 7.40, 9.10, 10.10 och 10.30 borträknades för kvinnor i studien. För män borträknades för DMT tecken 1.10, 1.12, 1.32, 1.41, 2.30, 2.41, 3.10, 3.12, 4.20, 6.30, 7.40, 8.60, 9.10, 10.10 och 10.30. För såväl män som kvinnor borträknades kropps rörelsekategorier gäspning/suck samt självberöringskategorierna massera och smeka. Av praktiska skäl, och inspirerad av Ozolins, grupperades även ett antal mindre kropps rörelser som förutsattes samverka med varandra; le/skratta, blunda/titta bort från stimuli, grimas/min, munrörelse/tugga och höja/sänka ögonbryn. Likaledes av praktiska skäl bortvaldes från vidare analys de områden av kroppsdelar som ingår i manualen för självberöring. Friesen et al. refererades av Harrigan i det hon betonade vikten av att områden för kroppslikt manipulering registrerades (Harrigan, (2005), s. 162). Valet att bortta dessa registrerade kroppsregioner ur analysen motiverades dock av två orsaker. Dels tedde sig indelningen av kroppsdelar i större områden mer ambivalent än manualen för kropps rörelser, dels medräknades inte de kroppsdelar som berörs i aktivitetskategorin av kropps rörelser, i manualen för kropps rörelser, i de statistiska beräkningarna (varken i Ozolins eller i denna studie). Då inte mer specialiserade rörelser medräknades i analysen syntes inte befogat att ta med mer generella.

V.III. Skillnader mellan grupper, presentationsordning film: DMT – Defence Mechanism Test.

Likheter och skillnader hos den oberoende variabeln DMT – Defence Mechanism Test studerades genom Chi2. Resultatet av denna beräkning synes i Tabell VI.

Tabell V.I.

Skillnader i teckenförekomst, DMT – Defence Mechanism Test för grupp I.II och II.II (kontrollfilmsvillkor), n = 30 och grupp I.I och II.I (experimentfilmsvillkor), n = 28.

Kolumn I är antal deltagare i grupp I.II och II.II med tecknet (kontrollfilmsvillkor).

Kolumn II är antal deltagare i grupp I.I och II.I med tecknet (experimentfilmsvillkor).

Kolumn Chi2 är värdet för chi2. Kolumn p är signifikansnivån (2-tailed).

Tecken	I	II	Chi2	p
2.10	21	18	0.22	0.64
2.22	8	7	0.02	0.89
2.31	6	6	0.02	0.89
2.32	15	15	0.07	0.79
2.33	18	19	0.39	0.53
2.42	9	11	0.55	0.46
2.43	18	13	1.07	0.30
4.10	9	10	0.22	0.64
4.12	8	6	0.22	0.64
6.10	13	12	0.00	0.97
7.30	8	13	2.45	0.12
9.20	14	10	0.72	0.40

Signifikanta skillnader uppvisades inte hos något tecken. Därav dras slutsatsen att grupperna inte på signifikant vis avviker från varandra, rörande DMT-tecken av försvarsmekanismer.

V.IV. Skillnader mellan grupper, presentationsordning film. Kroppsrörelser.

Skillnader hos den beroende variabeln kroppsrörelser, registrerade utifrån en fastställd kodningsmanual, granskades genom att grupp I.II och II.II (kontrollfilm villkor) och grupp I.I och II.I (experimentfilm villkor) ställdes mot varandra. Sålunda undersöktes i vilken mån exponeringsvillkor för filmer kunde påverka variabeln i Tabell V.II och Tabell V.III.

Tabell V.II.

Summor (s), medelvärden (m) och standard avvikelse (s.d) för de 17

kroppsrörelsekategorierna för grupp I.II och II.II (kontrollfilmsvillkor), n = 30.

1. (huvud), 2. (torso), 3. (skuldra), 4. (armbåge), 5. (handed), 6. (fingrar), 7. (höft), 8. (knä), 9. (fot), 10. (bilaterala rörelser), 11. (aktivitetsrörelser), 12. (le/skratta), 13. (blunda/se bort), 14. (grimas/min).). 15. (munrörelse), 16. (höja/sänka ögonbryn), 17. (rynka ögonbrynen).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	s	m	s.d.	s.	m	s.d.
1.	357	11.90	10.32	910	30.33	25.11
2.	80	2.67	2.97	104	3.47	3.93
3.	181	6.03	5.80	298	9.93	10.74
4.	197	6.57	5.12	351	11.70	12.76
5.	65	2.17	2.57	103	3.43	4.52
6.	144	4.80	3.75	229	7.63	7.83
7.	41	1.37	1.92	34	1.13	2.18
8.	106	3.53	4.64	110	3.67	4.10
9.	129	4.30	4.05	290	9.67	10.87
10.	77	2.57	2.01	74	2.47	2.27
11.	435	14.50	8.84	592	19.73	12.34
12.	20	0.67	1.58	41	1.37	2.31
13.	7	0.23	0.63	99	3.30	5.24
14.	3	0.10	0.40	46	1.53	4.29
15.	183	6.10	5.91	211	7.03	5.97
16.	6	0.20	0.61	34	1.13	2.32
17.	11	0.37	1.33	43	1.43	1.99

Tabell V.III.

Summor (*s*), medelvärden (*m*) och standard avvikelse (*s.d*) för de 17

kroppsrörelsekategorierna för grupp I.I och II.I (experimentfilmsvillkor), $n = 28$.

1. (huvud), 2. (torso), 3. (skuldra), 4. (armbåge), 5. (handled), 6. (fingrar), 7. (höft),
8. (knä), 9. (fot), 10. (bilaterala rörelser), 11. (aktivitetsrörelser), 12. (le/skratta),
13. (blunda/se bort), 14. (grimas/min), 15. (munrörelse), 16. (höja/sänka ögonbryn),
17. (rynka ögonbrynen).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	s	m	s.d.	s.	m	s.d.
1.	367	13.11	10.84	754	26.93	23.46
2.	122	4.36	3.42	138	4.93	5.31
3.	241	8.61	8.77	233	8.32	8.73
4.	187	6.68	5.79	197	7.04	7.54
5.	81	2.89	3.07	87	3.11	6.18
6.	105	3.75	4.04	133	4.75	5.02
7.	34	1.21	1.83	51	1.82	2.67
8.	149	5.32	8.15	179	6.39	11.23
9.	277	9.89	15.40	352	12.57	19.74
10.	81	2.89	2.44	74	2.64	2.68
11.	416	14.86	7.72	428	15.29	14.66
12.	22	0.79	1.34	41	1.46	3.04
13.	5	0.18	0.55	100	3.57	10.27
14.	5	0.18	0.94	50	1.79	3.11
15.	114	4.07	3.97	129	4.61	3.68
16.	32	1.14	3.46	69	2.46	5.30
17.	13	0.46	1.14	65	2.32	4.25

Skillnader kan synas mellan kontroll och experimentfilm, i det att experimentfilmen för båda grupperna gav upphov till en högre grad kroppsrörelser än kontrollfilmen (för båda grupper visar 88.2% av antalet medelvärden denna tendens). Skillnader mellan gruppernas värden kan påvisas, dock inte som en genomgående trend. Det finns en tendens att gruppen med experimentvillkoret, grupp I.I och II.I rör sig mer under båda filmerna, än grupp I.II och II.II (kontrollfilmvillkor). Jämfört med grupper I.II och II.II (kontrollfilmvillkoret) uppvisade 76.5% av deras medelvärden högre värden för kontrollfilmen, vid experimentfilmen uppgick antalet högre medelvärden till 58.8 %. För att se huruvida denna skillnad var signifikant

genomfördes en signifikanstest med Mann-Whitney (då värdena är oberoende och inte uppvisar en normalfördelning) (Brace, Kemp & Snegler, 2006, s. 85), som visas i Tabell V.IV.

Tabell V.IV.

Signifikanstest (Mann-Whitney) mellan grupp I.I och II.I (experimentfilmsvillkor), n =28, och grupp I.II och II.II (kontrollfilmsvillkor), n =30, för de 17 kroppsrörelsekategorierna. 1. (huvud), 2. (torso), 3. (skuldra), 4. (armbåge), 5. (handled), 6. (fingrar), 7. (höft), 8. (knä), 9. (fot), 10. (bilaterala rörelser), 11. (aktivitetsrörelser), 12. (le/skratta), 13. (blunda/se bort), 14. (grimas/min), 15. (munrörelse), 16. (höja/sänka ögonbryn), 17. (rynka ögonbrynen). Kolumnerna U är Mann –Whitney U-värden. Kolumnerna W är Wilcoxon W-värden. Kolumnerna p är signifikansnivå (2-tailed).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	U	W	p	U	W	p
1.	393.5	858.5	0.68	390.5	796.5	0.65
2.	292.5	757.5	0.04	349.5	814.5	0.27
3.	353.0	818.0	0.30	376.5	782.5	0.50
4.	399.5	805.5	0.75	316.0	722.0	0.10
5.	368.5	833.5	0.41	391.0	797.0	0.63
6.	319.0	725.0	0.11	341.5	747.5	0.22
7.	386.5	792.5	0.58	340.5	805.5	0.16
8.	355.5	820.5	0.31	392.5	857.5	0.66
9.	365.0	830.0	0.39	416.5	822.5	0.96
10.	393.5	858.5	0.68	416.5	881.5	0.96
11.	409.0	874.0	0.86	299.0	705.0	0.06
12.	390.5	855.5	0.57	402.0	808.0	0.76
13.	397.5	803.5	0.56	397.5	803.5	0.69
14.	408.0	814.0	0.63	346.0	811.0	0.21
15.	339.0	745.0	0.21	326.0	732.0	0.14
16.	354.0	819.0	0.12	409.5	815.5	0.84
17.	386.5	851.5	0.43	394.0	859.0	0.67

Som tabellen visar finns det bara en signifikant skillnad mellan grupperna, rörande kontrollfilmen: rörelser med torso. Detta signifikant högre värde som återfinns hos grupp I.I och II.I

(experimentfilmvillkor) är möjligen en följd av förväntanseffekter inför kontrollfilmen eller ett förhöjt och ihållande känslopåslag efter exponering för experimentfilmen.⁴⁸ Det framkommer inga signifikanta skillnader i kroppsrörelser för experimentfilmen.

V.V. Skillnader mellan grupper, presentationsordning film. Självberöring.

Skillnader hos den beroende variabeln självberöring, registrerade utifrån en fastställd kodningsmanual, granskades genom att grupp I.II och II.II (kontrollfilm villkor) och grupp I.I och II.I (experimentfilm villkor) ställdes mot varandra. Sålunda undersöktes i vilken mån exponeringsvillkor för filmer kunde påverka variabeln i Tabell V.V och Tabell V.VI.

Tabell V.V.

Summor (s), medelvärden (m) och standard avvikelse (s.d) för de 5

självberöringskategorierna för grupp I.II och II.II (kontrollfilmsvillkor), n = 30.

1. (stryka), 2. (leka), 3. (vila), 4. (gnugga), 5. (klia).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	s	m	s.d.	s.	m	s.d.
1.	15	0.50	0.94	18	0.60	1.00
2.	137	4.57	11.71	68	2.27	3.06
3.	61	2.03	3.03	50	1.67	2.28
4.	62	2.07	9.27	17	0.57	1.19
5.	66	2.20	3.16	89	2.97	6.08

Tabell V.VI.

Summor (s), medelvärden (m) och standard avvikelse (s.d) för de 5

självberöringskategorierna för grupp I.I och II.I (experimentfilmsvillkor), n = 28.

1. (stryka), 2. (leka), 3. (vila), 4. (gnugga), 5. (klia).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	s	m	s.d.	s.	m	s.d.

⁴⁸ Ozolins (1989) fann i sin studie en signifikant högre frekvens kroppsrörelser (av skuldror och fingrar) hos experimentvillkorsgruppen vid exponering för kontrollfilmen. Detta gavs en möjlig förklaring i att experimentfilmen kan tänkas ge "an emotional state which shows as an increased frequency of body movements some time later" (s. 104).

1.	24	0.86	1.56	13	0.46	1.04
2.	244	8.71	22.76	60	2.14	4.13
3.	86	3.07	4.06	50	1.79	3.77
4.	10	0.36	0.95	8	0.29	0.60
5.	170	6.07	13.39	177	6.32	17.97

Skillnader kan synas mellan kontroll och experimentfilm, i det att kontrollfilmen för båda grupperna gav upphov till en högre grad självberöring än experimentfilmen (för grupp I.II och II.II (kontrollfilm villkor) visade 60% av antalet medelvärden högre värden för kontrollfilmen, för grupp I.I och II.I (experimentfilm villkor) 80%). Det förefaller som om vissa skillnader förekommer mellan grupperna, med hänsyn till kontrollfilmen i synnerhet. Grupp I.I och II.I uppvisar här ett högre antal medelvärden till 83.3%. Särskilt för grupp I.I och II.I syns också tendensen att röra sig mer under kontrollfilmen än under experimentfilmen. För att se om dessa skillnader signifikanta genomfördes en signifikanstest med Mann-Whitney, som synes i Tabell V.II.

Tabell V.VII.

Signifikanstest (Mann-Whitney) mellan grupp I.I och II.I (experimentfilmsvillkor), $n = 28$, och grupp I.II och II.II (kontrollfilmsvillkor), $n = 30$, för de 5 självberöringskategorierna. 1 (stryka), 2. (leka), 3. (vila), 4. (gnugga), 5. (klia). Kolumnerna U är Mann –Whitney U-värden. Kolumnerna W är Wilcoxon W-värden. Kolumnerna p är signifikansnivå (2-tailed).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	U	W	p	U	W	p
1.	387.0	852.0	0.52	366.0	772.0	0.30
2.	390.0	855.0	0.63	362.0	768.0	0.32
3.	318.0	783.0	0.10	366.5	772.5	0.37
4.	370.0	776.0	0.30	401.0	807.0	0.69
5.	363.5	828.5	0.37	379.5	785.5	0.51

Tabellen visar inte på några skillnader mellan grupperna, gällande självrörelser. Därmed visas ingen påverkan av exponeringsordning av filmerna på denna variabel.

V.VI. Skillnader mellan grupper, presentationsordning film.

Självskattningsformulär.

Som beskrevs i metoddelen administrerades självskattningsformuläret vid olika tillfällen för de båda grupperna då det gavs deltagarna efter den anmodat hotfulla filmen. Skillnader hos den beroende variabeln självskattningsformulär, granskades genom att grupp I.II och II.II (kontrollfilm villkor) och grupp I.I och II.I (experimentfilm villkor) ställdes mot varandra. Sålunda undersöktes i vilken mån exponeringsvillkor för filmer kunde påverka variabeln i Tabell V.VIII och Tabell V.IX.

Tabell V.VIII.

Medelvärden (m) och standardavvikelser (s.d.) för teckens på känslomässig självskattningsskala, intellektuell självskattningsskala och somatisk självskattningsskala för grupp I.II och II.II (kontrollfilmsvillkor) n = 30. Kolumn 1 är tecken i den ordning de presenterades i metodavsnittet.

Emotionell skala			Intellektuell skala		
1	m	s.d	1	m	s.d.
1.	97.03	33.71	1.	51.80	43.24
2.	15.20	21.06	2.	30.43	29.82
3.	16.43	19.73	3.	12.70	12.96
4.	94.23	38.30	4.	55.50	41.01
5.	39.67	37.18	5.	119.83	20.69
6.	40.73	39.33	6.	43.70	40.25
7.	51.50	35.45	7.	87.50	39.59
8.	79.07	54.37	8.	91.93	27.89
9.	71.50	51.18	9.	17.47	21.87
10.	43.17	34.02	10.	92.90	33.86
11.	24.23	32.69	11.	78.20	39.72
12.	11.53	14.34	12.	39.37	32.33
13.	49.80	38.44	13.	85.00	32.18

Somatisk skala

1	m	s.d.
1.	19.87	30.47
2.	46.77	43.62
3.	58.87	51.42
4.	55.07	40.51
5.	43.13	36.93
6.	28.90	33.72
7.	34.87	34.39
8.	35.93	40.03
9.	37.13	34.83
10.	9.67	22.78
11.	22.83	29.55
12.	10.63	16.89
13.	13.27	17.48

Tabell V.IX..

Medelvärden (m) och standardavvikelser (s.d.) för teckens på känslomässig självskattningsskala, intellektuell självskattningsskala och somatisk självskattningsskala för grupp I.I och II.I (experimentfilmsvillkor), n = 28. Kolumn 1 är tecken i den ordning de presenterades i metodavsnittet.

Emotionell skala			Intellektuell skala		
1	m	s.d	1	m	s.d.
1.	89.75	30.51	1.	56.71	38.00
2.	12.64	16.17	2.	31.14	31.09
3.	25.54	27.20	3.	9.04	13.26
4.	86.18	40.54	4.	56.57	36.60
5.	32.32	22.95	5.	105.89	32.46
6.	41.14	38.51	6.	44.18	31.91
7.	49.61	27.27	7.	70.50	36.70
8.	52.32	37.55	8.	86.32	25.20
9.	71.68	42.29	9.	20.07	27.06
10.	50.00	28.94	10.	77.43	31.12
11.	29.21	33.07	11.	61.50	37.54
12.	20.46	28.15	12.	38.68	30.49
13.	60.71	36.72	13.	69.54	31.06

Somatisk skala

1	m	s.d.
1.	23.86	28.86
2.	38.71	35.03
3.	49.36	48.72
4.	64.25	39.23
5.	48.46	41.22
6.	34.29	29.71
7.	42.82	41.54
8.	39.18	41.76
9.	24.75	24.25
10.	14.07	27.34
11.	22.00	22.67
12.	15.36	20.82
13.	26.18	38.30

Den skillnad som framträder är en högre grad av värden på den intellektuella skalan för grupp I.II och II.II (kontrollfilmvillkor) och en högre grad av värden på den emotionella och den somatiska skalan för grupp I.I och II.I (experimentfilmvillkor). Skillnaden i procent är en 61.5% andel högre medvärden på den intellektuella skalan för grupp I.II och II.II (kontrollfilm villkor), en 53.8% andel högre medelvärden på den emotionella skalan för grupp I.I och II.I (experimentfilm villkor) och en 69.2% andel högre medelvärden på den somatiska skalan för grupp I.I och II.I (experimentfilm villkor). För att undersöka signifikansen i dessa skillnader genomfördes en signifikanstest med Mann-Whitney, som synes i Tabell V.X.

Tabell V.X.

Signifikanstest (Mann-Whitney) mellan grupp I.I och II.I (experimentfilmsvillkor), $n = 28$, och grupp I.II och II.II (kontrollfilmsvillkor), $n = 30$, för teckens på känslomässig självskattningsskala, intellektuell självskattningsskala och somatisk självskattningsskala. Variabler E1-E13 är variabler på emotionell skala, variabler I1-I13 är variabler på intellektuell skala, variabler S1-S13 är variabler på somatiska skala. Kolumnerna U är Mann-Whitney U-värden. Kolumnerna W är Wilcoxon W-värden. Kolumnerna p är signifikansnivå (2-tailed).

Variabler	U	W	p
E1	344.5	750.5	0.24
E2	405.0	811.0	0.82
E3	344.0	809.0	0.24
E4	384.5	790.5	0.58
E5	395.0	801.0	0.70
E6	417.5	882.5	0.97
E7	397.5	803.5	0.73
E8	299.5	705.5	0.06
E9	415.0	880.0	0.94
E10	346.5	811.5	0.25
E11	380.5	845.5	0.54
E12	370.5	835.5	0.44
E13	340.0	805.0	0.21
I1	386.0	851.0	0.60

I2	419.5	884.5	1.00
I3	325.0	731.0	0.14
I4	411.5	876.5	0.90
I5	340.5	746.5	0.22
I6	392.5	857.5	0.67
I7	308.5	714.5	0.08
I8	368.0	774.0	0.42
I9	400.5	865.5	0.76
I10	318.0	724.0	0.11
I11	317.0	723.0	0.11
I12	412.0	877.0	0.90
I13	303.5	709.5	0.07
S1	360.0	825.0	0.35
S2	391.0	797.0	0.65
S3	380.5	786.5	0.54
S4	358.0	823.0	0.34
S5	397.0	862.0	0.72
S6	346.5	811.5	0.25
S7	384.0	849.0	0.58
S8	393.5	858.5	0.68
S9	343.0	749.0	0.23
S10	331.5	796.5	0.17
S11	386.0	851.0	0.60
S12	352.5	817.5	0.29
S13	350.0	815.0	0.28

Resultaten uppvisade inga signifikanta skillnader mellan grupperna med hänsyn till exponeringsordning av filmerna. Slutsatsen dras, av beräkningar ovan, att skillnader mellan grupper, med hänsyn till presentationsordning inte är så stora att stör den vidare analysen, då skillnader, med ett undantag (rörelser av torso under kontrollfilm villkoret) inte är signifikanta. Eventuell påverkan på kontrollfilm villkoret medför dock att kontrollfilmvillkorets poäng inte medräknas i den vidare analysen.

Skillnader mellan grupperna testades även med hänsyn till könsaspekter.

V.VII. Skillnader mellan grupper, kön. Försvarsmekanismer: DMT – Defence Mechanism Test.

Likheter och skillnader hos den oberoende variabeln DMT – Defence Mechanism Test studerades genom Chi2. Resultatet av denna beräkning syns i Tabell V.XI.

Tabell V.XI.

Skillnader i teckenförekomst, DMT – Defence Mechanism Test för grupp I.I och I.II (kvinnor), n = 29 och grupp II.I och II.II (män), n = 29. Kolumn I är antal deltagare i grupp I.I och I.II med tecknet (kvinnor). Kolumn II är antal deltagare i grupp II.I och II.II med tecknet (män). Kolumn Chi2 är värdet för chi2. Kolumn p är signifikansnivån (2-tailed).

Tecken	I	II	Chi2	p
2.10	18	21	0.70	0.40
2.22	5	10	2.25	0.13
2.31	7	5	0.42	0.52
2.32	14	16	0.28	0.60
2.33	18	18	0.08	0.79
2.42	11	9	0.31	0.58
2.43	15	16	0.07	0.80
4.10	9	10	0.08	0.79
4.12	8	6	0.38	0.54
6.10	11	14	0.63	0.43
7.30	16	5	9.03	0.00
9.20	12	12	0.00	1.00

Även efter att tecken hos de båda grupperna med ett lägre antal deltagare än fem räknats bort förekom en signifikant skillnad hos tecknet 7.30 (tecken på identifikation med det andra könet, genom att herobedömningen har felaktigt kön) (Kragh, 1969, s. 42). Detta är i överensstämmelse med de fynd Bäckström (1994) uppvisade att kvinnor i högre grad än män gjorde felaktiga bedömningar om heros kön, därmed indikerande identifikation med det andra

könet (s. 88). Därav dras slutsatsen att grupperna på ett område signifikant avviker från varandra, rörande DMT-tecken av försvarsmekanismer, men i stort inte uppvisar några särskiljande tecken.

V.VIII. Skillnader mellan grupper, kön. Kroppsrörelser.

Skillnader hos den beroende variabeln kroppsrörelser, registrerade utifrån en fastställd kodningsmanual, granskades genom att grupp I.I och I.II (kvinnor) och grupp II.I och II.II (män) ställdes mot varandra. Sålunda undersöktes i vilken mån könsaspekter kunde påverka variabeln i Tabell V.XII och Tabell V.XIII.

Tabell V.XII.

Summor (s), medelvärden (m) och standard avvikelse (s.d) för de 17

kroppsrörelsekategorierna för grupp I.I och I.II (kvinnor), n = 29. 1. (huvud),

2. (torso), 3. (skuldra), 4. (armbåge), 5. (handled), 6. (fingrar), 7. (höft), 8. (knä),

9. (fot), 10. (bilaterala rörelser), 11. (aktivitetsrörelser), 12. (le/skratta),

13. (blunda/se bort), 14. (grimas/min), 15. (munrörelse), 16. (höja/sänka ögonbryn),

17. (rynka ögonbrynen).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	s	m	s.d.	s.	m	s.d.
1.	416	14.34	11.82	1087	37.48	26.32
2.	122	4.21	3.99	140	4.83	4.91
3.	268	9.24	8.93	353	12.17	11.33
4.	219	7.55	5.50	355	12.24	13.06
5.	72	2.48	2.54	108	3.72	4.33
6.	149	5.14	4.49	215	7.41	6.77
7.	37	1.28	2.07	47	1.62	2.61
8.	161	5.55	8.59	120	4.14	5.47
9.	185	6.38	7.30	383	13.21	11.47
10.	71	2.45	1.97	63	2.17	1.98
11.	468	16.14	8.19	600	20.69	15.58
12.	14	0.48	0.82	41	1.41	2.32

13.	10	0.34	0.72	107	3.69	4.80
14.	6	0.21	0.94	78	2.69	4.98
15.	144	4.97	5.29	181	6.24	5.84
16.	8	0.28	0.70	49	1.69	3.40
17.	15	0.52	1.57	71	2.45	4.11

Tabell V.XIII.

Summor (s), medelvärden (m) och standard avvikelse (s.d) för de 17

kroppsrörelsekategorierna för grupp II.I och II.II (män), n = 29. 1. (huvud),

2. (torso), 3. (skuldra), 4. (armbåge), 5. (handled), 6. (fingrar), 7. (höft), 8. (knä),

9. (fot), 10. (bilaterala rörelser), 11. (aktivitetsrörelser), 12. (le/skratta),

13. (blunda/se bort), 14. (grimas/min), 15. (munrörelse), 16. (höja/sänka ögonbryn),

17 (rynka ögonbrynen).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	s	m	s.d.	s.	m	s.d.
1.	308	10.62	8.80	577	19.90	18.34
2.	80	2.76	2.23	102	3.52	4.40
3.	154	5.31	4.97	178	6.14	6.86
4.	165	5.69	5.23	193	6.66	6.91
5.	74	2.55	3.12	82	2.83	6.25
6.	100	3.45	3.04	147	5.07	6.60
7.	38	1.31	1.67	38	1.31	2.27
8.	94	3.24	3.38	169	5.83	10.56
9.	221	7.62	14.42	259	8.93	19.01
10.	87	3.00	2.43	85	2.84	2.93
11.	383	13.20	8.18	420	14.48	10.61
12.	28	0.97	1.88	41	1.41	3.01
13.	2	0.07	0.37	92	3.17	10.34
14.	2	0.07	0.37	18	0.62	1.18
15.	153	5.28	5.05	159	5.48	4.31
16.	30	1.03	3.41	54	1.86	4.69
17.	9	0.31	0.76	37	1.28	2.09

Skillnader kan synas mellan kontroll och experimentfilm, i det att experimentfilmen för båda grupperna gav upphov till en högre grad kroppsrörelser än kontrollfilmen (för båda grupperna gav 88.2% av antalet medelvärden för experimentfilmen uttryck för denna tendens). Skillnader mellan gruppernas värden är tydliga. Som regel uppvisade grupp I.I och I.II (kvinnor) en högre grad av kroppsrörelser än grupp II.I och II.II (män). Jämfört med grupp II.I och II.II (män) uppvisade grupp I.I och I.II (kvinnor) 58.8% antal högre medelvärden för kontrollfilmen, vid experimentfilmen uppgick antalet högre medelvärden till 82.4%. För att se huruvida denna skillnad var signifikant genomfördes en signifikanstest med Mann-Whitney, som syns i Tabell V. XIV.

Tabell V.XIV.

Signifikanstest (Mann-Whitney) mellan grupp I.I och I.II (kvinnor), n =29, och grupp II.I och II.II (män), n =29, för de 17 kroppsrörelsekategorierna. 1. (huvud), 2. (torso), 3. (skuldra), 4. (armbåge), 5. (handled), 6. (fingrar), 7. (höft), 8. (knä), 9. (fot), 10. (bilaterala rörelser), 11. (aktivitetsrörelser), 12. (le/skratta), 13. (blunda/se bort), 14. (grimas/min), 15. (munrörelse), 16. (höja/sänka ögonbryn), 17 (rynka ögonbrynen). Kolumnerna U är Mann –Whitney U-värden. Kolumnerna W är Wilcoxon W-värden. Kolumnerna p är signifikansnivå (2-tailed).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	U	W	p	U	W	p
1.	352.5	787.5	0.29	229.5	664.5	0.00
2.	346.5	781.5	0.24	348.5	783.5	0.26
3.	305.5	740.5	0.07	274.5	709.5	0.02
4.	330.5	765.5	0.17	303.0	738.0	0.07
5.	390.5	825.5	0.63	328.5	763.5	0.13
6.	337.0	772.0	0.19	314.5	749.5	0.10
7.	366.0	801.0	0.36	400.5	835.5	0.73
8.	380.0	815.0	0.52	399.5	834.5	0.74
9.	394.0	829.0	0.68	261.5	696.5	0.01
10.	370.5	805.5	0.43	361.5	796.5	0.35
11.	334.0	769.0	0.18	314.0	749.0	0.10
12.	391.0	826.0	0.57	376.0	811.0	0.45
13.	335.5	770.5	0.03	309.5	744.5	0.05

14.	406.0	841.0	0.56	268.5	703.5	0.01
15.	385.0	820.0	0.58	412.0	847.0	0.89
16.	387.5	822.5	0.43	409.5	844.5	0.83
17.	420.0	855.0	0.99	337.0	772.0	0.17

För kontrollfilmen förekom endast en signifikant skillnad, rörande tendenser att blunda/titta bort. Vid experimentfilmen uppvisades 5 signifikanta skillnader; med avseende på huvudrörelser, rörelser av skuldra, fotrörelser, tendensen att blunda/titta bort och tendensen att göra grimaser/miner.

V.IX. Skillnader mellan grupper, kön. Självberöring.

Skillnader hos den beroende variabeln självberöring, registrerade utifrån en fastställd kodningsmanual, granskades genom att grupp I.I och I.II (kvinnor) och grupp II.I och II.II (män) ställdes mot varandra. Sålunda undersöktes i vilken mån könsaspekter kunde påverka variabeln i Tabell V.XV och Tabell V.XVI.

Tabell V.XV.

Summor (s), medelvärden (m) och standard avvikelse (s.d) för de 5 självberöringskategorierna för grupp I.I och I.II (kvinnor), n = 29. 1. (stryka), 2. (leka), 3. (vila), 4. (gnugga), 5. (klia).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	s	m	s.d.	s.	m	s.d.
1.	29	1.00	1.51	22	0.76	1.12
2.	122	4.21	14.69	78	2.69	4.44
3.	71	2.45	4.00	58	2.00	3.68
4.	8	0.28	0.65	13	0.45	1.02
5.	157	5.41	12.69	189	6.52	17.51

Tabell V.VI.

Summor (s), medelvärden (m) och standard avvikelse (s.d) för de 5

självberöringskategorierna för grupp II.I och II.II (män), n = 29. 1. (stryka), 2. (leka), 3. (vila), 4. (gnugga), 5. (klia).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	s	m	s.d.	s.	m	s.d.
1.	10	0.34	0.90	9	0.31	0.85
2.	259	8.93	20.57	50	1.72	2.43
3.	76	2.62	3.17	42	1.45	2.32
4.	64	2.21	9.43	12	0.41	0.91
5.	79	2.72	5.11	77	2.66	6.40

Skillnader kan synas mellan kontroll och experimentfilm, i det att kontrollfilmen för båda grupperna gav upphov till en högre grad självberöring än kontrollfilmen (för grupp I.I och I.II (kvinnor) visade 60% av antalet medelvärden denna tendens, för grupp II.I och II.II (män) 100%). Grupperna uppvisar i denna beroende variabel stora skillnader med avseende på självberöring under experimentfilmen. Samtliga medelvärden hos grupp I.I och I.II (kvinnor) är högre än medelvärden för grupp II.I och II.II (män). För att se huruvida denna skillnad var signifikant genomfördes en signifikanstestning med Mann-Whitney, i Tabell V.XVII.

Tabell V.XVII.

Signifikanstest (Mann-Whitney) mellan grupp I.I och I.II (kvinnor), n =29, och grupp II.I och II.II (män), n =29, för de 5 självberöringskategorierna. 1. (stryka), 2. (leka), 3. (vila), 4. (gnugga), 5. (klia). Kolumnerna U är Mann –Whitney U-värden. Kolumnerna W är Wilcoxon W-värden. Kolumnerna p är signifikansnivå (2-tailed).

Variabler	Kontrollfilm			Experimentfilm		
	U	W	p	U	W	p
1.	314.0	749.0	0.04	317.0	752.0	0.05
2.	333.0	768.0	0.17	403.0	838.0	0.77
3.	407.0	842.0	0.83	381.5	816.5	0.51
4.	381.0	816.0	0.41	411.5	846.5	0.85
5.	347.5	782.5	0.25	352.0	787.0	0.26

Resultaten av signifikanstestet visar att endast en variabel visar på signifikanta skillnader; stryka. Denna variabel visar även denna skillnad i såväl kontrollfilm som experimentfilm.

V.X. Skillnader mellan grupper, kön. Självskattningsformulär.

Skillnader hos den beroende variabeln självskattningsformulär, granskades genom att grupp I.I och I.II (kvinnor) och grupp II.I och II.II (män) ställdes mot varandra. Sålunda undersöktes i vilken mån könsaspekter kunde påverka variabeln i Tabell V.XVIII och Tabell. V.XIX.

Tabell V.XVIII.

Medelvärden (m) och standardavvikelser (s.d.) för teckens på känslomässig självskattningsskala, intellektuell självskattningsskala och somatisk självskattningsskala för grupp I.I och I.II (kvinnor), n = 29. Kolumn 1 är tecken i den ordning de presenterades i metodavsnittet.

Emotionell skala			Intellektuell skala		
1	m	s.d	1	m	s.d.
1.	96.20	34.35	1.	42.03	38.16
2.	11.90	18.86	2.	27.48	27.15
3.	23.38	23.32	3.	10.21	10.49
4.	99.17	36.35	4.	40.66	31.83
5.	35.76	31.37	5.	107.59	28.16
6.	46.34	37.40	6.	36.45	30.50
7.	46.69	29.41	7.	63.90	34.11
8.	74.38	48.43	8.	87.79	24.63
9.	76.76	43.96	9.	12.48	15.79
10.	49.66	37.66	10.	77.24	31.87
11.	32.72	31.55	11.	66.72	38.80
12.	22.62	50.62	12.	38.62	28.26
13.	50.62	35.28	13.	80.17	31.40

Somatisk skala		
1	m	s.d.
1.	26.14	31.45
2.	54.72	44.57
3.	73.34	50.88

4.	66.83	38.35
5.	52.07	42.12
6.	41.24	34.98
7.	47.24	36.84
8.	49.07	43.70
9.	30.72	33.19
10.	13.59	27.72
11.	22.72	25.59
12.	15.03	21.30
13.	22.46	25.79

Tabell V.XIX.

Medelvärden (m) och standardavvikelser (s.d.) för teckens på känslomässig självskattningsskala, intellektuell självskattningsskala och somatisk självskattningsskala för grupp II.I och II.II (män), n = 29. Kolumn 1 är tecken i den ordning de presenterades i metodavsnittet.

Emotionell skala			Intellektuell skala		
1	m	s.d	1	m	s.d.
1.	90.83	30.12	1.	66.31	39.74
2.	16.03	18.71	2.	34.07	33.07
3.	18.28	24.54	3.	11.66	15.47
4.	81.52	40.68	4.	71.38	39.13
5.	36.48	31.35	5.	118.62	26.53
6.	35.52	39.65	6.	51.41	40.16
7.	54.48	33.53	7.	94.69	37.65
8.	57.93	48.03	8.	90.66	28.70
9.	66.41	49.49	9.	24.97	29.58
10.	43.28	24.32	10.	93.62	33.03
11.	20.55	33.20	11.	73.55	40.10
12.	9.07	16.01	12.	39.45	34.36
13.	59.52	40.07	13.	74.90	33.56

Somatisk skala

l	m	s.d.
1.	17.45	27.28
2.	31.03	30.18
3.	35.21	41.62
4.	52.17	40.56
5.	39.34	34.75
6.	21.76	24.96
7.	30.17	37.59
8.	25.93	34.06
9.	31.59	28.31
10.	10.00	22.20
11.	22.14	27.30
12.	10.79	16.19
13.	16.24	33.62

Stora skillnader kan här uppmärksammas. De skillnader som framträder är en högre grad av värden på den emotionella och den somatiska skalan för grupp I.I och I.II (kvinnor) och en högre grad av värden på den intellektuella skalan för grupp II.I och II.II (män). Skillnaden i procent är en 69.2% andel högre medelvärden på den emotionella skalan för grupp I.I och I.II (kvinnor), en 92.3% andel högre medelvärden på den somatiska skalan för grupp I.I och II.I (kvinnor) och en 92.3% andel högre medvärden på den intellektuella skalan för grupp II.I och II.II (män). För att undersöka signifikansen i dessa skillnader genomfördes en signifikanstestning med Mann-Whitney, som synes i Tabell V.XX.

Tabell V.XX.

Signifikanstest (Mann-Whitney) mellan grupp I.I och I.II (kvinnor), n =29, och grupp II.I och II.II (män), n =29, för teckens på känslomässig självskattningsskala, intellektuell självskattningsskala och somatisk självskattningsskala. Variabler E1-E13

är variabler på emotionell skala, variabler I1-I13 är variabler på intellektuell skala, variabler S1-S13 är variabler på somatiska skala. Kolumnerna U är Mann –Whitney U-värden. Kolumnerna W är Wilcoxon W-värden. Kolumnerna p är signifikansnivå (2-tailed).

Variabler	U	W	p
E1	357.0	792.0	0.32
E2	367.5	802.5	0.41
E3	308.0	743.0	0.08
E4	304.5	739.5	0.07
E5	403.0	838.0	0.79
E6	323.0	758.0	0.13
E7	366.0	801.0	0.40
E8	329.5	764.5	0.16
E9	360.0	795.0	0.35
E10	409.0	844.0	0.86
E11	253.0	688.0	0.01
E12	199.5	634.5	0.00
E13	366.0	801.0	0.40
I1	270.5	705.5	0.02
I2	371.5	806.5	0.45
I3	398.5	833.5	0.73
I4	228.5	663.5	0.00
I5	279.0	714.0	0.03
I6	330.5	765.5	0.17
I7	220.0	655.0	0.00
I8	366.0	801.0	0.40
I9	362.5	797.5	0.37
I10	293.0	728.0	0.05
I11	377.5	812.5	0.50
I12	395.5	830.5	0.70
I13	387.5	822.5	0.61

S1	291.0	726.0	0.04
S2	292.0	727.0	0.05
S3	221.5	656.5	0.00
S4	321.5	756.5	0.12
S5	350.5	785.5	0.28
S6	234.5	669.5	0.00
S7	296.5	731.5	0.05
S8	264.5	699.5	0.02
S9	403.0	838.0	0.79
S10	325.5	760.5	0.14
S11	379.0	814.0	0.52
S12	337.5	772.5	0.20
S13	298.0	733.0	0.06

Resultaten uppvisade signifikanta skillnader mellan grupperna för två tecken på den emotionella skalan, fem tecken på den intellektuella skalan och sex tecken på den somatiska skalan. De två tecken som uppvisar signifikanta skillnader på den emotionella skalan är ” Filmen gav mig panik” och ” Patienterna led”. De fem tecken som uppvisar signifikanta skillnader på den intellektuella skalan är ”Filmen var tekniskt intressant”, ”Filmen var fascinerande i sina detaljer”, ”Doktorerna hade situationen under kontroll”, ”Filmen gav en objektiv bild”, ”Ingreppen var bevis på skickligt hantverk”. De sex tecken som uppvisar signifikanta skillnader på den somatiska skalan är ”Jag fick ont om luft”, ”Det var svårt att sitta still”, ”Jag ville blunda”, ”Mitt hjärta slog hårt”, ”Jag mår illa”, ”Jag ville resa mig upp och gå”.

Slutsatsen dras, av dessa beräkningar ovan, att skillnader mellan grupper, med hänsyn till könsaspekter är så stora att de förhindrar en vidare gemensam korrelationsanalys av grupperna. Då ett flertal signifikanta skillnader mellan grupperna uppvisats genomförs separata korrelationsanalyser på grupp I.I och I.II (kvinnor) alternativt grupp II.I och II.II (män).

V.XI. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och kroppsrörelser. Kvinnor.

För att undersöka möjliga och hypotiserade samband mellan försvarsmekanismer, genom teckenvarianter i DMT- Defence Mechanism Test, och de tre beroende variablerna genomfördes korrelationsanalyser på materialet. Då de olika variablerna inte uppvisar en normalfördelning valdes det ickeparametriska testet för korrelation: Spearman's r (Brace, Kemp & Snelgar, 2006, s. 106). Som tidigare nämnt korreleras variabler från experimentfilm villkoret, uppdelat på kvinnor och män. Liksom hos Ozolins förutsätts även (Ozolins, 1989, s. 128) att de summerade PG- serierna i DMT väl ger uttryck för de enskilda PG-serierna. Resultatet av undersökta samband mellan tecken på försvarsmekanismer och kropps rörelser, för grupp I.I och I.II (kvinnor) syns i Tabell V.XXI.

Tabell V.XXI.

*Spearman's rho korrelationer mellan 13 teckenvarianter i DMT –Defence Mechanism Test och 17 kropps rörelser, för grupp I.I och I.II. (kvinnor), $n = 29$. Kolumn r är korrelations koefficienten. Kolumn p visar signifikansvärdet för 1-tailed test, * för 2-tailed test.*

Tecken	Kropps rörelser	r	p
1.21	Fot	0.39	0.05
1.21	Fot	0.39	0.05*
1.21	Bilaterala rörelser	-0.39	0.05
1.21	Bilaterala rörelser	-0.39	0.05*
2.10	Handled	0.34	0.05
2.10	Grimas/min	-0.33	0.05
2.31	Torso	0.32	0.05
2.32	Huvud	0.35	0.05
2.32	Torso	0.54	0.01
2.32	Torso	0.54	0.01*
2.33	Blunda/titta bort	0.38	0.05
2.33	Blunda/titta bort	0.38	0.05*
2.42	Skratta/le	0.35	0.05
2.43	Huvud	-0.41	0.05
2.43	Huvud	-0.41	0.05*
2.43	Rynka ögonbryn	-0.35	0.05
4.10	Torso	-0.47	0.01

4.10	Torso	-0.47	0.05*
4.10	Fot	-0.55	0.01
4.10	Fot	-0.55	0.01*
4.10	Skratta/le	-0.34	0.05
4.10	Blunda/titta bort	-0.39	0.05
4.10	Blunda/titta bort	-0.39	0.05*
4.12	Mun	0.31	0.05
7.30	Torso	0.39	0.05
7.30	Torso	0.39	0.05*
9.20	Bilaterala rörelser	-0.34	0.05
9.20	Blunda/titta bort	0.42	0.05
9.20	Blunda/titta bort	0.42	0.05*
	Höja/sänka		
9.20	ögonbryn	-0.33	0.05

Av beräkningen ovan kan noteras att de av försvarstecknen som står för bortträngning visar såväl en ökad frekvens av fotrörelser som en minskad frekvens bilaterala rörelser. Detta är inte helt i linje med hypotesen om ökad rörelse hos gruppen deltagare som visar tecken på bortträngning som försvarsmekanism. De teckenvarianter som enligt hypotesen beräknades ha en minskad grad av kroppsrörelser; isolering, uppvisar dock som regel en ökad frekvens kroppsrörelser, med undantag av teckenvarianten 2.43 (som står för en längre period av upplevt hotstrukturbortfall) (Kragh, 1969, s. 38). Intressant att notera är en minskad frekvens rörelser hos tecken 4.10 den teckenvariant av huvudtecknet reaktionsbildning som står för en upplevd positiv relation mellan hero och hotfiguren i DMT (Kragh, 1969, s. 39). Ozolins antog att tecken på reaktionsbildning skulle visa en minskad frekvens rörelser i hotsituationer (Ozolins, 1989, s. 62). Detta tecken (4.10) karaktäriseras i korrelationsanalysen av en minskad frekvens rörelser medan reaktionstecknet 4.12 (att hotet i DMT upplevs som något positivt) (Kragh, 1969, s. 40) samverkar med ökad munrörelse. Identifiering med det motsatta könet visar på en ökad frekvens kroppsrörelser, med torso. Tecken för projektion visar på en minskad frekvens bilaterala kroppsrörelser och tendens att höja och sänka ögonbryn, samt en ökad frekvens av att blunda och titta bort.

V.XII. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och självberöring. Kvinnor.

Som noterats i beräkningarna av skillnader mellan grupperna förekom en benägenhet att i högre grad än vid experimentfilmen beröra sig under kontrollfilmen. Det kan därmed inte antas att frekvens av självberöring generellt ökar vid upplevelse av obehag eller hot. För att undersöka eventuella samband mellan DMT och självberöring genomfördes en korrelationsanalys med Spearman's r , som visas i Tabell V.XXII.

Tabell V.XXII.

*Spearman's rho korrelationer mellan 13 teckenvarianter i DMT –Defence Mechanism Test och 5 självberöringsrörelser, för grupp I.I och I. II. (kvinnor), $n = 29$. Kolumn r är korrelations koefficienten. Kolumn p visar signifikansvärdet 1-tailed test, * för 2-tailed test.*

Tecken	Självberöring	r	p
1.21	Leka	-0.36	0.05
2.10.	Riva	0.31	0.05
2.32	Stryka	-0.35	0.05
2.42	Gnugga	0.37	0.05
2.42	Gnugga	0.37	0.05*
4.10	Vila	-0.39	0.05
4.10	Vila	-0.39	0.05*
6.10	Leka	-0.31	0.05
7.30	Gnugga	-0.51	0.01
7.30	Gnugga	-0.51	0.01

Liksom för korrelationsanalysen av kroppsrörelser visas här resultat som talar emot hypotesen att tecken på bortträngning ska ge en ökad frekvens rörelser, då här uppvisas ett negativt samband mellan tecken 1.21 och tendensen att leka med fingrarna. Likaledes talande mot studiens hypoteser uppvisar ett tecken på isolering (2.10) en hög grad av självberöring. Ett flertal tecken visar på en minskad frekvens självberöring; 2.32, 4.10, 6.10 och 7.30 (teckenvarianter för isolering, reaktionsbildning, vändning mot det egna jaget och identifikation med det motsatta könet) (Kragh, 1969, s. 32f).

V.XIII. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och självskattningsformulär. Kvinnor.

Möjliga relationer mellan teckenvarianter i DMT och självskattningsformulären studerades, i syfte att visa på samband mellan upplevelse och hantering av hot (experimentfilmen). Resultatet av denna undersökning syns i Tabell V.XXIII.

Tabell V.XXIII.

*Spearman's rho korrelationer mellan 13 teckenvarianter i DMT –Defence Mechanism Test och 39 tecken för tre självskattningsskalor; emotionell, intellektuell och somatisk, för grupp I.I och I.II. (kvinnor), n = 29. Variabler E1-E13 är variabler på emotionell skala, variabler I1-I13 är variabler på intellektuell skala, variabler S1-S13 är variabler på somatisk skala. Kolumn r är korrelations koefficienten. Kolumn p visar signifikansvärdet 1-tailed test, * för 2-tailed test.*

Tecken	Tecken	r	p
1.21	E1	0.34	0.05
1.21	I7	0.37	0.05
1.21	I7	0.37	0.05*
2.10	I7	-0.37	0.05
2.10	I7	-0.37	0.05*
2.22	I2	0.39	0.05
2.22	I2	0.39	0.05*
2.22	I5	0.34	0.05
2.22	I13	0.34	0.05
2.31	E12	-0.35	0.05
2.31	I2	0.34	0.05
2.31	I3	0.36	0.05
2.31	I7	0.43	0.01
2.31	I7	0.43	0.05*
2.32	E3	0.35	0.05
2.32	I2	0.54	0.01
2.32	I2	0.54	0.01*
2.33	E4	0.36	0.05
2.33	E11	0.37	0.05
2.33	S4	0.34	0.05

2.33	S6	0.35	0.05
2.42	E10	0.36	0.05
2.42	I2	0.35	0.05
2.42	I7	0.35	0.05
2.42	S10	0.38	0.05
2.42	S10	0.38	0.05*
2.43	E10	0.41	0.05
2.43	E10	0.41	0.05*
4.10	E4	-0.32	0.05
4.10	E6	-0.32	0.05
4.10	E8	-0.33	0.05
4.10	E12	0.39	0.05
4.10	E12	0.39	0.05*
4.12	I9	0.36	0.05
4.12	S1	0.46	0.01
4.12	S1	0.46	0.05*
4.12	S7	0.38	0.05
4.12	S7	0.38	0.05*
6.10	E13	0.49	0.01
6.10	E13	0.49	0.01*
6.10	I1	0.38	0.05
6.10	I1	0.38	0.05*
6.10	I4	0.35	0.05
6.10	I6	0.33	0.05
6.10	I12	0.32	0.05
7.30	E13	0.37	0.05
7.30	E13	0.37	0.05*
7.30	I2	0.33	0.05
7.30	I3	0.34	0.05
7.30	I7	0.33	0.05
7.30	I11	0.31	0.05
9.20	E6	0.40	0.05
9.20	E6	0.40	0.05*

9.20	E13	-0.32	0.05
9.20	I1	-0.32	0.05
9.20	I3	-0.46	0.01
9.20	I3	-0.46	0.05*
9.20	S3	0.39	0.05
9.20	S3	0.39	0.05*
9.20	S6	-0.47	0.01
9.20	S6	-0.47	0.05*

De korrelationer som här uppvisas stärker i viss mån hypoteser och talar även emot dem. Tecken för bortträngning hypotiserades samverka med emotionella och somatiska tecken. I liten grad fanns korrelation, med ett emotionellt tecken ("Filmen var blodig"), men även med ett tecken på den intellektuella skalan ("Filmen gav en objektiv bild"). Ett flertal tecken för isolering visade en samverkan med tecken på den intellektuella skalan; 2.22, 2.31, 2.32 och 2.42. En negativ korrelation med ett tecken ("Filmen gav en objektiv bild") på den intellektuella skalan uppvisades dock av tecken 2.10. Tecknet 2.32 visade samtidigt på korrelation med den emotionella skalan och tecken 2.42 gav uttryck för korrelationer på alla tre skalor. Tecken 2.33 visade endast korrelationer med tecken på den emotionella och somatiska skalan, tecken 2.43 endast med den somatiska skalan. I motsats till hypotesen korrelerade tecken för reaktionsbildning inte med den intellektuella skalan i någon högre grad. Istället kan fastställas en relation till den emotionella skalan hos tecken 4.10, såväl positiv som negativ. Hos tecken 4.12 finnes i liten grad stöd för samband med den intellektuella skalan. I högre grad korrelerar tecknet dock med tecken på den somatiska skalan. Tecken för "Vändning mot det egna jaget" och "Identifikation med det motsatta könet" (Kragh, 1969, s. 33, 41) kan observeras samverka med den emotionella-, men framförallt den intellektuella skalan. Mönstret för tecken 9.20 (tecken på projektion) uppvisar en mer komplex bild där positiv och negativ korrelation på den emotionella- och somatiska skalan, samt en negativ relation till tecken på den intellektuella skalan uppvisas.

V.XIV. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och kroppsrörelser. Män.

Liksom för kvinnor undersöktes även möjliga samband mellan tecken på försvarsmekanismer utifrån DMT och kroppsrörelser. Resultatet av undersökta samband mellan tecken på försvarsmekanismer och kroppsrörelser, för grupp II.I och II.II (män) synes i Tabell V.XXIV.

Tabell V.XXIV.

*Spearman's rho korrelationer mellan 13 teckenvarianter i DMT–Defence Mechanism Test och 17 kroppsrörelser, för grupp II.I och II.II. (män), n = 29. Kolumn r är korrelations koefficienten. Kolumn p visar signifikansvärdet 1-tailed test, * för 2-tailed test.*

Tecken	Kroppsrörelser	r	p
1.42	Huvud	0.39	0.05
1.42	Huvud	0.39	0.05*
1.42	Bilaterala rörelser	-0.31	0.05
2.10	Grimas/min	0.33	0.05
2.22	Skratta/le	0.36	0.05
2.31	Bilateral rörelser	0.36	0.05
2.31	Mun	0.45	0.01
2.31	Mun	0.45	0.05*
	Höja/sänka		
2.31	ögonbryn	0.39	0.05
	Höja/sänka		
2.31	ögonbryn	0.39	0.05*
2.32	Höft	0.31	0.05
2.33	Huvud	0.31	0.05
2.42	Bilaterala rörelser	0.40	0.05
2.42	Bilaterala rörelser	0.40	0.05*
2.42	Skratta/le	0.51	0.01
2.42	Skratta/le	0.51	0.01*
2.43	Höft	0.35	0.05
2.43	Fot	0.42	0.05
2.43	Fot	0.42	0.05*
2.43	Höja/sänka	-0.36	0.05

ögonbryn			
4.10	Bilaterala rörelser	-0.35	0.05
4.12	Huvud	0.33	0.05
6.10	Mun	-0.40	0.05
6.10	Mun	-0.40	0.05*
9.20	Torso	0.44	0.01
9.20	Torso	0.44	0.05*
9.20	Bilaterala rörelser	-0.46	0.01
9.20	Bilateral rörelser	-0.46	0.05*

Liksom för grupp I.I och I.II (kvinnor) visar resultaten på en minskad frekvens bilaterala rörelser för 1.42 (tecknet för bortträngning). En ökad frekvens huvudrörelser styrker i någon mån hypotesen om ökade rörelser vid bortträngning. I motsats till hypotesen om isolering visar även grupp II.I och II.II (män), liksom grupp I.I och I.II (kvinnor), tecken på en ökad frekvens kroppsrörelser. För grupp II.I och II.II är dessa rörelser huvudsakligen lokaliserade till ansiktet. Liksom för grupp I.I och I.II (kvinnor) består undantaget för denna tendens hos isoleringstecken för grupp II.I och II.II (män) teckenvarianten 2.43 (som står för en längre period av upplevt hotstrukturbortfall) (Kragh, 1969, s. 38). Liksom hos grupp I.I och I.II (kvinnor) visade även denna analys på ett stöd för minskad rörelse hos tecken för reaktionsbildning, för tecken 4.10, i överensstämmelse med uppställd hypotes, samt i motsats till hypotes en ökad rörelse hos reaktionstecknet 4.12. Identifiering med det motsatta könet visade, i motsats till grupp I.I och I.II (kvinnor), på en minskad frekvens kroppsrörelser, med munnen. Tecken för projektion är motsägelsefull, med en minskad frekvens bilaterala rörelser (liksom för grupp I.I och I.II (kvinnor)) och en ökad frekvens rörelser med torso.

V.XV. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och självberöring. Män.

Den benägenhet att i högre grad än vid experimentfilmen beröra sig under kontrollfilmen, som ovan rekapitulerades, var särskilt markant för män (med en större andel självberöring vid kontrollfilmen jämfört med experimentfilmen, synbar hos 100% av antalet medelvärden). Detta berörs mer utförligt i diskussionen. För att undersöka eventuella samband mellan DMT och självberöring för grupp II.I och II.II genomfördes en korrelationsanalys med Spearman's r , som visas i Tabell V.XXV.

Tabell V.XXV.

*Spearman's rho korrelationer mellan 13 teckenvarianter i DMT –Defence Mechanism Test och 5 självberöringsrörelser, för grupp II.I och II.II. (män), $n = 29$. Kolumn r är korrelations koefficienten. Kolumn p visar signifikansvärdet 1-tailed test, * för 2-tailed test.*

Tecken	Självberöring	r	p
2.10	Leka	-0.49	0.01
2.10	Leka	-0.49	0.01*
2.10	Vila	-0.32	0.05
2.31	Stryka	0.34	0.05
2.31	Gnugga	0.35	0.05
2.32	Vila	0.36	0.05
9.20	Gnugga	-0.32	0.05

I enlighet med studiens hypoteser framkommer av denna studie en minskad grad av självberöring för tecken 2.10, som är ett tecken på isolering. Studien ger dock inget klart resultat då teckenvarianten 2.31 och 2.32 visar en ökad frekvens av självberöring. Förutom isolerings-tecken är det tecken för projektion (9.20) som uppvisar ett samband med självberöring, och ger en negativ korrelation med minskad frekvens självberöring.

V.XVI. Korrelationer mellan DMT- Defence Mechanism Test och självskattningsformulär. Män.

I syfte att studera möjliga relationer mellan teckenvarianter i DMT och självskattningsformulären genomfördes en korrelationsanalys. Resultatet av denna undersökning syns i Tabell V.XXVI.

Tabell V.XXVI.

*Spearman's rho korrelationer mellan 13 teckenvarianter i DMT –Defence Mechanism Test och 39 tecken för tre självskattningsskalor; emotionell, intellektuell och somatisk, för grupp II.I och II.II. (män), n = 29. Variabler E1-E13 är variabler på emotionell skala, variabler I1-I13 är variabler på intellektuell skala, variabler S1-S13 är variabler på somatisk skala. Kolumn r är korrelations koefficienten. Kolumn p visar signifikansvärdet 1-tailed test, * för 2-tailed test.*

Tecken	Tecken	r	p
1.42	E1	0.49	0.01
1.42	E1	0.49	0.01*
1.42	E10	0.44	0.01
1.42	E10	0.44	0.05*
2.10	I12	-0.45	0.01
2.10	I12	-0.45	0.05*
2.22	I13	-0.48	0.01
2.22	I13	-0.48	0.01*
2.31	E5	-0.32	0.05
2.31	E8	0.33	0.05
2.31	E11	0.36	0.05
2.31	S6	0.34	0.05
2.32	I5	-0.35	0.05
2.33	I7	-0.43	0.01
2.33	I7	-0.43	0.05*
2.33	S4	-0.32	0.05
2.33	S6	-0.54	0.01
2.33	S6	-0.54	0.01*
2.42	I10	-0.42	0.05
2.42	I10	-0.42	0.05*
2.43	E2	0.39	0.05

2.43	E2	0.39	0.05*
2.43	E3	0.32	0.05
2.43	E12	0.47	0.01
2.43	E12	0.47	0.05*
2.43	S1	0.36	0.05
2.43	S7	0.32	0.05
2.43	S12	0.37	0.05
2.43	S12	0.37	0.05*
2.51	E10	-0.47	0.01
2.51	E10	-0.47	0.05*
2.51	I2	0.50	0.01
2.51	I2	0.50	0.01*
2.51	I9	-0.32	0.05
2.51	S6	0.35	0.05
4.10	E1	0.32	0.05
4.12	E1	0.31	0.05
4.12	E4	-0.31	0.05
6.10	E3	-0.36	0.05
6.10	I9	-0.42	0.05
6.10	I9	-0.42	0.05*
6.10	I13	-0.32	0.05
6.10	S6	-0.37	0.05
6.10	S6	-0.37	0.05*
6.10	S10	-0.36	0.05
7.30	E10	0.36	0.05
7.30	E11	0.33	0.05
9.20	S7	-0.35	0.05
9.20	S9	0.47	0.01
9.20	S9	0.47	0.05*

I högre grad än för grupp I.I och I.II (kvinnor) uppvisade korrelationerna för grupp II.I och II.II (män) stöd för studiens hypoteser i relation till bortträngning. Liksom förväntat överensstämde tecken för bortträngning med tecken på den emotionella skalan. Mönstret för

isoleringstecken är mer komplext. Av de sex teckenvarianter av isolering som uppvisar korrelationer med teckens på den intellektuella skalan, visar fem av teckenvarianterna (2.10, 2.22, 2.32, 2.33 och 2.42) endast på negativa korrelationer (2.51 ger även en positiv korrelation). Teckenvariant 2.51 uppvisar även en negativ korrelation till emotionellt tecken ("Filmen fick mig att tänka på annat") och ett positivt samband med ett tecken på den somatiska skalan ("Mitt hjärta slog hårt"). 2.33 visar, förutom negativ korrelation med tecken på den intellektuella skalan, på negativa relationer till den somatiska skalan. Såväl tecken 2.31 som 2.43 visar endast samband med teckens på den emotionella och somatiska skalan (för 2.31 är en av tre korrelationer med tecken för den emotionella skalan negativ). Tecken för reaktionsbildning korrelerade inte, i motsats till hypoteser, med något tecken på den intellektuella skalan. Istället syns en relation till den emotionella skalan hos tecken 4.10, och hos tecken 4.12 synes denna relation korrelera både positivt och negativt. Noterbart är att tecknet för "Vändning mot det egna jaget"; 6.10 (Kragh, 1969, s. 33) korrelerar negativt med tecken från samtliga skalor. Tecken för "Identifikation med det motsatta könet"; 7.30 (Kragh, 1969, s. 41) synes relatera positivt till den emotionella skalan. Mönstret för tecken 9.20 (tecken på projektion) uppvisar en komplex bild med såväl positiv som negativ korrelation på den somatiska skalan, dock är det positiva större.

VI. DISKUSSION.

Det borde vara relevant att efter den genomgångna studien fråga sig om vi kan vara säkra på att beteende har en koppling till inre processer och personlighetsdrag. Antonio Damasio pekade på att det endast krävs en låg grad av komplexitet för att handlingar ska utföras. Handlingar kan då vara uttryck för något så enkelt som en omedveten reflex på något yttre stimuli, samtidigt som det också kan vara bryggan mellan medvetande och omgivning (Damasio, 2003, s. 115, 261). Denna studie har genom att uppmärksamma kroppens handlingar sökt skapa en sådan brygga; sökt medvetandegöra kroppens koppling till inre processer utifrån det beteende som utifrån kan observeras.

VI.I. Resultatdiskussion.

I. Den första hypotesen som denna studie utgick ifrån var att det går att förevisa en skillnad i frekvens av kroppsrörelser i korrelation med olika personlighetsdrag; främst de som gav uttryck för försvarsmekanismerna bortträngning och isolering.

Fyra av DMT's huvudtecken representerades inte av ett tillräckligt stort antal individer för att medräknas i den vidare analysen. Dessa borttages därför från vidare behandling; "Förnekelse", "Identifikation med angriparen", "Introjektion av annat objekt" och "Regression" (Kragh, 1969, s. 32f).

Stöd för hypotesen om att bortträngning korrelerar med en ökad frekvens rörelser kunde inte finnas. Både för grupp I.I och I.II (kvinnor) och för grupp II.I och II.II (män) visades tecken på en negativ korrelation med bilaterala rörelser. För kvinnor synes även en negativ korrelation med självberöring (i tendensen att leka med fingrarna). Samtidigt visades även en ökad frekvens fotrörelser för kvinnor vid tecken 1.21, och en höjd frekvens huvudrörelser för teckenvariant 1.42 för män. Möjligen är det av betydelse att teckenvariant 1.21 för bortträngning (där hero och hot upplevs som djur) (Kragh, 1969, s. 33) endast uppträder hos kvinnor, i den grad att det medtas i beräkning. Samtidigt är tecken 1.42 (där hotet ses som ett föremål) (Ibid, s. 34) endast förekommande hos män, i den grad att det medtas i analysen.

Möjligen kan hypotiseras att kvinnor och män som använder sig av bortträngning låter detta komma till olika uttryck beroende på sociokulturella förväntningar, där kvinnor har en social, mer "livgivande" förväntan på sig medan män förutsätts ha en mer maskininriktad, kontrollerad syn på omvärlden. Ekehammar och Zuber fann i sin studie (1997, 1999) att olika teckenvarianter av DMT inte korrelerade med varandra när de beräknades i korrelationsanalys och faktoranalys (Zuber & Ekehammar, 1997, s. 93; Ekehammar och Zuber, 1999, s. 86). Detta skulle kunna innebära att teckenvarianter bör räknas vara individuellt, och inte med säkerhet tillhör kategorin bortträngning. Ozolins (1989) fann dock en signifikant korrelation av teckenvarianter såväl inom som mellan huvudtecken (s. 123). Teckenvarianter för isolering (2.22 och 2.32) samt tecken för vändning mot det egna jaget (6.10 och 6.30) placerade han med bortträngning, då han menade att dessa tecken samvarierar (utan att därför dessa tecken på isolering hör till bortträngning) (Ibid, s. 167). Även i det fall dessa tecken räknas till beröring i denna studie erhålles inget klart resultat. Tecken 2.32 visar visserligen på en ökad frekvens av kroppsrörelser för kvinnor, och i mindre grad även för män. Tecken 6.10 korrelerar dock negativt med munrörelser. För självberöring visar för kvinnor både tecken

2.10 och 6.10 på en negativ korrelation, för män visar självberöringskategorin ”vila” en positiv relation.

Även för den ”känslomässiga upplevelsen” (som Ozolins omnämner), synbar genom självskattningsformuläret (Ozolins, 1989, s.167), saknades i viss mån stöd för hypotesen, att korrelation med somatiska och emotionella skalor skulle uppvisas.⁴⁹ I liten grad fanns för kvinnor (grupp I.I och I.II) korrelation med ett emotionellt tecken (”Filmen var blodig”), men även med ett tecken på den intellektuella skalan (”Filmen gav en objektiv bild”). I högre grad än för grupp I.I och I.II (kvinnor) uppvisade korrelationerna för grupp II.I och II.II (män) stöd för studiens hypoteser i relation till bortträngning. Liksom förväntat överensstämde tecken för bortträngning med tecken på den emotionella skalan. Intressanta mönster visas om teckenvarianter 2.22, 2.32 och 6.10 medräknas till bortträngning. För kvinnor motsäger detta hypotesen då 2.22, 2.32 och 6.10 korrelerar positivt med den intellektuella skalan, och 2.32 och 6.10 endast i mindre grad (vardera med ett tecken) korrelerar positivt med den emotionella skalan. För män däremot korrelerade samtliga tecken 2.22, 2.32 och 6.10 negativt med tecken från den intellektuella skalan (tecken 6.10 medförde även negativa samband till den emotionella och den somatiska skalan).

De resultat som här funnits i förhållande till bortträngning överensstämmer dock inte med de Ozolins fann. Ozolins fann i sin studie stöd för sina hypoteser i det att ”tecken på bortträngning (1:40-42), vissa tecken under rubriken av isolering 2:22/32) och vändning mot det egna jaget (6.10/20-30) korrelerar med högre frekvenser av kroppsrörelser och självberöring i experimentfilmen” (Ozolins, 1989, s. 166).⁵⁰ Han fann också till stor del stöd för sin hypotes om att bortträngning korrelerade med de emotionella och somatiska skalorna (då han även räknar tecken 2.22 och 2.33 samt tecken på vändning mot det egna jaget till bortträngning) (Ibid, s. 166f).

De teckenvarianter som enligt hypotesen beräknades ha en minskad grad av kroppsrörelser; isolering, uppvisar i denna studie som regel en ökad frekvens kroppsrörelser för både män och kvinnor. Majoriteten av dessa rörelser utgår från huvud och ansikte.

⁴⁹ Översättning av uppsatsförfattaren.

⁵⁰ Översättning av uppsatsförfattaren.

Ett undantag till tendensen synes, för såväl män som kvinnor, av teckenvarianten 2.43 (som står för en längre period av upplevt hotstrukturbortfall) (Kragh, 1969, s. 38). Om tecken på reaktionsbildning räknas till gruppen av isolering (som Ozolins menade samverka med isoleringstecken) (Ozolins, 1989, 167) uppvisas den intressanta relationen av tecken 4.10 visar på negativa korrelationer med kroppsrörelser, tecken 4.12 positiva. Tendensen förekommer både i analysen av män och kvinnor. Gällande självberöring framkommer samtidigt en stor skillnad mellan resultaten för män och kvinnor. För kvinnor visas resultat talande mot studiens hypoteser där tecken på isolering (med undantaget tecken 2.32) ger en hög grad av självberöring. För män däremot sammanfaller isoleringstecken både med positiva och negativa samband för självberöring. För kvinnor syntes en negativ korrelation för självberöring med tecknet 4.40 (för reaktionsbildning). I den mån detta tecken bör räknas till isolering stödjer den till viss del studiens hypoteser.

För självskattningsformuläret, som ska visa deltagarna känslomässiga upplevelser, var mönstret för isoleringstecken mer komplext. För män uppvisade sex teckenvarianter av isolering korrelationer med tecken på den intellektuella skalan, fem av dessa (2.10, 2.22, 2.32, 2.33 och 2.42) endast negativa korrelationer, 2.51 ger även en positiv korrelation. Teckenvariant 2.51 uppvisar även en negativ korrelation till emotionellt tecken ("Filmen fick mig att tänka på annat") och ett positivt samband med ett tecken på den somatiska skalan ("Mitt hjärta slog hårt"). 2.33 visar, förutom negativ korrelation med tecken på den intellektuella skalan, på negativa relationer till den somatiska skalan. Såväl tecken 2.31 som 2.43 visar endast samband med teckens på den emotionella och somatiska skalan (för 2.31 är en av tre korrelationer med tecken för den emotionella skalan negativ). För kvinnor gavs ett något större stöd för hypotesen om förväntad samverkan med den intellektuella skalan. Ett flertal tecken för isolering visade här en samverkan med tecken på den intellektuella skalan; 2.22, 2.31, 2.32 och 2.42. En negativ korrelation med ett tecken ("Filmen gav en objektiv bild") på den intellektuella skalan uppvisades dock av tecken 2.10. Tecknet 2.32 visade samtidigt på korrelation med den emotionella skalan och tecken 2.42 gav uttryck för korrelationer på alla tre skalor. Tecken 2.33 visade endast korrelationer med tecken på den emotionella och somatiska skalan, tecken 2.43 endast med den somatiska skalan. En oklar bild framträder härmed av sambandet mellan isolering och dess korrelat på de olika skalorna. Om än tecken på reaktionsbildning räknas till isolering klarnar dock inte denna bild. För män korrelerade inte tecken för reaktionsbildning med något tecken på den intellektuella skalan. Istället syns en relation till den emotionella skalan hos tecken 4.10, och hos tecken 4.12 synes denna

relation korrelera både positivt och negativt. Hos kvinnor fanns dock ett visst stöd samband med den intellektuella skalan (för tecken 4.12). Som regel finnes dock inga större samband. Istället syntes en relation till den emotionella skalan hos tecken 4.10, såväl positiv som negativ. Tecken 4.12 korrelerar även i hög grad med tecken på den somatiska skalan.

Ett stöd för de uppställda hypoteserna kan i motsats till Ozolins inte finnas. Liksom för bortträngning fann Ozolins även stöd för sin hypotes om att individer med isolering (därtill räknande tecken på förnekelse; 3.12 och reaktionsbildning; 4.10 och 4.12) uppvisade en minskad tendens kroppsrörelser vid experimentfilmvillkoret. Han kunde även påvisa att hypotesen kring självskattningsskalor (utifrån hans premisser med tillräknade försvarstecken) till stor del (nära 50%) fann stöd i resultaten. Till skillnad från övriga hypoteser stöddes denna senare dock ej av den av Ozolins genomförda klusteranalysen (Ibid, s. 167f).

Antaganden om att leende och skratt samt höga värden på självskattningsformulärets intellektuella skala korrelera med reaktionsbildning har inte funnit stöd i studien. För kvinnor uppvisades en negativ korrelation mellan tendensen att skratta och le och reaktionsbildning (tecken 4.10). Som nämnts visades även ett litet samband för reaktionsbildning med den intellektuella skalan, även detta för kvinnor. Till skillnad från Ozolins kunde inte heller finnas stöd för hypotesen att vändning mot det egna jaget skulle samverka med en högre grad av självskadebeteenden.

Ozolins uppmärksammade, som tidigare noterats, i sina slutsatser, att försvarstecknet identifikation med det motsatta könet korrelerade med ett fåtal rörelser samt visade på negativ korrelation med ett antal självberöringskategorier (Ibid, s. 169). För denna studie framkom skilda resultat mellan grupperna män och kvinnor. Kvinnor visade på en ökad frekvens kroppsrörelser, med torso, medan män istället visade på en minskad frekvens kroppsrörelser, med munnen. En viss skillnad kunde även finnas i resultaten av självskattningsformuläret. För både män och kvinnor syntes en positiv korrelation. För kvinnor visades dock i huvudsak ett samband till den intellektuella skalan.

För projektion visade resultaten på stor komplexitet. För både män och kvinnor syntes tecken på projektion korrelera med en minskad frekvens bilaterala rörelser (för kvinnor även en negativ korrelation med höjning och sänkning av ögonbryn). Ett ökat antal rörelser med torso kunde samtidigt finnas hos män, en ökad tendens att blunda och titta bort hos kvinnorna. För

män innebar även projektion en minskad frekvens självberöring. Även självskattningsskalan återspeglar denna dynamik. För både män och kvinnor syntes negativa och positiva korrelationer. För kvinnor syntes denna tendens även på den emotionella skalan. Projektion sådan den framkom hos gruppen kvinnor visade även på en negativ relation till den intellektuella skalan.

Resultatet av denna studie indikerar att de kinetiska mönster som observerats vid kvasikommunikation är alltför vaga och komplexa för att bekräfta hypotesen. Hypotes I förkastas därmed.

II. En andra hypotes utgående från denna design var den att teman av kroppsrörelser kopplat till olika personlighetsdrag kan identifieras. Denna hypotes bör övervägas att förkastas i sin helhet då få resultat som skulle stödja sådana antaganden har kunnat finnas. Inga genomgående teman i kroppsrörelser kan som regel noteras inom eller mellan grupperna. Två undantag presenterar sig dock. För försvarstecken 1.21 (för kvinnor) och tecken 1.42 (för män) (båda dessa tecken tillhörande bortträngning) förekommer hos båda grupper en minskad frekvens av bilaterala rörelser. För isoleringstecknet 2.42 förekommer både hos gruppen av män och hos gruppen av kvinnor en positiv korrelation till tendensen att skratta/le under experimentfilmen, dvs. det förmodade hotet. Båda dessa iakttagelser är resultat som går emot studiens hypoteser.

Bilaterala rörelser innebär enligt Bulls manual (1981) att händer på olika vis knäpps/församman eller att armar läggs i kors (s. 13). Om vi hypotiserar att dessa bilaterala rörelser har en mer hållande funktion än laterala skulle detta tillsynes inkonsekventa utfall te sig mer logiskt. Ett hållande (av den egna personen), genom bilaterala rörelser, skulle då kunna representera motsatsen till det utagerande som förväntas karaktärisera försvarsmekanismen bortträngning. En negativ korrelation mellan bilaterala rörelser och bortträngning kan därmed förmodas visa en relativt stabil relation. Ytterligare forskning behövs dock för att bekräfta antagandet.

Att tecknet för isolering 2.42 uppvisar vad som förväntades av tecken för reaktionsbildning; tendensen att le och skratta, är inte nödvändigtvis i strid med lagda hypoteser. Ozolins noterade, i sin studie, en negativ korrelation mellan isolering och reaktionsbildning (Ozolins, 1989, s. 122). Tecken 2.42 är ett tecken som visar på en längre tids frånvaro av upplevt hot i

DMT (Kragh, 1969, s. 37). Till skillnad från detta är reaktionsbildning uttryck för en mer tydlig positiv attityd gentemot hotfiguren i DMT (Ibid, s. 39f). Ozolins beskrev reaktionsbildningen som ett överslag i en ambivalent situation, där en sida trängs undan den andra (Ozolins, 1989, s. 44). Detta är en beskrivning som närmar sig en plausibel förklaring till 2.42. Det torde vara möjligt att, i fallet med teckenvarianten 2.42, hotfiguren helt trängs undan genom ambivalensens uppbrott. Att hotfiguren helt trängs undan bör inte vara en indikation på att det upplevda hotet inte vänts till sin motsats. Det Kline fastslog som karaktäristiskt för reaktionsbildning, att vända det upplevt hotfulla i sin motsats (Kline, 2004, s. 44), bör vara en möjlighet även i de fall hotfiguren inte tillåts framstå på en medveten nivå. Hypotesen blir då att tecken 2.42 karaktäriseras av de reaktioner som förväntas av reaktionsbildning; att hot vänds till sin motsats. Kanhända är behovet att vända ett starkt inre obehag än större i fallet 2.42 än för tecken för reaktionsbildning. Det skulle förklara frånvaron av positiva korrelationer till skratt och leenden hos tecken för reaktionsbildning (tecken som i gruppen för kvinnor visade en negativ korrelation till skratt och leenden). Vidare forskning krävs dock för att bekräfta denna hypotes.

III. En tredje hypotes var att det inte skulle finnas statistiskt säkerställda skillnader mellan könen, i avseende till frekvens av kroppsrörelser. Även denna hypotes måste förkastas då ett flertal resultat i motsatt riktning funnits.

Genom den kvalitativa redogörelsen i resultatet styrktes de antaganden som syntes få uttryck i skillnader mellan observerade kroppsrörelser; att känslomässiga stimuli (i hög grad framträdande obehag) upplevdes vid experimentfilmen, medan kontrollfilmen väckte mindre starka reaktioner. Vid studerade skillnader av kroppsrörelser visade sig ett flertal signifikanta skillnader mellan grupperna av män och kvinnor, för experimentfilmsvillkoret (och en för kontrollfilmsvillkoret). För samtliga av de kroppsrörelser som visade på en signifikant skillnad mellan grupperna, uppvisade gruppen av kvinnor en högre frekvens än gruppen av män. Gällande självberöring är det anmärkningsvärt att kontrollfilmen renderade en så hög grad av rörelser jämfört med experimentvillkoret. Vid tre av fem parametrar för självberöring visade gruppen kvinnor en högre frekvens rörelser för kontrollfilmvariabeln. För gruppen av män var denna tendens än mer klar. Vid alla fem möjliga parametrar visade de en högre frekvens självberöring vid kontrollfilmen än vid experimentfilmen. Detta tycks indikera att självberöring inte kan generaliseras till att utgöra ångestdämpande beteende, vilket tidigare antagits (Koulomzin et al., 2002; Troisi, 2002). Den enda signifikanta skillnaden som kunde

finnas mellan grupperna var dock variabel ”stryka” som uppträdde i en högre grad hos kvinnorna än hos männen. Stora skillnader uppmättes därefter även på måttet av känslomässiga reaktioner⁵¹ på experimentfilmen; självskattningsskalan. För kvinnor innebar denna självskattningsskala en högre grad av värden på den emotionella och den somatiska skalan än för männen, 9 av 13 tecken på den emotionella skalan gav högre värden för kvinnorna än för männen, 12 av 13 på den somatiska skalan uppvisade samma relation. För gruppen av män framkom en högre grad av värden på den intellektuella skalan än för kvinnorna. 12 av 13 tecken på den intellektuella skalan gav högre medelvärden för män än för gruppen av kvinnor. Signifikanta skillnader mellan grupperna uppmättes för två tecken på den emotionella skalan, fem tecken på den intellektuella skalan och sex tecken på den somatiska skalan.

Till dessa skillnader kan tilläggas ett antal särskilt utmärkande observationer i korrelationsanalysen. I beräkningar av DMT och kropps rörelser fanns för tecken 2.10 ett iakttaget motsatsförhållande mellan män och kvinnor, i relation till förekomst av grimas/miner. För kvinnor konstaterades en negativ korrelation med grimas/miner, för män en positiv. I beräkningen kring självberöring framträdde, även där, tecken 2.10, som en skådeplats för blottlagda skillnader mellan könen. Där kvinnor inför det förmodade hotet (experimentfilmsvillkoret) demonstrerar en ökad frekvens självberöring med kliande, visar män på negativa korrelationer till självberöring, av typen leka och vila. Som nämnts ovan visar självskattningsskalan på en stor mängd skillnader mellan könen vid mer deskriptiva beräkningar, av grupperna i sin helhet. Noterbara skillnader synes även på den individuella nivå korrelationsanalysen med DMT-tecken bidrar med. För tecken 2.22, 2.32 och 6.10 har ett positivt samspel funnits mellan kvinnor och den intellektuella skalan. Samtidigt har negativa korrelationer av samma tecken visats för gruppen av män. Detta talar även i någon mån mot den stora skillnaden mellan gruppernas gemensamma resultat. Likaså uttrycker observationer av den emotionella skalans tecken denna divergens. Där tecken 2.31 och 4.10 för kvinnor ger negativa korrelationer ger de för männen positiva samband (en av de tre korrelationerna för män i relation till tecken 2.31 är dock negativ, en av de fyra korrelationerna för kvinnor till tecken 4.10 är positiv). För den somatiska skalan kan den uppmärksammade skillnaden mellan gruppernas medelvärden stärkas genom en skillnad på individuell nivå. För tecken 2.33 synes tecken den somatiska skalan korrelera positivt med kvinnor, negativt med män.

⁵¹ Av Ozolisz benämndes dessa känslomässiga reaktioner ”affective experiences” (Ozolins, 1989, s. 167).

Det som i någon grad kan tänkas skapa divergens i observerade könsskillnader är DMT och de försvarstecken som där framträder. Det förekom skillnader, dels i tecken av bortträngning (1.21 och 1.42) som tidigare nämnts, dels genom en signifikant skillnad i förekomsten av tecknet för identifikation med det andra könet. I övrigt förekom dock inte större indikationer på skillnader mellan könen. Jag vill dra slutsatsen att de skillnader som uppvisats har en sociokulturell orsaksförklaring. Harrigan tillskrev kinetik en nära relation till kultur och dess påverkan; där medräknat könsaspekt och i någon mån även åldersaspekt (Harrigan, 2005, s. 141). Då alla deltagare tillhör samma kultur och åldersgrupp bör dessa faktorer inte influera könsskillnader nämnvärt.

Detta att kvinnor ter sig röra sig mer under experimentvillkoret, det förmodade hotande, förklaras då samman med resultaten av att män rörde mindre vid sig själva under samma omständigheter. Om vi gör ett antagande i enlighet med LaFrance et al. (2003) att män har en förväntan på sig att stå för makt och kontroll (s. 234f) blir detta mönster mer förklarligt. Ett förstärkt och bekräftat beteende i enlighet med sådana förväntningar skulle även förklara den ökade grad av ansiktsrörelser som blev tydlig hos tecken 2.10 (i motsatsförhållande till kvinnors frekvens av ansiktsrörelser vid samma tecken). Dimberg, Thunberg och Elmehed (2000) påvisade ansiktets koppling till det omedvetna (s. 86, 88). Detta skulle överensstämma med en teori om att män förväntas hålla känslouttryck under kontroll, då känslor, behärskade i kroppen, omedvetet skulle kunna komma till uttryck i ansiktet. Att män medvetet eller omedvetet genom ansiktet ger uttryck för känslor, i en högre grad än kvinnor, talar samtidigt emot den teori om kvinnors högre grad av ansiktstransparans och känslouttryck som Hall gett uttryck för (Hall, 1984, s. 48).

Påverkans effekter som eventuellt ökat eller minskat observerade könsskillnader förekommer båda. Att testdeltagare är medvetna om att de är observerade ökar enligt LaFrance, Hecht och Levy Paluck graden av könsskillnader (LaFrance, Hecht & Levy Paluck, 2003, s. 323ff). Här tillkommer även den omständigheten att testledaren var kvinna. LaFrance et al. menade interaktion mellan individer av samma kön ge upphov till större könsskillnader i leende än interaktion mellan individer av motsatt kön (LaFrance, Hecht & Levy Paluck, 2003, s. 323ff). Detta skulle kunna innebära skilda förutsättningar för de män och kvinnor som deltagit i denna studie och därigenom påverka studiens resultat, på så vis att observerade könsskillnader överskattas. Upplevd klarhet kring sociala roller ansågs av LaFrance och Harris samtidigt

dämpa tendensen av könsskillnader (LaFrance & Harris, 2004, s. 148). Det är givetvis svårt att fastställa i vilken mån testdeltagare upplevde att de var tillskrivna en klar social roll. Testsituationen med fastställda regler och instruktioner indikerar dock att klarhet i roller förelåg. För att dra mer säkra slutsatser rörande kön och genus skulle en undersökning kring upplevd könstillhörighet vara att föredra. The Bem Sex Role Inventory (BSRI) som Bäckström använde sig av i en studie kring könsroller och försvarsmekanismer, skulle utgöra ett möjligt alternativ (Bäckström, 1994, s. 112).

Om vi rekapitulerar de dragna slutsatserna kring hypoteserna är de som följer; hypotes I förkastas, hypotes II är i behov av vidare testning innan den kan accepteras eller förkastas, hypotes III förkastas i sin helhet. I det fall hypotes II bekräftas bör dock även hypotes I i någon mindre mån bekräftas, om än ej i relation till huvudtecken av försvarsmekanismer så i samband med teckenvarianter.

En betydande skillnad mellan denna studies och Ozolins resultat, kopplat till hypotes I, föreligger därmed. I sökandet efter möjliga orsaker till detta bör även en stor skillnad i korrelationsanalysen mellan de två studierna uppmärksammas. I Ozolins studie resulterade endast två beräkningar i korrelationer över 0.30; en för kroppsrörelser (höftrörelser i relation till tecken 2.10) och en för självberöring (hår/huvud i relation till tecken 6.20-30) (Ozolins, 1989, s. 128, 131). I denna studie förekom inga korrelationer under 0.30 (spännvidd från 0.31 till 0.55).⁵² Vad dessa skillnader beror på är svårt att fastställa.

En del av de skilda resultaten kan tänkas ha sin förklaring i att det urval Ozolins studerade endast bestod av män. Detta då stora skillnader mellan könen kan observeras i resultatet av denna studie. Förutom skillnader inom grupperna, bör skillnaderna även kunna härledas till förändrad design. Då vi mäter olika former av kommunikation, om än närliggande, bör detta vara en möjlig förklarande faktor till skillnader i resultat. Ozolins omnämnde dock kvasi-kommunikation och ickekommunikation som varande uttryck för samma typ av interaktion, mellan inre processer och yttre objekt (Ozolins, 1989, s. 13). Därmed bör denna faktor inte ensam vara avgörande för de stora skillnaderna i utfall.

⁵² Gifford menade korrelationer mellan ”dispositional predictors” och beteende som regel ligga mellan 0.30 till 0.40 (Gifford, 1991, s. 288).

Ozolins betonade vikten av att undvika interaktion och poserat beteende (Ibid, s. 34f). I denna studie var deltagare medvetna om såväl min närvaro, som att de blev filmade. Interaktion förekom även från deltagares sida vid ett antal tillfällen (<5). Detta borde även kunna medföra hämningar av rörelser jämfört med Ozolins studie. Till skillnad från Ozolins (Ibid, s. 88f) omtalades inte för deltagare vid experimentförfarandet vad filmerna skulle innehålla. Här kan göras antaganden om vilka eventuella förväntanseffekter som blev följden av detta. De hypoteser som kan göras är att, beroende på grad av oförberedelse, deltagare under denna studies betingelser reagerade kraftigare på experimentfilmen än om de fått information om vad den skulle komma att innehålla samt att de deltagare som såg experimentfilmen först reagerade kraftigare på kontrollfilmen, än de som såg kontrollfilmen först, då de i någon grad förväntade sig liknande stimuli. En annan orsak till skillnader i resultat kan vara självskattningsskalans utformning och beräkning kring denna. Dels lades i denna studie ett antal tecken till den ursprungliga självskattningsskalan (med sina tre underskalor), dels var den skala som användes i denna studie en översättning av den ursprungliga. Möjligt är att översättningen innebär en felkälla. Efter en teckenanalys borttog även Ozolins två tecken i självskattningsskalan från vidare beräkning (tecken 2 på den emotionella skalan och tecken 8 på den intellektuella skalan). Då endast tecken nummer två, på den emotionella skalan, uppvisade korrelation i denna studie (och då endast för gruppen av män med tecken 2.43) antas denna senare felkälla vara mindre trolig. En viktig orsak bör förmodas vara skillnader i administrering och kodning av DMT, detta trots att vi utgått från samma protokoll.

VI.II. Metoddiskussion.

För att undersöka sanning eller överensstämmelse kring dragna slutsatser används begreppet validitet. Bevisen för sanning eller överensstämmelse anses ligga i bedömningen av huruvida forskningsfynd kan tänkas ha framkommit på korrekt vis, dvs. om det som forskare sökt undersöka verkligen mäts genom den valda designen (Patel & Tebelius, 1987, s. 72; Shadish, Cook & Campbell, 2002, s. 34). De fyra former av validitet Shadish, Cook och Campbell uppräknade var; statistisk slutsatsvaliditet, ”inre validitet, begreppsvaliditet, och yttre validitet” (Shadish, Cook & Campbell, 2002, s. 37).⁵³

⁵³ Översättning av uppsatsförfattaren.

Statistisk slutsatsvaliditet menade de utgöras av sambandet mellan orsak och verkan och intensiteten av detta samband (Ibid, s. 42). Av hot mot den statistiska slutsatsvaliditeten omnämndes nio stycken av Shadish, Cook och Campbell, varav två, kan anses applicerbara för denna studie. Dessa var; för långt gående antaganden om statistiska test och ickereliabla mått (Ibid, s. 45).

En risk rörande för långtgående antaganden om statistiska test var enligt Shadish, Cook och Campbell att de studerade individerna inte var oberoende, trots antagande om detta. Detta skulle då kunna medföra att felaktiga slutsatser dras om samvariation (Ibid, s. 48). I anslutning till detta bör det vara av vikt att fråga sig om de studerade individerna utgör en alltför homogen grupp. Det är ett plausibelt alternativ att ett flertal individer som frivilligt deltar i en experimentell studie (måhända särskilt de som gör det under antagandet att neuropsykologisk testning ska genomföras) har gemensamma personlighetsdrag i någon grad. Shadish, Cook och Campbell noterade just detta, att individer som frivilligt deltar i experiment möjligen har gemensamma personlighetsdrag, skilda åt från karaktäristiken hos deltagare som inte frivilligt anmäler sig till experiment (Ibid, s. 293). Scherer och Ekman framhöll det ideala att skapa en heterogen samling av testdeltagare, och de reella omständigheter som ofta omöjliggör detta. Samtidigt menade de att grundforskning, i studiet av ickeverbal kommunikation, sällan kräver specifika kriterier för testdeltagare (Scherer & Ekman, 2005, s. 490f). För denna studie, som anses tillhöra grundforskning, innebar detta att det var relativt låga krav för deltagande i studien (endast att deltagare tillhörde ett åldersintervall på 18–28 år). I sin tur medförde denna breda acceptans att alla individer som var intresserade av att delta och befann sig inom önskat åldersintervall accepterades. Nära hälften av deltagarna kom därmed att bestå av psykologistudenter. Detta kan ha kommit att inverka på den observerade gruppens homogenitet och grad av oberoende. I vilken mån är svårt att dra slutsatser om. Som Scherer och Ekman betonade betar sig dock inte individer i en testsituation, i ett laboratorium, likadant som det gör utanför denna konstruerade plats och situation. Särskilt menade de detta vara fallet med psykologistudenter, som efter deltagande i flera tester är mer på sin vakt än gemene man (Ibid, s. 485). Även denna hypotes är svår att bedöma betydelsen av i hänsyn till denna studie. I vilken grad felaktiga slutsatser dragits kring samvariation kan inte här fastställas. Inga kvalitativa tecken på beroende variabler inom gruppen deltagare har uppmärksammats.

Hot mot den statistiska slutsats validiteten föreligger även, som Shadish, Cook och Campbell visade, om variabler inte mäts på reliabelt vis (Shadish, Cook & Campbell, 2002, s. 49).

Reliabilitet är, enligt Patel och Tebelius, ett mått på hur pålitliga forskningsresultat är och hur väl de står emot slumpfaktorer. Vid observationer och kodning kan enligt dem undersökas genom interbedömarreliabilitet, där minst två individer kodar samma material och korrelationen mellan bedömningarna ger en ”proportionell eller procentuell överensstämmelse” (Patel & Tebelius, 1987, s. 73f). Ozolins använde sig av interbedömarreliabilitet för såväl kodning av DMT, kropps rörelser utifrån Bulls manual och självberöring. För DMT fick han en interbedömarvariabilitet på sammantaget 80,3 %. För kropps rörelser utifrån Bulls manual fick han en interbedömarvariabilitet på sammantaget 83% (för ansiktets rörelser 62%). Interbedömarreliabiliteten för kodningen av självberöring ansåg Ozolins svår dömt men beräknades ligga mellan 56% och 70%. Överlag var Ozolins tillfredsställd med resultaten av interbedömarreliabiliteten (Ozolins, 1989, s. 93, 96, 98f). I ett försök att få interbedömarreliabilitet försökte jag också få tag i personer som kunde koda mitt material. De individer som söktes med en förfrågan att koda mitt DMT material hade dock inte möjlighet. Begränsningen, i avsaknad av interbedömarreliabilitet gäller även kodning av kropps rörelser och självberöring. En begränsning bör även anses bestå av det faktum att jag inte mottagit någon egentlig träning i kodning av materialet och inte innehar någon expertkunskap i ämnet. Kodningen av materialet har i ett försök at motverka denna brist genomförts ytterst noggrant och restriktivt. DMT materialet har gått igenom sex gånger och kodningsbeslut diskuterats med en kunnig uttolkare av DMT. Kroppsrörelserna har även de noggrant studerats. Två till tio gånger har varje kroppsrörelse studerats för att kunna kategoriseras korrekt. Alla observerade kroppsrörelser har också kodats. Det bör här noteras att den naturliga felmarginalen normalt är nära 20% och endast 60% krävs (vid interbedömarreliabilitet) för att ge ansedd full överensstämmelse. Harrigan satte dock som en godtagbar nivå 80% eller däröver vid interbedömarreliabilitet. Hon uppmärksammade även en brist i reliabilitet för kodningar av kinetik attribuerad till en motsvarande brist i mätmetoder inom området (Harrigan, 2005, 169). Brister i reliabiliteten bör därmed inte endast tillskrivas kodaren/bedömaren av resultat utan även mätmetoderna. De svårigheter kring reliabilitet för ansiktet som Jeffrey F. Cohn och Paul Ekman omtalade ter sig även relevanta för övriga kroppsrörelser. Bedömare kring ansiktsrörelser uppvisade enligt dem stora skillnader i resultat och ett mycket stort antal rörelser för ansiktet (svåra att verbalisera) är också möjliga (Cohn & Ekman, 2005, s. 29).

Möjligen framkommer felkällor i denna studie av det faktum att såväl kropp som ansikte studerats parallellt (även om endast ett fåtal större uttryck har studerats i ansiktet). En viktig skillnad mellan ansikte och kropp framfördes av Cohn och Ekman i det att ansiktet är en ständigt informationsgivande kroppsdel, till skillnad från övriga kroppsdelar, i alla kontexter. Ansiktet, menade de, är ”symbolen för jaget”/”the symbol of the self” (Ibid, s. 9).⁵⁴ De stora skillnader som här påtalades mellan ansiktets och resterande kroppens rörelser indikerar att kroppens rörelser och ansiktets rörelser bör kodas separat.

Kodningsmanualerna som i denna studie använts för att koda kropps rörelser och självberöring bör även de ifrågasättas, då de ger stora utrymmen för subjektivitet. Att Harrigan i en genomgång av studier kring kropps rörelser fann de definitioner som brukades vid kodning vaga och svårtydda är måhända symptomatiskt för fältet (Harrigan, 2005, s. 157f). Trots att denna studies manualer är deskriptiva ger de vid flera tillfällen utrymme för alternativa tolkningar. En klagörande revidering av manualerna vore önskvärt. En viktig felkälla för denna studie är frånvaro av hänsyn till längd, varaktighet och intensitet av kropps rörelser. Detta innebär att ett beteende med konstans (exempelvis hårt rynkade ögonbryn i fem minuter) får ett lägre värde än ett intermittant beteende (exempelvis rynkade ögonbryn vid tre olika tillfällen under en period på fem minuter). Detta då varje kropps rörelse kodas i enheter, som kodas som en ny enhet först då den tidigare förändras (Bull, 1981, s. 1). Möjligen skulle de rörelser i Bulls manual som kodats som repitativa kunna studerats som en egen kategori i denna studie. Att detta inte genomförts bör ge en medföljande felkälla.

En förekomst av tröskelvärden, som även Cohn och Ekman föreslår, skulle öka reliabiliteten; minska utrymme för subjektivitet och öka möjligheten att göra mer klara bedömningar. Intensitet och timing, vars vikt för reliabiliteten framhölls av Cohn och Ekman, borde även de noteras i avseende till reliabilitet (Cohn & Ekman, 2005, s. 29). Ytterligare en svårighet med manualen av Bull (1981) är att ett antal rörelser (särskilt med huvudet) som är mycket långsamma kan vara svåra att urskilja men ändå i tidsintervallet fem minuter ger en observerbar förflyttning. Möjligen skulle tröskelvärden minska en upplevd ambivalens kring kodning av dessa små rörelser.

⁵⁴ Översättning av uppsatsförfattaren.

För denna studie är dock inte den överhängande risken att frånvaro av tröskelvärden ska ha medfört att kroppsrörelser utelämnas i kodningen (en felkälla Harrigan omnämner) (Harrigan, 2005, s. 139). En större risk skulle istället vara att den stora noggrannheten vid kodning medfört en högre grad av kodade kroppsrörelser än om tröskelvärden existerat. Ett problem är samtidigt svårigheten att kategorisera intensitet i kroppsrörelser och besluta om ett gränsvärde för denna intensitet; dvs. hur stora rörelser som bör noteras och kodas. Individuella såväl som situationella särdrag bör kunna ge utslag i kontraktioner i mindre eller högre grad. Klåda i hårbotten, magsmärter, trötthet och rastlöshet är ett fåtal möjliga omständigheter som kan ge stora utslag under en tio minuter lång testning. En longitudinell experimentell studie skulle kunna motverka en del av dessa felkällor. Komplikationer bör även kunna finnas i att ursprungsbestämna rörelser, dvs. bestämma vilken kroppsdel som aktiverar en rörelse. Aktiveringen skulle säkrast observeras utifrån intention, vilket då skulle kunna genomföras genom neuropsykologisk mätning. Att i anslutning till frekvens även observera intensitet i den känslomässiga upplevelsen av filmen (självskattningsformuläret) skulle även det möjliggöra en ökad reliabilitet.

Att filmerna visades så kort efter den varandra som de gjorde menade Ozolins kunna medföra kritik. Upplevelsen av filmerna kan enligt honom antas påverka kinetiska reaktioner vid varseblivningen av den följande. (Ozolins, 1989, s. 171f). Möjligen kan förväntas att det är en minimal påverkan av att se experimentfilmen direkt efter kontrollfilmen, då kontrollfilmen antas neutral och inte ge emotionellt påslag. Större orsak att förvänta överspillningseffekt är dock efter experimentfilmen visats. Ett kort avbrott på fem minuter för att fylla i självskattningsformuläret är enligt Ozolins möjligen en felkälla till den observerade kinetiken. Han föreslår att en paus på 30 minuter skulle öka möjligheten att skapa ett mer neutralt tillstånd hos testdeltagare (Ibid, s. 172). Genom att individers ifyllande av självskattningsformuläret kräver en kognitiv belastning, och denna paus eller bufferperiod mellan exponering för filmerna överensstämmer i tidslängd med annan testning där bufferperioder förekommer (Wegner & Gold., 1995, s. 784) ser jag dock inget större behov av att förlänga tidperioden mellan filmexponeringarna.

En aspekt av testning och kodning är också registrering av materialet. En svårighet i denna studie var att genomgående se alla fotrörelser. För ett mindre antal deltagare (<5) var stundom en del fotrörelser dolda. Fotrörelser som inte klart observerades kodades ej. En annan

svårighet som noterades vid ett mindre antal observationer (<5) var att deltagares glasögon kunde medföra svårigheter att registrera ögonrörelser. Dessa svårigheter skulle kunna vara en indikation på att en annan datainsamlingsmetod; studier i realtid, vore att föredra. Scherer och Ekman menade dock fördelarna vara övervägande, däribland särskilt möjligheten att mer noggrant granska inspelat material (Scherer & Ekman, 2005, s. 495). Det finns jämsides med fördelar även forskning som tyder på att beteende påverkas av medvetenhet om en kamera. Frank, Juslin och Harrigan nämnde att forskning, sedan 30 år tillbaka i tiden, visat mätbara beteendeskilnader under påverkan av kameranärvaro. Då kamerainspelning tas med i en design menar de att tre alternativ står möjliga; öppen placering av kamera i rummet, dold kamera i rummet och placering av kamera bakom spegel/glasvägg. Då på olika vis dold placering av kamera avvisades i denna design (beroende på etiska betänkligheter rörande informerat samtycke) var öppen placering av kamera det alternativ som valdes. Den fördel som Frank, Juslin och Harrigan betonade med öppen placering av kameran var främst hög visuell kvalitet. Av nackdelar med detta alternativ, att placera kameran, uppmärksammade de särskilt möjliga hot mot validiteten. Detta då kameran kan bli en distraktor, och få deltagare att förlora sitt fokus på deltagande (Frank, Juslin & Harrigan, 2005, s. 459f).

En möjlig svårighet för reliabel mätning är den oberoende variabeln DMT. Vaillant, menade Draguns, bevisade genom en longitudinell studie av både män och kvinnor att ”försvar är stabila över tid, till stor del oberoende av personens miljö, och associerad med en mängd meningsfulla sociala, personliga, och biologiska karaktäristik. Utöver det, försvarsmekanismer kunde reliabelt mätas och skattas” (Draguns, 2004, s. 58).⁵⁵ Ett problem som Smith och Hentschel nämnde med testet var dock dess många variationer. Såväl instruktioner, material liksom andra omständigheter bedöms variera i sådan grad att DMT inte kan anses standardiserat (Smith & Hentschel, 2004, s.138). Bäckström omtalade även att trots att ett antal revideringar av DMT genomförts har inte forskningsmanualen reviderats efter 1969. Det anmärkningsvärda i detta ligger i att DMT-testet inte vunnit någon allmän acceptans inom den psykologiska forskningstraditionen, i dess nuvarande form (Bäckström, 1994, s. 14). En intressant kritik fördes fram av Bo Ekehammar, Irena Zuber och Margareta Simonsson-Sarnecki (2002), samt i en studie av Irena Zuber och Bo Ekehammar (1997). De drog i sina studier slutsatsen att de olika försvarstecknen som uppmäts med DMT inte korreleras med försvarsmekanismer, sådan den psykoanalytiska skolan ser dem. DMT resultat

⁵⁵ Översättning av uppsatsförfattaren.

i form av försvarstecken ansåg de istället vara orsakade av varseblivningseffekter ("misstolkning") och DMT's olika frekvenser vid bildexponering (Zuber & Ekehammar, 1997, s. 93; Ekehammar, Zuber & Simonsson-Sarnecki, 2002, 291).⁵⁶ Zuber och Ekehammar uppvisade (1997) att dessa försvarstecken samverkade med tidsfrekvens av de observerade bilderna i testet (Zuber & Ekehammar, 1997, s. 93). De framhöll därmed, liksom i senare studie, det olämpliga i att mäta personlighet med testet (Zuber & Ekehammar, 1997, s. 93; Ekehammar, Zuber & Simonsson-Sarnecki, 2002, s. 292). Kragh har dock kritiserat Zuber och Ekehammars studie 1997 för att inte på korrekt vis genomföra testning av DMT och undanhålla studier som framhåller validitet hos DMT, därigenom på ett inkorrekt framhålla invaliditet hos testet (Kragh, 1998, s. 123). En kritik Ekehammar och Zuber tillbakavisade, samtidigt som de framhöll att den validitet som påvisats för DMT ("kriterierelaterad") inte var aktuell för deras studie (Ekehammar & Zuber, 1999, s. 86f).⁵⁷ Marja-Liisa Konstenius undersökte i en studie (1993), begreppsvaliditet för DMT utan att finna stöd för att sådan validitet förekommer. Att hon inte funnit signifikanta korrelationer till andra instrument mätande försvar (jämfört med DMT) föreslog hon möjligen bero på att DMT kan mäta mer omedvetna primära försvar än de andra instrumenten. Detta då övriga instrument är mer fokuserade på självskattning; medvetenhet och kognition. Samtidigt fördes tvivel på att DMT alls mäter försvarsmekanismer fram. Det alternativ Konstenius, med stöd av ett flertal forskare proponerade, är att DMT förutom försvarsmekanismer (eller istället för dessa) mäter uppfattningsförmåga. (s. 10f, 22f). Detta i likhet med Zuber och Ekehammar (1997) och Ekehammar, Zuber och Simonsson-Sarnecki (2002).

Konstenius påvisade dock en korrelation mellan ångest och DMT-försvar. Hon drog härav slutsatsen att den ångest individer upplever då de testas för DMT påverkar upplevelsen (och eventuellt förvanskningen) av stimulibilderna. Särskilt noteras att introjektionsskalorna visar korrelation med ångest (detta då dessa föreslagits bör borttas ur gruppen av försvar). (Konstenius, 1993, s. 23). Den framlagda kritiken ger antaganden om vissa förbehåll vid användning av DMT. Ett flertal hot mot reliabel mätning av variabler måste anses föreligga. Härtill tillkommer svårigheter att i anslutning till korrelationsanalyser tillämpa DMT. Ozolins (1989) betonade i anslutning till detta vikten av att inte utläsa för mycket av korrelationsresultat med DMT, då försvarsmekanismernas tecken inte är normalfördelade (s. 119).

⁵⁶ Översättning av uppsatsförfattaren.

⁵⁷ Översättning av uppsatsförfattaren.

Inre validitet beskrev Shadish, Cook och Campbell som generaliserbarhet inom en studerad grupp; dvs. att studerade samband har sin motsvarighet i en egentlig relation av samband (visad av kausala samband utan alternativa förklaringsmodeller (Shadish, Cook & Campbell, 2002, s. 53). Nio variabler av hot mot inre validitet uppräknades av Shadish, Cook och Campbell varav två kan anses applicerbara för denna studie. Dessa var; urval och naturligt bortfall (Ibid, s. 55).

Urval beskrevs av Shadish, Cook och Campbell som möjligheten att deltagare i en av två grupper (med olika villkor) skiljer sig åt från deltagare i den andra gruppen, därigenom ökande risken att felaktigt tillskriva skillnader mellan grupperna till andra variabler än individuella. Som regel menade de randomiserade urval förhindra denna felkälla, då endast slumpfaktorn då kvarstod (Ibid, s. 56). Att en stor del av deltagarna kom från en gemensam kontext (studier inom psykologi på högskolenivå) skulle dock kunna innebära ett visst hot mot den inre validiteten.

Det naturliga bortfallet utgjorde en stor del av denna studie. William James har odödliggjort bönen om ”lugn att acceptera det jag inte kan förändra, mod att förändra det jag kan, och vishet att inse skillnaden” (SOKU, 2008). Måhända är den personliga insikten efter arbetet med denna studie den mest givande för mig; insikten om brist på detta lugn och denna vishet. Över fyrtio av- och ombokningar, icke-funktionell teknik och studiens begränsade tidsram gav under arbetets gång upphov till frustration såväl som modfärdighet. Höga ambitioner tycktes inte möjliga att infria trots stora ansträngningar. Att ett stort antal deltagare av- och ombokade, efter det att tid för testning överenskommit, påverkade studiens planering. Den planerade designen innebar testning av 30 män och 30 kvinnor, och författaren gjorde i omgångar ett flertal ansatser att uppnå detta antal testdeltagare. Av de alternativ Shadish, Cook och Campbell nämner som stående till buds för forskaren fokuserades under cirka två månader på de två första; att förlänga experimentperioden och att aktivt söka fler deltagare. Det tredje alternativet; att ändra på kriteriekrav för deltagare bedömdes inte aktuellt då sökta deltagare redan tidigt i urvalsprocessen rekryterades med relativt breda urvalskriterier; åldersspann på 18-28 år (därutöver inga krav) (Shadish, Cook & Campbell, 2002, s. 292). Risken som Shadish, Cook och Campbell omtalade var främst en obalans i tilldelning till en behandling efter att en studie påbörjats. Problemet menade de vara att deltagare då en behandling redan påbörjats inte kunde fördelas på randomiserat vis till olika villkor (Ibid, s.

59). Då det i denna studie inte var fråga om en behandling, utan ett testtillfälle per person, möjliggjordes dock randomisering även vid det naturliga bortfallet.

Begreppsvaliditet menade Shadish, Cook och Campbell omfatta beskrivningar och mätmetoder utifrån skapade konstruktioner, dvs. förståelse och bedömning av dessa (Ibid, s. 65). Fjorton hot mot begreppsvaliditet omnämndes av Shadish, Cook och Campbell, varav ett kan anses applicerbar för denna studie. Detta är testledarförväntning (Ibid, s. 73).

Testledarförväntning förklarades av Shadish, Cook och Campbell som den påverkan testledarens hypoteser och antaganden har på deltagares resultat. En sådan påverkan har påvisats inom ett flertal kontexter. De sätt att hantera denna risk som föreslås förutsätter som regel ett antal testledare (för observation av testledare eller okunskap hos testledare om hypoteser). Därutöver presenteras möjligheten att skapa kontrollgrupp eller undvika interaktion mellan testledare och deltagare (Ibid, s. 78f). Jag konkluderar dock att ett annat upplägg av studien än det genomförda, med hänseende till denna parameter, svårligen skulle låta sig genomföras.

Att jag medvetet skulle kunnat ha påverka resultaten och vinkla dem genom min kodning är teoretiskt sätt möjligt. Kodning av DMT och kropps rörelser genomfördes dock med ett intervall av ett antal veckor, och det torde vara näst intill omöjligt att jag skulle minnas alla individers (58 stycken) tecken på försvarsmekanismer under de veckor som fortfor innan kropps rörelser kodades. Då experimentfilmen inte i sig antogs ge ett högre antal eller specifika kropps rörelser, utan som Ozolins betonade antogs ligga på en individuell nivå (Ozolins, 1989, s. 172) vore det även motverkande syftet att som en regel koda kropps rörelser olika beroende på exponering av film.

Yttre validitet beskrevs av Shadish, Cook och Campbell som generaliserbarhet till populationer och situationer utanför testsituationen (Shadish, Cook & Campbell, 2002, s. 83). Fem hot mot yttre validitet uppräknades av Shadish, Cook och Campbell, varav två kan anses applicerbara för denna studie. Dessa var; ”interaktion av det kausala sambandet med enheter” och ”interaktion av kausala samband med miljö” (Ibid, s. 87).⁵⁸

⁵⁸ Översättning av uppsatsförfattaren.

En faktor som Shadish, Cook och Campbell menade inverka på interaktion av det kausala sambandet med enheter, var svårighet att kontrollera enheter. En enhet av deltagare som uppfyller ett kriterium för att delta i en studie, exempelvis kvinnor, kan i hög grad skilja sig åt från de individer som inte deltar, liksom nämns ovan i diskussionen rörande homogenitet i grupper (Ibid, s. 88). Om homogenitet i en experimentgrupp antas förekomma, och denna även antas skilja sig från individer som inte deltar i experimentet ökar även svårigheten att genomföra generaliseringar till större grupper. Till viss del kan antas att testdeltagare i denna studie skiljer sig från deltagare som inte ställde upp på att genomföra studien (liksom visas i resonemanget kring homogena grupper ovan). Därmed minskar även yttre validitet, därmed möjligheten att göra generaliseringar till större grupper.

Interaktion av kausala samband med miljö innebar enligt Shadish, Cook och Campbell ett studium av i vilken grad orsak och verkan samverkade med omgivande miljö (Ibid, s. 89). Att en konstlad laboratoriemiljö, i ett universitetsområde, ger upphov till andra reaktioner än för mer naturliga omständigheter kan i viss grad förväntas, dock inte i så hög grad att det kan antas påverka den yttre validiteten.

De slutsatser som dras av studien är att kinetik och personlighet utgör en ytterligt komplex relation. De tecken som påvisar samband mellan specifika rörelser och personlighetsdrag, sådana de kan mätas genom teckenvarianter av DMT, är alltför få för att ge en klar bild av relationen mellan kinetik och personlighet. Klart är dock att genus har en stor inverkan på kinetikens uttryck. Då observerade skillnader förefaller sammanfalla med kulturella förväntningar på kvinnor och män, antas divergensen bero på sociokulturella orsaksförklaringar.

V.III. Forskningsetiska överväganden.

De områden som övervägs utgår från *Yrkesetiska principer för psykologer i Norden* och omfattar *Rättigheter och värdighet* samt *Ansvar*, i denna text. Under *Rättigheter och ansvar*

noterades fyra områden; ”respekt”, ”förtrolighet och tystnadsplikt”, ”informerat samtycke och valfrihet” samt ”självbestämmande”. (Ovreeide, 2003, s. 276ff).

V.III.I. Respekt.

Respekt för individen tangerar även självbestämmande och möjligheten att fatta beslut kring deltagande i studien. Detta behandlas närmare i anslutning till självbestämmande. Respekt för testdeltagare och de val de tagit har genomgående varit närvarande under hela studien. Testledaren har varit uppmärksam på sitt bemötande av testdeltagare och ålagt sig att ge dem alla ett lika bemötande, oberoende kön, kulturell tillhörighet, funktionsnivå eller andra möjliga faktorer. Önskan om att avbryta studien har accepterats liksom beslut om att ej delta eller närvara, när förhinder uppkommit, har accepterats.

V.III.II. Förtrolighet och tystnadsplikt.

Som deltagare informerats om avidentifierades all data. Endast testledaren studerade, kodade och behandlade materialet av testning. Vid eventuell vetenskaplig granskning av materialet, ålägger sig testledaren att fastställa att etiska regler och riktlinjer följs, samt tar ansvar för detta.

V.III.III. Informerat samtycke och valfrihet.

Haldor Ovreeide nämner, utifrån Nürnbergkoden 1947, tre förutsättningar för informerat och frivilligt samtycke; god information som grund för beslut, kompetens hos deltagare att fatta beslut samt frivillighet (genom frånvaro av ”tvång eller manipulation”) (Ibid, s. 242). Till Nürnbergkoden hör även observandum att undvika lidande av olika slag kopplat till studien samt önskade garantier om studiens samhällsnytta (Ibid, s. 243). Denna studie har arbetat med en grupp deltagare som måste anses myndiga och kompetenta att förstå informationen och fatta beslut utifrån denna. Testledaren har även vinnlagt sig om frånvaro av tvång eller

manipulation i kontakt med testdeltagare. Det som bör studeras närmare är kravet på god information och förväntade effekter av testdeltagare. En approximativ beskrivning av studiens syfte delgavs deltagare och potentiella deltagare. Att termen ”reaktioner på filmvisning” användes i syftebeskrivningen för studien istället för det mer klagörande ”kroppsrörelser” var ett medvetet val för att inte äventyra reliabilitet och validitet. En högre grad av självmedvetenhet kring kroppsrörelser antogs kunna föreligga i det fall termen ”kroppsrörelser” använts, därigenom riskerande sänka studiens reliabilitet och validitet. Termen ”reaktioner på filmvisning” ansågs beskriva önskat observationsfokus och syfte för studien med en minimal risk för förväntanseffekter. Samtidigt ansågs denna term vara klar nog för att inte vara ”vilsledande” eller ”bristfällig” (Ibid, s. 251). Att deltagare ska informeras kring en studie och vad de kan förvänta sig av möjliga risker eller negativa konsekvenser genom deltagande är en aspekt av kravet på tillräcklig information som Ovreeide lyfter fram (Ibid, s. 245). Metoder kring denna studies experiment informerades väl och utförligt kring. Innehållet i de filmer som skulle visas, klart redogjort syfte och hypoteser förmedlades dock ej innan deltagande. I begränsad mån bör studien därmed räknas till vilsledande forskning då goda resultat var avhängiga på att deltagare inte hade full klarhet i studien (Ibid, s. 246). Deltagare i denna studie fick som nämnts dock en approximativ beskrivning av studien och upplystes efter testningen om studiens syfte. Att deltagare inte i förväg informerades om vad experimentfilmen innehöll är en fråga om bedömning kring nytta och risk. Möjlig nytta för framtida forskning och kliniskt arbete vägt gentemot eventuell risk för deltagare. Ovreeide framhöll att en förmodad minimal risk (motsvarande upplevelser deltagare kan möta i sitt vardagliga liv) är acceptabel inom ramen för forskning (Ibid, s. 257).

Den experimentfilm som innehåller filmsekvenser av kirurgiska ingrepp antas av författaren motsvara möjliga upplevelser av film i vardagens film- och tv-utbud. Därmed anses risk för deltagare vara minimal. Därtill tillkommer deltagares möjlighet att när som helst avbryta studien samt möjlighet att kontakta testledaren med tankar, funderingar eller upplevt obehag kring testsituationen. Dessa möjligheter att avlägsna sig från upplevt obehag eller bearbeta sådant är även uttryck för det ansvar Ovreeide tillskriver psykologer; i att minimera möjlig skada (Ibid, s. 278). Möjlig risk för deltagare som Ovreeide nämner är även ”tristess, frustration, eller användning av tid som deltagarna egentligen skulle ha använt till annat”, vilket även detta bör räknas till en minimal risk (Ibid, s. 258). I vilken mån risk av något slag förekommit, sådant att det påverkat testdeltagare efter genomförd studie, har inte uppskattats av testledaren, då sådan information inte delgivits denna från någon tidigare testdeltagare.

David Pittenger framförde också, i *Ethical conflicts in psychology*, att just förväntade negativa effekter till följd av vilseledning i forskning (liksom hot mot psykologprofessionen eller juridiska sanktioner) har uteblivit, om man ser till den forskning som gjorts på deltagares reaktioner i vilseledande forskning. Istället förefaller deltagare se nytta med vilseledande forskning, och anse den överlägsen eventuella risker. Möjligheten att dessa positiva omdömen härrör från deltagares försök att ”minska kognitiv dissonans, bevara deras definition av själv, eller båda” (dessa alternativ) noterades dock av Pittenger (Bersoff et al., 2006, s. 409f).⁵⁹ Sociala konventioner kan i denna studie ha bidragit till att hämma negativa responser hos deltagare. Det vore omöjligt att räkna bort förekomst av interagerande mellan testledare och testdeltagare och den sociala konvention som blir följd av detta. Testledaren har dock eftersträvat en öppen och accepterande dialog med testdeltagare i förhoppningen att denna dialog skulle kunna ta emot eventuell kritik och obehag från deltagare.

V.III.IV. Självbestämmande.

Att testdeltagare informerats om att deltagande i studien när som kan avbrytas är en ansats till att uppmuntra självständighet i testprocessen. Det är även uttryck för en önskan att värna ”autonomi och självbestämmande” hos testdeltagare, i enlighet med rekommendationer i *Yrkesetiska principer för psykologer i Norden* (Ovreeide, 2003, s. 277).

Det skulle kunna ligga en etisk problematik i att ett större antal av testdeltagare fått information om att videoinspelat material av dem förstörs i samband med publicering av studien, och sedan efter genomförd testning ställs inför valet att besluta om filminspelningen kan sparas under en begränsad tid för eventuell vetenskaplig granskning. Det gjordes dock klart att det var helt upp till deltagare att fatta detta beslut och att båda alternativen stod öppna. Risken att en underliggande påtryckning, att godkänna att film sparades, upplevdes av deltagare kan inte helt borträknas. Det har dock varit testledarens höga prioritet att motverka sådana tendenser. Förekomst av sådan tendens har ej uppenbarats för testledaren.

V.IV. Framtida studier.

⁵⁹ Översättning av uppsatsförfattaren.

Det bör utvärderas huruvida en annan design för studien hade varit önskvärd. Ozolins utredde i sin studie tre möjliga alternativ utöver den korrelationsstudie som han, och även jag, genomfört; fallstudie, fältstudie och klinisk studie. Fallstudie poängterar Ozolins skulle möjliggjort en mer djupgående studie av såväl personlighetsuppbyggnad som kroppsspråk. Fältstudier försvårades enligt Ozolins av att försvarsmekanismer inte kan mätas utan instrument. En fördel omnämns samtidigt vara den naturliga omgivningen, till skillnad från en konstlad och tillrättalagd experimentmiljö. En klinisk studie menade Ozolins ge goda möjligheter att longitudinellt studera sambandet mellan försvarsmekanismer och kinetik genomgående (Ozolins, 1989, s. 171). En fallstudie skulle dock riskera minska generaliserbarhet i hög grad och en klinisk studie torde vara svår att genomföra med en god reliabilitet (för att inte nämna svårigheten att finna deltagare). Ett alternativ skulle kunna ha varit att replikera Ozolins studie utan modifikationer. Den huvudsakliga aspekten varför detta inte genomfördes var etiska betänkligheter kring att liksom honom filma testdeltagare utan deras vetskap, även om testdeltagare efteråt informerades och gavs möjlighet att ge sitt godkännande till filmens användning. Därutöver önskades en genusaspekt studeras, varför designen modifierades från Ozolins ursprungsmodell.

Av alternativa experimentella designer framförde Ozolins särskilt ”posttest-only control group design” med randomiserad tilldelning till två alternativ (experiment och kontroll) och mätning av beroendevariabel för båda grupper. På detta sätt undveks i hög grad, menade Ozolins, hot mot inre och yttre validitet. I viss mån menar även Ozolins sin egen studie använda sig av denna metod då kontrollgruppen genom mått på DMT ”får ett ”standard värde” på den oberoende variabeln” (Ibid, s. 171).⁶⁰

Återtestning (repeated measures) skulle möjligen kunna ha varit ett alternativ för denna studie. Då detta är en sensitivitetsdesign, och sensitivitetsdesigner med fördel tillämpar återtestning hade detta möjligen varit att föredra. Som nämnts tidigare skulle en longitudinell design med fördel kunna tillämpas i syfte att i någon mån frånkomma felkällor kring kinetik. Ett alternativ skulle även vara att i tolkningen av en design liknande denna studiens utgå från hermeneutik eller fenomenologi, snarare än positivism. Att utgå från subjektivitet och det individuellt erfarna (genom hermeneutik och fenomenologi) (Tebelius, 1987, s. 40; Patel & Tebelius,

⁶⁰ Översättning av uppsatsförfattaren.

1987, s. 125; Allwood & Erikson, 1999, s. 112, 287f) skulle möjligen vara mer lämpliga alternativ för studiens fokus på omedvetna aspekter av kinetik. Detta då det omedvetna bör anses motsatsen till det empiriskt observerbara (och empirisk observerbarhet karakteriserar positivism (Allwood & Erikson, 1999, s. 233f). Då denna studie sökt finna möjliga vägar att utifrån empirisk observation hypotisera kring inre processer (däribland det omedvetna) bör dock positivism lyftas fram som ett ändamålsenligt tolkningsalternativ även i framtida studier. Ett fenomenologiskt perspektiv förefaller även oförenligt med en fraktionering av kinetiken. Att som denna studie studera kroppsrörelser enskilt, för sig, ter sig därmed omöjligt med en fenomenologisk ansats. Van Den Berg förklarade en fenomenologisk tolkning av kroppsrörelser sådan att "The movement of the human body are, taken by themselves alone, as mere changes shiftings, displacements of an organ or a system of organs, not movements any longer. They are only movements in the whole *man + situation*" (Van Den Berg, 1952, s. 176). Att helheten bildar något större än delarna gör denna teori förenlig med psykoanalytisk teori (se s. 40), dock inte med denna studies ansats att enskilt studera kroppens olika rörelser. En framtida fenomenologisk studie, observerande sambandet mellan kinetik och försvarsmekanismer, skulle utifrån den betydelse kontexten och det subjektivt upplevda ges i teorin, snarare än denna studien, vinna på att genomföras i form av fallstudier.

En replikation av denna studie skulle kunna innebära att studien utökades till att omfatta fler individer. Detta skulle även kunna ge ett större antal uppvisade försvarstecken i DMT och lättare testa hypoteser kring olika korrelat mellan försvarsmekanismer och kroppsrörelser. Andra möjligheter vid replikering av denna studie skulle kunna vara att olika åldrar eller olika kulturer studerades för att undersöka om detta är parametrar som inverkar på sambandet mellan försvarsmekanismer och kinetik.

Tre områden för framtida forskning ter sig för mig träda fram som särskilt viktiga; bemötande inom klinisk praktik, produktion av testhypoteser vid bedömning och intervju samt inom neuropsykologisk grundforskning.

Särskilt vid behandling av de patienter/klienter som har ett begränsat verbalt språk eller brist på sådant kan en djupare förståelse av kinetikens koppling till inre processer vinna på att ytterligare utvecklas. En möjlighet när inte orden räcker till för att förmedla inre tillstånd kan då (i mötet med verbalt funktionshindrade individer) vara att terapeuten söker tolka patientens/klientens kinetik. Genom att söka verbalisera det tolkade ges därefter

patienten/klienten möjlighet att reagera på det terapeuten verbaliserar. Philippot, Feldman och Coats menade kinetiken betydelsefull för klinisk verksamhet, på ett flertal sätt. Då kinetiken i klinisk verksamhet sker inom interaktion framhöll Philippot, Feldman och Coats att terapeutens rörelser och uttryck hade stor inverkan på det terapeutiska mötet. Att terapeuter anpassade sig till sina patienter/klienters rörelser innebar enligt ett antal studier, Philippot, Feldman och Coats refererade till, att dessa patienter/klienter erfor en högre grad av upplevd förståelse och anknytning till terapeuterna (än när terapeuterna ej speglade kinetiken). Tanken, att kroppens olika rörelser skapar känslotillstånd, visades även ha fått återverkningar inom psykoterapeutisk teknik. Ett antal terapeutiska metoder, ansågs av Philippot, Feldman och Coats, ha skapats utifrån studier om kinetik, däribland dansterapi. Social och kinetisk inläring var av författarna även den ett uppmärksammat fält inom klinisk verksamhet (där individer övas att bli skickligare sändare och mottagare av kroppsrörelser och uttryck) (Philippot, Feldman & Coats, 2003, s. 8f). Linda Hartley, arbetande med kroppsorienterad terapi och dansterapi, beskrev hur denna kroppsorienterade terapi var uppbyggd genom en närmast dynamisk ansats. Den bakomliggande tanken är att individers upplevelser lagras i kroppen, och därigenom är omedvetna. Att röra kroppen medvetandegör då inte bara delar av kroppen utan även de upplevelser som knutits till dessa delar. Dansterapi, menade Hartley, kunde därigenom med dansens hjälp ”förkroppsliga” individers erfarenheter och göra dem tydliga för åskådare (Hartley, 2004, s. 55f).⁶¹ En möjlighet för framtida studier är att göra personlighetsmätningar (liksom exempelvis DMT) innan och efter en genomförd terapi, som dansterapi eller social och kinetisk inläring, för att se om signifikanta skillnader kan uppmätas. En annan möjlighet är att studera kodning och tolkning av kinetik, av terapeuten, i den kliniska processen. Detta skulle kunna genomföras exempelvis genom att patienter/klienter får skatta upplevd förståelse av terapeuter efter terapi där kinetik tas som en faktor i bemötande av patient/klient.

Kinetik bör även kunna vara en faktor i arbetet med att skapa hypoteser kring diagnoser, som sedan kan undersökas närmare. Philippot, Feldman och Coats menade att studier av icke-verbalt beteende på ett flertal områden kunde ge upphov till diagnoser. Bland annat nämnde de spontana och omedvetna rörelser (med känslomässig anknytning), sociala färdigheter och de uttryckligen observerbara beteendena hos individer med autism. (Philippot, Feldman & Coats, 2003, s. 7). Hill och O'Brien betonade att ickeverbalt beteende inte bör tolkas utifrån

⁶¹ Översättning av uppsatsförfattaren.

någon uppfattning att kroppens uttryck är generella för alla individer. Omgivande kontext i större och mindre perspektiv, svårigheter hos patient/klient och alla former av uttryck hos denne menade Hill och O'Brien kunna skapa en större förståelse för observerad kinetik, snarare än vissa rörelser i sig. De föreslog samtidigt att observationer i kinetik (liksom exempelvis öppet eller stängt kroppsspråk och hållning) skulle tas upp som testhypoteser som därefter kan undersökas vidare. Meningen bakom rörelser antas så i relation till hypotesen inte fastställd utan utforskas på en individuell nivå (Hill & O'Brien, 1999, s. 93). Studier kring detta skulle kunna genomföras inom klinisk verksamhet. Genom att psykologer i sitt arbete med intervju, utredning och bedömning aktivt tillämpar observation av kinetik vid hypotes-skapande kan utredning av dessa klinikers upplevelser därefter genomföras.

Ett tredje område för möjlig framtida forskning är neuropsykologisk grundforskning. Johanson, Smith, Risberg, Silfverskiöld och Tucker kunde i en studie med patienter som hade en ångestproblematik visa att ångest, som framkallades med hjälp av det projektiva testet MCT – Meta-Contrast Technique, gav ett ökat blodflöde i hjärnans vänstra orbitofrontala områden. Fallstudier, en modifierad replikation av den första studien då även teknik med högre upplösning användes, indikerade även paralimbisk aktivering av området. Johanson et al. påvisade att det limbiska cortex betydelse för sätta igång och rikta beteende omfattade initiering av neurologiska kortikala processer och kunde indikera hanteringsstrategier vid upplevda hot (Johanson et al., 1992, s. 313, 324, 326). Detta skulle kunna medföra större förståelse av kopplingen mellan upplevda hot och den fysiska reaktionen, med neurologisk initiering av beteende och rörelse. Vidare studier skulle kunna utforska detta genom att i anslutning till ångestinducerande och neuropsykologiskt testning uppmärksamma kinetik, möjligen genom videoinspelning och registrering av utförda rörelser. Neuropsykologisk forskning torde även kunna utveckla studiet av emotionella reaktioner. Genom att kunna uppmäta samband mellan ångestframkallande stimuli, i testning av försvarsmekanismer liksom vid inducerat hot i form av filmer, och fysisk reaktion som påvisar emotionellt påslag kan även tester som studerar samband mellan personlighet och kinetik bli mer reliabla. En möjlighet att undersöka detta vidare är att genomföra en modifierad replikation av denna studie kring sambandet mellan försvarsmekanismer och kinetik. I en parallellmätning skulle neuropsykologisk mätning först kunna genomföras vid en experiment- och en kontrollfilm och därefter genomföras vid exponering av en experiment- och en kontrollfilm som till sitt innehåll och uppbyggnad påminner om de tidigare. Därmed skulle emotionellt påslag kunna

påvisas och sättas i samband med fysiska reaktioner vid observerade filmer, även om en inlärnings- och tillvänjningseffekt bör tillräknas.

Ett alternativ skulle även vara att genomföra en modifierad replikation av denna studies design med det enda tillägget varande neuropsykologisk mätning. Detta skulle dock kräva att en neuropsykologisk mätning skulle kunna genomföras utan att störa kroppsrörelser, som det gjorde i förstudien till denna studie. Dessutom skulle då behöva noteras huruvida testdeltagare fick emotionellt påverkande associationer till mättekniken i sig (liksom exempelvis sjukhus-associationer) som kunde tänkas störa resultaten och ge stora felkällor.

Westberg, Lundh och Jönsson visade dock på svårigheten att på detta sätt bedöma somatiska reaktioner i den studie (2007) där de undersökte upplevd social ångest. I samband med upplevd ångest skattade sig deltagare även i hög grad uppleva svettningar och ha svårigheter med att andas samtidigt som fysiska reaktioner inte kunde uppmärksammas genom mått på hjärtfrekvens, andningsfrekvens, rodnad och ledningsförmåga hos huden. Det vill säga mer objektiva mått överensstämde inte med mer subjektiva (s. 43, 46, 49).⁶²

VII. LITTERATURFÖRTECKNING.

Allwood, C. M., & Erikson, M. G. (Red.). (1999). *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.

⁶² Detta är även i överensstämmelse med teori av Jason Brown; att individer förstår upplevelser innan dessa når "kortikal nivå" (Brown, 1985, s. 86) (Översättning av uppsatsförfattaren).

American Psychological Association. (2005). *Concise rules of APA style*. Washington: American Psychological Association.

Aron, A., Aron, E. N., & Coups, E. J. (2006). *Statistics for Psychology* (4:e uppl.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Auld, F., Hyman, M., & Rudzinski, D. (2005). *Resolution of inner conflict: An introduction to psychoanalytic therapy* (2:a uppl.). Washington, DC: American Psychological Association.

Austin, J. L. (1962). How to do things with words. I Kasher, A. (Red.) (1998), *Pragmatics. Critical concepts. Volume II: Speech act theory and particular speech acts* (s. 7-27). London & New York: Routledge.

Beauvoir, S. (1998). *Beloved Chicago Man. Letters to Nelson Algren 1947-64*. (S. Le Bon de Beauvoir, V. Kling, K. LeBlanc & E. Gordon Reeves, Övers.). London: Victor Gollancz.

[Bersoff, D. N. et al. \(2003\). Academia: Research, teaching, and supervision](#). I Bersoff, D. N. (Red.), *Ethical conflicts in psychology* (3:e utgåvan) (s. 377-441). Washington, DC: American Psychological Association.

Biopac Systems Inc. (1999). *MP100 System Guide, Reference Manual Version 3.5.0 for MP100 Hardware and AcqKnowledge® Software*. Santa Barbara, CA.: Biopac Systems, Inc.

Bloom, K. (2006). *The embodied self. Movement and psychoanalysis*. London: Karnac.

Brace, N., Kemp, R., & Sneglar, R. (2006). *SPSS for Psychologists. A guide to Data Analysis using SPSS for Windows (Versions 12 and 13)* (3:e upplagan). New York: Palgrave Macmillan.

Brown, J. W. (1985). Clinical evidence for the concept of levels in action and perception. *Journal of Neurolinguistics, 1*, 79-87.

Bull, P. (1981). *The social functions of speech-related body movements*. London: Social Science Research Council (SSRC).

Bull, P. (1983). *Body Movement and Interpersonal Communication* (2:a uppl.). Chichester: John Wiley & Sons Ltd.

Bull, P. (2002). *Communication under the microscope. The theory and practice of microanalysis*. Hove: Routledge.

[Burgoon, J. K.](#), & [Dillman, L.](#) (1995). [Gender, immediacy, and nonverbal communication](#). I Kalbfleisch, P. J., & Cody, M. J. (Red.). *Gender, power, and communication in human relationships* (s. 63-81). Lawrence Erlbaum Associates, Inc. New Jersey.

Butler, J. (1999). *Gender trouble. Feminism and the subversion of identity*. New York & London: Routledge.

Bäckström, M. (1994). *The defence mechanism test at a turning point*. Lund: Univ. Dep. of Psychology.

Carlsson, I., & Neuman, F. (2008). Mature and immature defenses. A study of repressors and trait anxiety groups. I Smith, G. J. W., & Carlsson, J. M. (Red.), *Process and personality. Actualization of the personal world with process-oriented methods* (s. 127-141). Frankfurt: Ontos Verlag.

Cohn, J. F., & Ekman, P. (2005). Measuring facial action. I Harrigan, J. A., Rosenthal, R., & Scherer, K. R. (Red.), *The new handbook of methods in nonverbal behaviour research* (s. 9-64). New York: Oxford University Press.

Cramer, D. (2006). *Advanced Quantitative Data Analysis*. (2:a uppl.). Berkshire: Open University Press.

Cullberg, J. (1988). *Dynamisk psykiatri i teori och praktik*. Stockholm: Natur och Kultur.

Dimberg, U., Thunberg, M., & Elmehed, K. (2000). Unconscious facial reactions to emotional facial expressions. *American Psychological Society*, 11, 86-89.

Dittmann, A. T. (1987). [The role of body movement in communication](#). I Siegman, A. W., & Feldstein, S. (Red.), *Nonverbal behavior and communication* (2:a uppl.) (s. 37-63). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Draguns, J. G. (2004). Defense mechanisms in the clinic, the laboratory, and the social world: toward closing the gaps. I Hentschel, U., Smith, G., Draguns, J. G., & Ehlers, W. (Red.), *Defense mechanisms: Theoretical, research and clinical perspectives* (s. 55-75). Amsterdam: Elsevier.

Ekehammar, B., & Zuber, I. (1999). In defence of the criticism of the Defence Mechanism Test (DMT): A reply to Kragh (1998). *Scandinavian Journal of Psychology*, 40, 85-87.

Ekehammar, B., Zuber, I., & Simonsson-Sarnecki, M. (2002). The Defence Mechanism Test (DMT) revisited: experimental validation using threatening and non-threatening pictures *European Journal of Personality*, 16, 283-294.

Frable, D. E. S. (1987). Sex-typed execution and perception of expressive movement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 391-396.

Frank, M. G., Ekman, P., & Friesen, W. V. (1993). Behavioral markers and recognizability of the smile of enjoyment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 83-93.

Frank, M. G., Juslin, P. N., & Harrigan, J. A. (2005). Technical issues in recording nonverbal behavior. I Harrigan, J. A., Rosenthal, R., & Scherer, K. R. (Red.), *The new handbook of methods in nonverbal behaviour research* (449-470). New York: Oxford University Press.

Freud, A. (1976). *Jaget och dess försvarsmekanismer*. (Harding, G. Övers.). Stockholm: Natur och Kultur.

Freud, S. (1996). Kjellin, K. (Red.). *Föreläsningar – Orientering i psykoanalysen*. (Asker, A., Schedin, G. & Treffenberg, K. Övers.). Stockholm: Natur och Kultur.

Freud, S. (2002). Nilsson, C. (Red.). *Psykoanalysens teknik*. (Freij, L. W. Övers.). Natur och kultur: Stockholm.

Gifford, R. (1991). Mapping nonverbal behavior on the interpersonal circle. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 279-288.

Gifford, R. (2006). Personality and nonverbal behavior: a complex conundrum. I Manusov, V., & Patterson, M. L. (Red.), *The SAGE handbook of nonverbal communication* (159-179). Thousand Oaks: SAGE Publications.

Györki, I., & Sjögren, P.A. (1990). *Bonniers svenska ordbok*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Hall, J. A. (1984). *Nonverbal sex differences: Accuracy of communication and expressive style*. Baltimore: John Hopkins U. P.

Hall, J. A., Coats, E. J., & Smith LeBeau, L. (2005). Nonverbal behavior and the vertical dimension of social relations: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 131, 898-924.

Hall, J. A. (2006a). Nonverbal behavior, status, and gender: how do we understand their relations? *Psychology of Women Quarterly*, 30, s. 384-391.

Hall, J. A. (2006b). Women's and men's nonverbal communication: similarities, differences, stereotypes, and origins. I Manusov, V. & Patterson, M. L. (Red.), *The SAGE handbook of nonverbal communication* (201-218). Thousand Oaks: SAGE Publications.

Harper, R. G., Wiens, A. N., & Matarazzo, J. D. (1978). *Nonverbal communication. The state of the art*. New York: John Wiley & Sons.

Harrigan, J. A. (2005). Proxemics, kinesics, and gaze. I Harrigan, J. A., Rosenthal, R., & Scherer, K.R. (Red.), *The new handbook of methods in nonverbal behaviour research* (137-198). New York: Oxford University Press.

Hartley, L. (2004). *Somatic psychology. Body, mind and meaning*. London & Philadelphia: Whurr Publishers.

Hentschel, U., Draguns, J. G., Ehlers, W., & Smith, G. (2004). Defense mechanisms: Current approaches to research and measurement. I Hentschel, U., Smith, G., Draguns, J. G., & Ehlers, W. (Red.), *Defense mechanisms: Theoretical, research and clinical perspectives* (s. 3-41). Amsterdam: Elsevier.

Hentschel, U., Smith, G. & Draguns, J. G. (2004). *Defense mechanisms* and their psychophysiological correlates. I Hentschel, U., Smith, G., Draguns, J. G., & Ehlers, W. (Red.), *Defense mechanisms: Theoretical, research and clinical perspectives* (s. 611-633). Amsterdam: Elsevier.

Hess, U., & Kleck, R. E. (2005). Differentiating emotion elicited and deliberate emotional facial expressions. I Ekman, P., & Rosenberg, E. L. (Red.), *What the face reveals. Basic and applied studies of spontaneous expression using the facial action coding system (FACS)* (2:a uppl.) (s. 271-286). New York: Oxford University Press.

Hill, C. E., & O'Brien, K. M. (1999). *Helping skills. Facilitating exploration, insight, and action*. Washington, DC: American Psychological Association.

James, W. (1884). *What is an emotion?*

Hämtad 25 april, 2008, från

<http://psychclassics.yorku.ca/James/emotion.htm>

Johanson, A., Smith, G., Risberg, J., Silfverskiöld, P., & Tucker, D. (1992). Left orbital frontal activation in pathological anxiety. *Anxiety, Stress, and Coping*, 5, 313-328.

Jonson, B., & Wollmer, P. (Red.), (2005). *Klinisk fysiologi med nuklearmedicin och klinisk neurofysiologi*. Stockholm: Liber.

Kaviani, H. et al. (2004). [Affective modulation of the startle response in depression: influence of the severity of depression, anhedonia, and anxiety](#). *Journal of Affective Disorders*, 83, 21-31.

Kline, P. (2004). A critical perspective on defense mechanisms. I Hentschel, U., Smith, G., Draguns, J. G., & Ehlers, W. (Red.), *Defense mechanisms: Theoretical, research and clinical perspectives* (s. 43-54). Amsterdam: Elsevier.

Konstenius, M. (1993). *The defence mechanism test (DMT). En studie av begreppsvaliditet.* Stockholm Universitet; Stockholm.

Koulomzin, M., Beebe, B., Anderson, S., Jaffe, J., Feldstein, S., & Crown, C. (2002). Infant gaze, head, face and self-touch at 4 months differentiate secure vs. avoidant attachment at 1 year: a microanalytic approach. *Attachment & Human Development*, 4, 3-24.

Kragh, U. (1969). *Manual till DMT – Defence Mechanism Test.* Stockholm: Skandinaviska Testförlaget AB.

Kragh, U. (1998). In defence of the Defence Mechanism Test (DMT) a reply. *Scandinavian Journal of Psychology*, 39,123-124.

LaFrance, M., Hecht, M. A., & Levy Paluck, E. (2003). The Contingent Smile: A Meta-Analysis of Sex Differences in Smiling. *Psychological Bulletin*, 129, 305-334.

[LaFrance, M., & Harris, J. L. \(2004\). Gender and verbal and nonverbal communication.](#) I Paludi, M. A. (Red.), (2004). *Praeger Guide to the psychology of gender* (s. 133-154). Westport: Praeger Publishers.

Lakin, J. L. (2006). Automatic cognitive processes and nonverbal communication. I Manusov, V. & Patterson, M. L. (Red.), *The SAGE handbook of nonverbal communication* (s. 59-77). Thousand Oaks: SAGE Publications.

Leichsenring, F. (2004). Defense mechanisms and cognitive styles in projective techniques and other diagnostic instruments. I Hentschel, U., Smith, G., Draguns, J. G., & Ehlers, W. (Red.), *Defense mechanisms: Theoretical, research and clinical perspectives* (s. 107-127). Amsterdam: Elsevier.

McWilliams, N. (1994). *Psykoanalytisk diagnostik. Att förstå personlighetsstruktur.* Stockholm: Wahlström och Widstrand.

Mogg, K., & Bradley, B. P. (2003). Selective processing of nonverbal information in anxiety: attentional biases for threat. I Phillipot, P., Feldman, R. S., & Coats, E. J. (Red.), *Nonverbal behaviour in clinical settings* (s. 127-143). New York: Oxford University Press.

Overeide, H. (2003). *Yrkesetik i psykologiskt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Ozolins, A. (1989). *Defence patterns and non-communicative body movements. An experimental study with the Defence Mechanism Test*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Patel, R., & Tebelius, U. (1987). Om bearbetning och analys av verbal information. I Patel, R., & Tebelius, U. (Red.), *Grundbok i forskningsmetodik. Kvalitativt och kvantitativt* (s. 116-134). Lund: Studentlitteratur.

Patel, R., & Tebelius, U. (1987). Om säkerhet vid insamlande av information. I Patel, R., & Tebelius, U. (Red.), *Grundbok i forskningsmetodik. Kvalitativt och kvantitativt* (s. 68-82). Lund: Studentlitteratur.

Persson, S. (2003). *Kardiologi – hjärtsjukdomar hos vuxna* (5:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Phillipot, P., Feldman, R. S., & Coats, E. J. (2003). The role of nonverbal behavior in clinical settings: introduction and overview. I Phillipot, P., Feldman, R. S., & Coats, E. J. (Red.), *Nonverbal behaviour in clinical settings* (s. 3-13). New York: Oxford University Press.

Ritz, T. et al. (2005). End-tidal pCO₂ in blood phobics during viewing of emotion- and disease-related films. *Psychosomatic medicine*, 67, 661-668.

Shadish, W. R., Cook, T. D., & Campbell, D. T. (2002). *Experimental and quasi-experimental designs for generalized causal inference*. Boston-New York: Houghton Mifflin Company

Scherer, K. R., & Ekman, P. (2005). Methodological issues in studying nonverbal behavior. I Harrigan, J. A., Rosenthal, R., & Scherer, K.R. (Red.), *The new handbook of methods in nonverbal behaviour research* (471-512). New York: Oxford University Press.

Smith, G., & Hentschel, U. (2004). Percept-genetic identification of defence. I Hentschel, U., Smith, G., Draguns, J. G., & Ehlers, W. (Red.), *Defense mechanisms: Theoretical, research and clinical perspectives* (s. 129-152). Amsterdam: Elsevier.

SOKU. (2008). *Kyrkans råd om Trons Vishet*.

Hämtad 10 april, 2008, från

http://www.soku.org/talmide/docs.broschyr_2.pdf

Solms, M., & Turnbull, O. (2005). *Hjärnan och den inre världen. En introduktion till psykoanalysens neurovetenskapliga grunder*. (P. Rundgren, Övers.). Stockholm: Natur och kultur.

Stern, R. M., Ray, W. R., & Quigley, K. S. (2001). *Psychophysiological Recording* (2:a uppl.). New York: Oxford University Press Inc.

Tebelius, U. (1987). Om vetenskapliga förhållningssätt. I Patel, R., & Tebelius, U. (Red.), *Grundbok i forskningsmetodik. Kvalitativt och kvantitativt* (s. 24-40). Lund: Studentlitteratur.

Troisi, A. (2002). Displacement activities as a behavioral measure of stress in nonhuman primates and human subjects. *Stress*, 5, 47-54.

Van Den Berg, J. H. (1952). The human body and the significance of human movement: a phenomenological study. *Philosophy and Phenomenological Research*, 13, 159-183.

Wegner, D. M., & Daniel B., & Gold, D. B. (1995). Fanning old flames: Emotional and cognitive effects of suppressing thoughts of a past relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 782-792.

Westberg, P., Lundh, L., & Jönsson, P. (2007). Implicit associations and social anxiety. *Cognitive Behaviour Therapy*, 36, 43-51.

Westerlundh, B. (2004). Percept-genesis and the study of defensive processes. I Hentschel, U., Smith, G., Draguns, J. G., & Ehlers, W. (Red.), *Defense mechanisms: Theoretical, research and clinical perspectives* (s. 91-103). Amsterdam: Elsevier.

Zoccali, R., Muscatello, M. R. A., Bruno, A., Cedro, C., Campolo, D., Pandolfo, G., & Meduri, M. (2007). The role of defence mechanisms in the modulation of anger experience and expression: Gender differences and influence on self-report measures. *Personality and Individual Differences*, 43, 1426-1436.

Zuber, I., & Ekehammar, B. (1997). An empirical look at the Defence Mechanism Test (DMT) Stimulus effects. *Scandinavian Journal of Psychology*, 38, 85-94.

VIII. APPENDIX.

VIII.I. Förstudie.

En grupp om 9 individer, rekryterades genom informationsblad i Lund, med fokus på universitetsområden, samt information och inbjudan inför kursgrupper på Lunds Universitet. Den information som gavs till deltagare var att deltagare mellan 18 och 28 år söktes till en studie kring reaktioner på filmvisning. Vidare meddelades att experimentet bestod av två steg

och beräknades ta cirka 60-90 minuter. Steg 1 förklarades bestå av en mätning av varseblivningskänslighet; förmågan att uppfatta snabb exponering av bilder. Steg 2 förklarades bestå av exponering för två filmer, varefter ett självskattningsformulär skulle få fyllas i efter en av filmerna. Deltagare informerades även om att de skulle spelas in med videokamera under steg 2 av experimentet, att neuropsykologisk mätning skulle genomföras under experimentets två steg och att filmen skulle komma att förstöras efter publicerad studie. Alla deltagare gavs informationen att de när som helst kunde avbryta deltagande i studien samt att alla uppgifter skulle komma att avidentifieras. Deltagare informerades även om möjligheten att ta del av studien då den publicerats. Den ersättning som utgick till deltagare var möjligheten att få en av de två MP3-spelare som lottades ut bland deltagare. Deltagare fick även feedback med mer utförlig information om studiens syfte och hypoteser, samt möjlighet att ställa frågor. Deltagare gavs även möjlighet att ta kontakt vid eventuella frågor, funderingar eller obehag som härrört från deltagande i studien.

Tabell I.

Åldersfördelning i förstudie (grupp I).

Grupp	n	Median	Medelvärde	Spännvidd
I	8	22.51	22.31	20.05-27.07

VIII.I.I. Experimentproceduren.

Studien genomfördes i en av Lunds Universitets lokaler. Lokalen mätte 2.50 x 4.40 meter och hade endast en ingång. Ett bord på 1.20 x 0.82 meter stod uppställt mot en vägg. På detta bord var placerat Defence Mechanism Test apparaturen samt en laptop som fungerade som skärm för kontroll- och experimentfilm. Videokameran var uppställd på stativ cirka 1,5 meter från testdeltagarna, vinkeln från videokameran till deltagare var cirka 90 grader. Videokamerans bild täckte därmed ansikte, överkropp, övre lemmar liksom ben och fotrörelser på testdeltagare. Rummet var ett mörkerrum och med en lampa infälld mot väggen (delvis täckt

med papper) uppfylldes kraven för testning av Defence Mechanism Test (Kragh, 1969, s. 21) gällande ljusförhållanden.⁶³

När deltagare anlände ombads de sätta sig ner vid ett bord där Defence Mechanism Test genomfördes; instruktion, demonstrationsbild, distraktorbild, den första PG-serien med M1-/K1- bilden, distraktorbild, den andra PG-serien med M2-/K2-bild och slutligen distraktor. För tre av deltagarna genomfördes neuropsykologisk testning. Då den neuropsykologiska mättekniken fallerade vid samtliga av dessa tillfällen samt uppenbart hämmade deltagarnas kroppsrörelser togs den neuropsykologiska mätningen därefter bort från designen. Deltagaren ombads därefter sätta sig på angiven plats så att skärmen där filmerna visades syntes väl. De informerades om att de skulle få se två filmer, vardera cirka 5 minuter och att de efter den ena filmen skulle få fylla i ett självskattningsformulär. Filmerna presenterades inte med någon beskrivning av innehållet. Efter experimentfilmen ifylldes ett självskattningsformulär. Deltagarna fick instruktionen att markera en linje hur mycket de höll med om påståenden i självskattningsformuläret. Efter genomförd studie gavs en kort information om studien och möjlighet att ställa frågor. Deltagare upplystes om att filmen som spelats in med dem skulle förstöras efter publicerad studie, om de inte godkände att den sparades på begränsad tid för eventuell vetenskaplig granskning. Deltagarna fick även informationen om att de inom efter genomgången testperiod skulle kontaktas för ytterligare information och att de då, liksom dessförinnan och efter hade möjlighet att kontakta testledaren för eventuella frågor och funderingar.

Ett bortfall på en person (en kvinna) förekom, på grund av fallerande teknik. Antalet deltagare blev därmed åtta. Testningarna av DMT genomfördes under förstudien under en felaktig instruktion varför samtliga DMT resultat borttogs från förstudiens slutliga bedömning. Då detta omöjliggjorde korrelation med självskattningsformulär borttogs även självskattningsformulär från slutresultatet. Kroppsrörelser och självberöring kodades enligt kodningsmanualer för kroppsrörelser (Bull, 1981) och självberöring (Ozolins, 1989).

VIII.I.II. Resultat.

⁶³ 2.8 lux, mätt med ljusmätare, från testdeltagarens plats vid DMT-apparaturen och riktat mot ljuskällan (Kragh, 1969, s. 21).

Det som studerades var experiment- och kontrollfilm framkallade en skillnad i frekvens av kroppsrörelser och självberöring.

Tabell II.

Summa (s), medelvärde (m), standardavvikelse (s.d.) för de 17 kategorierna för av kroppsrörelser, utifrån Bulls manual. 1. (huvud), 2. (torso), 3. (skuldra), 4. (armbåge), 5. (handled), 6. (fingrar), 7. (höft), 8. (knä), 9. (fot), 10. (bilaterala rörelser), 11. (aktivitetsrörelser), 12. (le/skratta), 13. (blunda/se bort), 14. (grimas/min), 15. (munrörelse), 16. (höja/sänka ögonbryn), 17. (rynka ögonbrynen). —n = 8.

Variabler	Experimentfilm			Kontrollfilm		
	s	m	sd	s	m	s.d
1.	117	14.63	21.88	35	4.37	7.17
2.	39	4.88	7.41	16	2.00	1.69
3.	29	3.63	7.42	28	3.50	5.10
4.	53	6.63	7.60	15	1.88	1.46
5.	6	0.75	1.16	5	0.63	1.41
6.	13	1.63	3.16	5	0.63	1.06
7.	10	1.25	1.83	4	0.50	0.76
8.	19	2.38	2.50	19	2.38	3.02
9.	27	3.38	5.53	17	2.13	3.83
10.	26	3.25	2.96	13	1.63	1.41
11.	132	16.50	21.13	72	9.00	6.82
12.	7	0.88	1.13	3	0.38	0.74
13.	3	0.38	0.52	0	0.00	0.00
14.	13	1.63	2.92	0	0.00	0.00
15.	22	2.75	3.92	25	3.13	4.16
16.	5	0.63	1.19	2	0.25	0.71
17.	7	0.88	2.10	1	0.13	0.35

Tabell III.

Summa (s), medelvärde (m), standardavvikelse (s.d.) för de 7 kategorierna för av självberöring. 1 (stryka), 2. (massera), 3. (leka), 4. (vila), 5. (gnugga), 6. (klia),

7. (smeka). $n = 8$.

Variabler	Experimentfilm			Kontrollfilm		
	s	m	sd	s	m	s.d
1.	28	3.50	4.96	8	1.00	1.77
2.	1	0.13	0.35	0	0.00	0.00
3.	5	0.63	1.41	19	2.38	4.78
4.	4	0.50	0.93	5	0.63	11.77
5.	4	0.50	1.41	2	0.25	0.71
6.	10	1.25	1.28	4	0.50	0.93
7.	2	0.25	0.71	1	0.13	0.35

Urvalet i förstudien är alltför litet för att kunna ge signifikanta resultat. Det kan dock utifrån dessa resultat antas att exponering av de olika filmerna framkallade olika frekvenser av kroppsrörelser och självberöring. Noterbart är att experimentfilmen för ett flertal variabler gav en ökad frekvens kroppsrörelser och självberöring (i synnerhet för huvudrörelser, armbågsrörelser, aktivitetsrörelser, stryka och klia) medan leka med fingrar föreföll mer frekvent vid exponering för kontrollfilmen.